

ҚАЗАҚСТАН МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ДАУЫСЫ: ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Жоба Сорос-Қазақстан қорының қаржылық қолдауымен дайындалды. Жоба мазмұнында авторлардың көзқарасы көрініс тапқан, сәйкесінше Сорос-Қазақстан қорының көзқарасымен сәйкес келмеуі мүмкін. Барлық мәліметтер, фактілер мен қорытындылар үшін жауапкершілік авторлардың еншісінде.

ӘОЖ 37.0 (574)
КБЖ 74.00 (5Каз)
Г60

ҚАЗАҚСТАН МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ДАУЫСТАРЫ: ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

Авторлар:
**С.Ә. Ырсалиев, М.Б. Қамзолдаев,
Ә.Т. Көпеева, Ж.З. Мусина**

Талдамалы есепте мұғалімдер қоғамдық бірлестіктерінің білім беру саясатын қалыптастыруға қатысуы мен белсенділігін, сондай-ақ мұғалімдер дауысын іске асыру алаңдарының тиімділігі мен даму перспективалары туралы педагогтер мен сарапшылардың пікірлерін талдау ұсынылған.

Есеп педагогикалық қоғамдастыққа, барлық деңгейдегі басшыларға, сондай-ақ білім беру мәселелеріне қызығушылық танытқандардың барлығына арналған.

Барлық құқықтар қорғалған. Түпнұсқаға сілтеме жасамай мәтінді кез келген көшіруге, соның ішінде ішінара және кез келген нысанда көшіруге тыйым салынады.

«Қазақстан мұғалімдерінің дауыстары: зерттеу нәтижелері» **талдамалы есебі:**
Г60 С.Ә. Ырсалиев, М.Б. Қамзолдаев, Ә.Т. Көпеева, Ж.З. Мусина. – Нұр-Сұлтан:
«Белес» талдау және стратегия орталығы» қоғамдық бірлестігі, 2021. – 162 б.

ISBN 978-601-7600-21-1

ӘОЖ 37.0 (574)
КБЖ 74.00 (5Каз)

© «Белес» талдау және стратегия орталығы» қоғамдық бірлестігі, 2021

МАЗМҰНЫ | СОДЕРЖАНИЕ | TABLE OF CONTENTS

I. АЛҒЫШАРТ	4
АЛҒЫСӨЗ	58
INTRODUCTION	112
II. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕР ДАУЫСТАРЫН ИНСТИТУЦИОНАЛДАНДЫРУ АЛҒЫШАРТТАРЫ	5
ПРЕДПОСЫЛКИ К ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ В КАЗАХСТАНЕ	59
PREREQUISITES FOR THE INSTITUTIONALIZATION OF TEACHER VOICES IN KAZAKHSTAN	113
III. ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ҚҰРАЛНАМАСЫ	18
МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ	72
RESEARCH METHODOLOGY AND TOOLKIT	126
IV. МҰҒАЛІМДЕР ДАУЫСТАРЫН БІРІКТІРУ МЕН ИНСТИТУЦИОНАЛДАНДЫРУ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІНЕ ШОЛУ	19
ОБЗОР МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ОБЪЕДИНЕНИЯ И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ	73
REVIEW OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN UNITING AND INSTITUTIONALIZING TEACHER VOICES	127
V. ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ	27
РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	81
RESEARCH RESULTS	135
VI. ЗЕРТТЕУ ҚОРЫТЫНДЫСЫ БОЙЫНША НЕГІЗГІ ҚОРЫТЫНДЫЛАР, МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ҰСЫНЫСТАР	45
ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ	99
KEY FINDINGS, CHALLENGES AND RECOMMENDATIONS FROM THE STUDY	153
VII. ҚОРЫТЫНДЫ	49
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	103
CONCLUSION	157
ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	51
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	105
REFERENCES	159

I. АЛҒЫСӨЗ

2012 жылы профессорлар Майкл Фуллан мен Энди Харгривс **«мұғалімнің кәсіби капиталы»** идеясы үшін The Grawemeyer Award¹ беделді сыйлығының иегері атанды.

Олардың пікірінше, мұғалімнің кәсіби капиталы үш компоненттен тұрады:

- адами капитал (human capital),
- «шешім қабылдау» капиталы (decisional capital²),
- әлеуметтік капитал (social capital),

олардың ішінде соңғысы ең маңыздысы болып табылады (Hargreaves, 2019).

Мұғалімнің әлеуметтік капиталы, Харгривзге сәйкес, бұл мұғалімдердің топтардағы ынтымақтастық, бірлескен кәсіби даму және өзара сенім негізінде тұрақты қарым-қатынас арқылы алатын тәжірибе.

Педагогтер ынтымақтастығының олардың кәсіби қызметіне және соның салдарынан оқушылардың академиялық нәтижелеріне оң әсері зерттеулермен дәлелденді (Reeves және т.б., 2017; Bryk және Schneider, 2002; Day және т. б., 2007³).

Бұл зерттеулер мұғалімдердің мектепішілік ынтымақтастығына, мысалы, сабақтарды бірлесіп жоспарлауға бағытталғанын атап өткен жөн. Бұл арада, кәсіподақ немесе басқа бірлестіктер түріндегі педагогикалық ынтымақтастық ұжымдық талқылау және олардың кәсіби ұстанымдарын қорғау үшін, сондай-ақ бұндай бірлестіктердің педагогикалық тәжірибе үшін пайдасы немесе әсері салыстырмалы түрде зерттелмеген, әсіресе кеңес үкіметінен кейінгі кеңістікте. Алға қарай жүгіре отырып, бұның себептерінің бірі сенімді деректердің болмауы және мұғалімдердің төмен хабардарлығы екенін атап өткен жөн.

Талас тудырмайтын аксиома - білім беру жүйесін дамытудағы басты тұлға мұғалім болып табылады. Педагогтер мектеп жүйесінде инновацияларды жүзеге асырудың соңғы және маңызды буыны ретінде әрекет етеді. Бұл реформалардың тағдыры және, тиісінше, болашақ ұрпақтың тағдыры олардың білім беру реформаларын ілгерілетуге белсенді қатысуына немесе қатыспауына байланысты.

Білім беру саласындағы ұлттық деңгейдегі бағдарламалық құжаттарды әзірлеу, талқылау және енгізу кезінде осы айқын факт қаншалықты назарға алынады?

Мұғалімдердің мектептегі педагогикалық және басқарушылық жаңалықтарды қалыптастыру мен жүзеге асыруға қатысуы қаншалықты жүйелі және тиімді?

Мұғалімдердің өздері білім беру жүйесінің жаңа элементтерін құруға белсенді қатысу мүмкіндігін қалай бағалайды?

Мұғалімдерді кәсіби дамыту және еңбек жағдайларын жақсарту мәселелерін шешу-

¹ The Grawemeyer Award - Луисвилль университетінің (АҚШ) жыл сайынғы марапаты, ол 1985 жылдан бері білім беру, музыка, дін, психология және әлемдік тәртіп саласындағы озық идеялар үшін беріледі.

² Decisional capital – бұл мұғалімнің бүкіл мансабы бойында дамытын кәсіби шешімдер пайымдау және шешімдер қабылдау қабілеті, (Hargreaves, 2019).

³ Харгривз мақаласында дәйексөз келтірілгендей (Hargreaves, 2019)

де ғана емес, оқыту мен тәрбиелеу саласын дамытудың стратегиялық бағыттары мен жоспарларын әзірлеуге қатысуда біріктірудің институционалдық негізі бар ма?

Бұл бос емес сұрақтарға жауаптарды іздеу мектептегі білімнің тұрақты және теңгерімді дамуы үшін өте маңызды.

Педагогтердің - бір мезгілде білім беру жүйесінің негізгі стейкхолдерлері мен акторларының - білім беру саясатын қалыптастыру үдерісіне тартылу дәрежесін зерделеуге бағытталған зерттеулер Қазақстанда бұған дейін жүргізілмегенін атап өткен жөн.

Осыған байланысты, біз осы зерттеу өзекті дереккөз болады және елдегі қолда бар диалог алаңдарының мұғалімдермен және олардың бірлестіктерімен құрылымды сұхбаттасу және ынтымақтастық жасау бастамасы болады деп үміттенеміз.

II. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МҰҒАЛІМДЕР ДАУЫСТАРЫН ИНСТИТУЦИОНАЛДАНДЫРУ АЛҒЫШАРТТАРЫ

1. Мұғалімдер кәсіподақтарының және басқа да мұғалімдер бірлестіктерінің қызметін реттейтін «Білім туралы», «Педагог мәртебесі туралы», «Кәсіптік одақтар туралы», «Коммерциялық емес ұйымдар туралы» заңдарының, «Еңбек кодексінің» және басқа да нқа қағидаларына шолу

Барлық әлеуметтік институттар сияқты, мектеп те, онда жұмыс істейтін мұғалімдер де өздерінің ресми стандарттарына – міндеттеріне, құқықтарына және лауазымдық нұсқауларына ие. Мұғалімдердің құқықтары мен міндеттерін тиімді іске асыру, олардың мектепті басқаруға тартылуы мен белсенділігі, жаңалықтар мен реформаларға қатыстылығы орта білім беруді демократияландырудың маңызды көрсеткіштері болып табылады.

Осы шолу аясында «мұғалімнің дауысын» институционалдандыру және нысандау тетіктерінің болуы қарастырылады. «Мұғалімнің дауысы» деп педагогтердің білім беру жүйесін жоспарлау және реформалау процесіне белсенді қатысуы, олардың ашық алаңдарда өзінің кәсіби пікірін білдіру және тыңдалу мүмкіндігі түсініледі. Осы тетікті анықтау және оны біздің елімізде іске асыру үшін білім беру саласындағы НҚА талданды [1].

ҚР «Білім туралы» Заңы (2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III) білім беру жүйесінің негізгі қағидаларын, қағидаттары мен міндеттерін қамтиды. Заңның 3.1.9-бабында білім беру саласындағы мемлекеттік саясат қағидаттарының бірі білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білім беру жүйесі қызметінің ашықтығы болып табылады. Заң білім беру жүйесі міндеттерінің қатарында педагогтің әлеуметтік мәртебесін арттыруды (11.6-бап), сондай-ақ білім беру ұйымдарының еріктілігін, дербестігін кеңейтуді, білім беру ісін басқаруды демократияландыруды (11.7-бап) айқындайды. Осылайша, Қазақстанда білім беру жүйесін демократияландыру қажеттілігі және тиісінше әрбір мұғалімнің өзінің кәсіби ұстанымын білдіру мүмкіндіктері заңмен бекітілген.

«Педагог мәртебесі туралы» Заңы (2019 жылғы 27 желтоқсандағы №293-VI) педагогтің білім беру бағдарламаларын және басқа да оқу материалдарын әзірлеуге қатысу, білім беру сапасын жетілдіруге бағытталған, оның ішінде білім беру ұйымының қызметіне қатысты мәселелерді талқылауға қатысу құқықтарын бекітеді. Бұдан басқа, 7-бап (1-т., 8, 10, 11-тт.) мұғалімнің елдің білім беру саясатына қатысу құқығын бекітеді.

ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы (ҚР 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 ҰҚ) педагог кәсібінің жоғары мәртебесін қамтамасыз ету қажеттілігін білдіреді. БҒДМБ іске асыру жоспарына сәйкес 2020 жылы Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы жанынан Республикалық пән мұғалімдерінің қауымдастығы құрылды және жұмыс істейді, оған 12 қауымдастық пен бірлестік кіреді. БҒДМБ міндеттеріне сәйкес, бұл Республикалық қауымдастық мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыруға жәрдемдесуі тиіс. Сондай-ақ, БҒДМБ іс-шаралары аясында әр өңірде пән мұғалімдері қауымдастығын құру жоспарланды. Сонымен қатар, 2025 жылға дейін жыл сайын пән мұғалімдерінің форумын өткізу де жоспарланды. Бұл қауымдастықтардың жұмыс назары оқыту әдістемесін жетілдіруге бағытталуы керек. БҒДМБ еліміздің білім беру саясатын жоспарлау мен іске асыруға мұғалімдерді тартуды мақсат етпейді.

«Педагог лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамалары» (ҚР БҒМ 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 бұйрығы) лауазымдық міндеттерді айқындайды, оларға сәйкес барлық мамандықтардың мұғалімдері әдістемелік бірлестіктердің, мұғалімдер қауымдастықтарының, әдістемелік, педагогикалық кеңестердің, желілік қоғамдастықтардың отырыстарына қатысады (§6, 56-т.). Әдістемелік кабинеттің басшысы республикадағы және шетелдегі қоғамдық ұйымдармен (қауымдастықтармен, кеңестермен және басқалармен) өзара әрекеттесуін ұйымдастырады, сондай-ақ педагогтердің әдістемелік бірлестіктерінің, пән мұғалімдері қауымдастықтарының жұмысын басқарады (8-тарау, §1, 216-т.).

ҚР әр мектебінде пән мұғалімдерінің әдістемелік бірлестіктері, әдістемелік кабинеттер құрылған. Өңірлер мен республика деңгейінде пән мұғалімдері қауымдастықтары мен мұғалімдердің қоғамдық бірлестіктерінің аз саны (50-ге жуық) жұмыс істейді. Ашық көздерден алынған ақпаратты зерттеу бұл қауымдастықтарды белгілі бір орган жүйелі түрде қадағалап бақылайды деген қорытынды жасауға мүмкіндік бермеді.

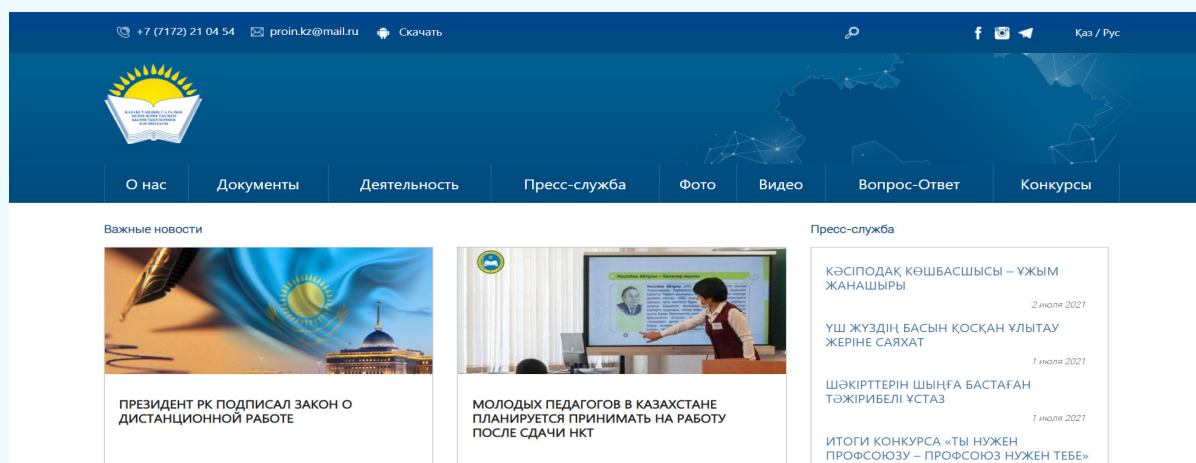
ҚР Еңбек кодексі (2015 жылғы 23 қарашадағы №414-V) кәсіподақтар мен әлеуметтік серіктестік ұйымдарының (қауымдастықтар мен одақтар) жұмыс істеуінің негізгі қағидаттарын белгілейді.

ҚР «Кәсіптік одақтар туралы» Заңы (2014 жылғы 27 маусымдағы №211-V) кәсіподақтардың түсініктерін, құрылу және жұмыс істеу қағидаттарын сипаттайды. Кәсіподақ кәсіби немесе өндірістік мүдделермен байланысты кемінде он адамнан тұратын ҚР азаматтары тобының бастамасы бойынша құрылады. Кәсіптік бірлестіктер Тәуелсіз ұйымдар болып табылады, мемлекеттік органдардың, саяси партиялардың, жұмыс берушілердің бақылауында болмайды және оларға есеп бермейді (5-б. 3-т.).

Кәсіподаққа мүше болу ерікті шешім болып табылады, қызметкерлерге қатысты мәжбүрлеу әрекеттеріне тыйым салынады (7-б. 3-т.). Кәсіподақтардың республикалық, салалық, өңірлік деңгейлерде және ұйым деңгейінде қабылданған шешімдердің орындалуына мониторинг жүргізуге (19-б. 3-т.), сондай-ақ мемлекеттің әлеуметтік саясатын қалыптастыруға қатысуы Заңмен қарастырылған (24-б.). Саясатты қалыптастыруға қатысу әлеуметтік қорғау, жалақының, зейнетақылардың ең төменгі деңгейін арттыру және басқа да маңызды әлеуметтік мәселелер жөніндегі жоспарлар мен бағдарламаларды әзірлеуді және тиісті мемлекеттік органдарға енгізуді білдіреді.

Анықтама үшін: КСРО кезеңінен бері Қазақстанда Қазақстандық білім және ғылым қызметкерлерінің салалық кәсіподағы жұмыс істейді. Тәуелсіздік алғаннан кейінгі еліміз үшін қиын кезеңдерде педагогикалық қызметкерлер кәсіподағы мұғалімдердің құқықтарын қорғап, олардың жалақысын көтеруге тырысты⁴.

Бүгінгі таңда Кәсіподаққа 20 облыстық және аумақтық ұйым, 4 филиал, жалпы саны 730 302 мүшесі бар 9296 бастауыш кәсіптік ұйым кіреді. Кәсіподақ Қазақстан Республикасы Кәсіподақтар федерациясының құрамына кіреді.

Кәсіподақтың XIV съезінде педагогтердің әлеуметтік және кәсіби мәртебесін арттыру, кәсіподақтар, саяси партиялар, азаматтық қоғам институттары арасындағы ынтымақтастыққа жәрдемдесу міндеттерін қоятын Қазақстандық білім және ғылым қызметкерлерінің салалық кәсіптік одағы қызметінің 2019-2024 жылдарға арналған бағдарламасы қабылданды.

ҚР «Коммерциялық емес ұйымдар туралы» Заңы (2001 жылғы 16 қаңтардағы №142-ІІ) білім беру саласындағы коммерциялық емес ұйымдардың жұмысы үшін жағдай жасайды. 2-бапқа сәйкес коммерциялық емес ұйым кіріс түсіру негізгі мақсаты болып табылмайтын және алынған таза кірісті қатысушылар арасында бөлмейтін заңды тұлға болып танылады. Олар әлеуметтік, мәдени, ғылыми, білім беру, қайырымдылық, басқа-ру мақсаттарына қол жеткізу үшін, қоғамдық игіліктерді және өз мүшелерінің игіліктерін қамтамасыз етуге бағытталған басқа да мақсаттарда құрылуы мүмкін (4-бап). Коммерциялық емес ұйымдар мекеме, қоғамдық бірлестік, акционерлік қоғам, тұтыну кооперативі, қор, діни бірлестік және қауымдастық нысанында құрылуы мүмкін (6-бап).

Жоғарыда келтірілген құжаттарды талдау негізінде Қазақстан Республикасындағы мұғалімнің дауысын институционалдандыру мен нысандаудың нормативтік құқықтық шеңберін экстраполяциялау мүмкін болады (1-кесте).

⁴ <http://edu-tradeunion.kz/ru/article/index/1/3>

1-кесте

ҚР-дағы мұғалімнің дауысын институционалдандыру мен нысандаудың нормативтік құқықтық шеңбері

	Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
«Білім туралы» Заңы (2007)	Білім беру ұйымдарының құзыреті: қоғамдық өзін-өзі басқару органдарының, қоғамдық бірлестіктердің қызметіне жәрдемдесу; (43.3.14-б.). Білім беру ұйымдарында алқалы басқару органдары құрылады. Білім беру ұйымын алқалы басқару органдары: білім беру ұйымының кеңесі (ғылыми кеңес), қамқоршылық кеңес, педагогикалық, әдістемелік (оқу-әдістемелік, ғылыми-әдістемелік) кеңестер және оларды сайлау тәртібімен қоса, жұмысты ұйымдастырудың үлгілік ережелерін білім беру саласындағы уәкілетті орган бекітетін басқа да нысандар (44.9-б.)	Оқу-әдістемелік және ғылыми-әдістемелік жұмысқа басшылық жасау: орта білім беру ұйымдарында облыстық, республикалық маңызы бар қалалардың және астананың әдістемелік кабинеттеріне және аудандық (қалалық) білім бөлімдерінің әдістемелік кабинеттеріне жүктеледі (29.2-б.)			Мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері: білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білім беру жүйесі қызметінің ашықтығы (3.1.9-б.). Білім беру жүйесінің міндеттері: педагогтердің әлеуметтік мәртебесін арттыруды қамтамасыз ету (11.6-б.), білім беру ұйымдарының еріктілігін, дербестігін кеңейту, білім беру үшін басқаруды демократияландыру (11.7-б.). Білім беру жүйесіндегі білім беру қызметі субъектілерінің мүдделерін олардың ҚР заңнамасына сәйкес құрылған және әрекет ететін бірлестіктері білдіре алады (46-б.)

«Педагогмәртебесі туралы» Заңы (2019)	Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
	Педагогтің құқықтары: білім беру бағдарламаларын, оқу жоспарларын, білім беру қызметінің әдістемелік материалдары мен өзге де құрауыштарын, сондай-ақ оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендер мен оқу құралдарын әзірлеуге қатысу; білім беру сапасын жетілдіруге бағытталған, оның ішінде білім беру ұйымының қызметіне қатысты мәселелерді талқылауға қатысу; білім беру ұйымын басқарудың алқалы органдарының жұмысына қатысу (7.1-б., 8, 10, 11-т.)..				

Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
Еңбек Кодексі (2015) Кәсіподақ мүшесі болып табылмайтын, жұмыскерлердің сайланбалы өкілдерін сайлауға қатыспаған жұмыскерлер кәсіподақ органдарына, жұмыскерлердің сайланбалы өкілдеріне өздерінің мүдделерін білдіруге құқық беруге құқылы. Кәсіподақ органдары, жұмыскерлердің сайланбалы өкілдері жұмыскердің жаз-баша өтініші негізінде оның мүдделерін білдіруді қамтамасыз етеді (20.2-б.). Жұмыскердің егер Қазақстан Республикасының заңдарында өзгеше көзделмесе, кәсіптік одақ құру, сондай-ақ оған мүше болу құқығын қоса алғанда, өзінің еңбек құқықтары мен мүдделерін білдіру және қорғау үшін бірігу (22.1.8-б.); Кәсіптік одақтың мүшелері болып табылмайтын жұмыскерлер жұмыс берушімен өзара қарым-қатынастарда өздерінің мүдделерін білдіру үшін кәсіптік одақ органына уәкілеттік беру (156.4-б.).	Облыс, республикалық маңызы бар қала, астана деңгейінде – жергілікті атқарушы органдардың, аумақтық кәсіптік одақтар бірлестіктерінің, жұмыс берушілердің облыстық немесе республикалық маңызы бар қаладағы және астанадағы бірлестігінің (қауымдастығының, одағының), шағын кәсіпкерлік жөніндегі облыстық немесе республикалық маңызы бар қала және астана бірлестігінің өкілетті өкілдері (148.3.3-б.).	Мыналар тараптардың өкілдері болып табылады: 1) республикалық деңгейде – Қазақстан Республикасы Үкіметінің, республикалық кәсіптік одақтар бірлестіктерінің, жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктерінің (қауымдастықтарының, одақтарының), шағын кәсіпкерлік жөніндегі республикалық бірлестіктерінің өкілетті өкілдері (148.3.1-б.).	Салалық деңгейде – тиісті қызмет салаларының уәкілетті мемлекеттік органдарының, салалық кәсіптік одақтардың, жұмыс берушілердің салалық бірлестіктерінің (қауымдастықтарының, одақтарының) өкілетті өкілдері, ал олар болмаған кезде – салалық ұйымдар (148.3.2-б.).	

«Коммерциялық емес ұйымдар туралы» Заңы (2001)	Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
	Коммерциялық емес ұйымдар әлеуметтік, мәдени, ғылыми, білім беру, қайырымдылық, басару мақсаттарына қол жеткізу; азаматтардың және ұйымдардың құқықтарын, заңды мүдделерін қорғау; даулар мен жанжалдарды шешу; азаматтардың рухани және өзге қажеттіліктерін қанағаттандыру; азаматтардың денсаулығын сақтау, қоршаған ортаны қорғау, дене шынықтыру мен спортты дамыту заң көмегін көрсету үшін, сондай-ақ қоғамдық игіліктерді және өз мүшелерінің (қатысушылардың) игіліктерін қамтамасыз етуге бағытталған басқа да мақсаттарда құрылуы мүмкін (4-б.) ҚР заңдарына қайшы келмейтін ортақ мақсаттарға жету үшін азаматтардың ерікті бірігуі нәтижесінде құрылған ұйым, егер заңдарда өзгеше белгіленбесе, қоғамдық бірлестік болып табылады (11.1-б.). Қауымдастық (одақ) қызметін ҚР «Өзін-өзі реттеу туралы» Заңына сәйкес өзін-өзі реттейтін ұйым ретінде жүзеге асыра алады (18.8-б.)				Мемлекет коммерциялық емес ұйымдарды құруды және олардың белсенді қызмет етуін көтермелейді. Қазақстан Республикасының заңдарына сәйкес коммерциялық емес ұйымдарға салық, кеден жеңілдіктері және басқа да жеңілдіктер берілуі мүмкін (40.1-б.) Коммерциялық емес ұйымдар өз қызметінің мақсаттарына сәйкес мемлекеттік органдармен келісімдер жасасып, ынтымақтасуы және олар үшін белгілі бір жұмыстарды орындауы мүмкін (40.2-б.)

Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
«Кәсіптік одақтар туралы» Заңы (2014) Жұмыс берушілердің өкілдері кез келген деңгейдегі сайланбалы кәсіподақ органдарында бола алмайды (3.3-б.). Кәсіподақтар өз мүшелерінің тең құқылығы негізінде құрылады. Бір сала, ұйым шеңберінде құрылатын кәсіподақтардың саны шектелмейді (4.1-б.). Кәсіподақтар жарғыларды, құрылымды өз бетінше әзірлейді және бекітеді, қызметтің басым бағыттарын айқындайды, кәсіподақ органдарын құрады, қызметті ұйымдастырады, жиналыстар, конференциялар, съездер және ҚР заңнамалық актілерімен тыйым салынбаған басқа да іс-шаралар өткізеді (5.2-б.). Кәсіподақтар өз қызметінде барлық деңгейдегі мемлекеттік органдардан, саяси партиялардан, жұмыс берушілер мен олардың бірлестіктерінен тәуелсіз болады, олардың бақылауында болмайды және оларға есеп бермейді (5.3-б.). Бастауыш кәсіподақ ұйымы ұйымда құрылады, кемінде үш адамнан тұрады және заңды тұлға құрмай, жергілікті немесе салалық кәсіподақтың құрылымдық бөлімшесі және ұйым деңгейіндегі әлеуметтік әріптестікте қызметкерлердің өкілетті өкілі болып табылады (15.1-б.).	Кәсіподақ кемінде 10 адамнан тұратын, өздерінің кәсіптік және өндірістік мүдделерінің ортақтығымен байланысты, жарғы бекітілетін және кәсіподақ органдары қалыптастырылатын құрылтай съезін (конференцияны, жиналысты) шақыратын ҚР азаматтары тобының бастамасы бойынша құрылады (8.1-б.). Облыс, республикалық маңызы бар қала және астана деңгейіндегі аумақтық кәсіподақтар бірлестігінің кемінде екі ауданның (облыстық маңызы бар қалалардың, қаладағы аудандардың) аумағында мүшелік ұйымдары және (немесе) өкілдіктері (филиалдары) болуға тиіс (12.3-б.).	Республикалық кәсіподақтар бірлестігінің облыстар, республикалық маңызы бар қалалар және астана санының жартысынан астамын қамтитын аумақта мүшелік ұйымдары және (немесе) өкілдіктері (филиалдары) болуға тиіс (11.3-б.).		Кәсіподақтар жұмыссыздыққа қарсы күрес және жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету, жұмыстан босатылатын қызметкерлерді қорғау жөніндегі бағдарламаларды, ең төмен күнкөріс деңгейін белгілеу және оны сақтау, кірістерді индексстеу, жалақының, зейнетақылардың, стипендиялардың және жәрдемақылардың ең төмен деңгейін арттыру жөніндегі іс-шараларды қоса алғанда, өз мүшелерін әлеуметтік қорғау жөніндегі жоспарлар мен бағдарламаларды әзірлейді, оларды тиісті мемлекеттік органдарға ұсыныстар ретінде енгізеді (24-б.).

Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы (2009)	Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҮЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
	Барлық мамандық мұғалімдері лауазымдық міндеттеріне сәйкес әдістемелік бірлестіктердің, әдістемелік кеңестердің, желілік қоғамдастықтардың отырыстарына қатысады (§6, 56-т.). • Әдістемелік кабинет басшысының лауазымдық міндеттері: Республикада және шетелде қоғамдық ұйымдармен (қауымдастықтармен, кеңестермен) өзара әрекеттесуін ұйымдастырады; • Қызметкерлердің лауазымдық міндеттерін анықтайды, олардың кәсіби шеберлігін арттыру үшін жағдай жасайды; • Кабинеттің (орталықтың) оқу-әдістемелік (ғылыми-әдістемелік, сарапшылар кеңесі), педагогтердің әдістемелік бірлестіктерінің, пән педагогтері қауымдастықтарының жұмысын басқарады; • Семинарлар, көрмелер, практикумдар, педагогикалық шеберлік конкурстары, конференциялар (дәрістер, баяндамалар, консультациялар) ұйымдастырады және өткізеді (8-тарау, §1, 216-т.)				

Мектеп/мұғалім деңгейінде	Облыстық ұйымдар деңгейінде	Республикалық ұйымдар деңгейінде	Коммерциялық емес ұйымдар/ҰЕҰ деңгейінде	Білім беру жүйесі деңгейінде
ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы		Республикалық пән педагогтері қауымдастығы, сондай-ақ әрбір өңірде пән педагогтері қауымдастығы құрылатын болады, олар педагогтердің кәсіби шеберлігін арттыруға жәрдемдесетін болады. Жыл сайын пән мұғалімдерінің форумдары мен слеттері өткізіледі.		Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы әдістемелік инновациялардың орталығына айналады. Республикалық оқу-әдістемелік кеңес педагогикалық ЖОО-мен тығыз өзара қарым-қатынаста еліміздің барлық оқу-әдістемелік қызметтерінің, пән мұғалімдері қауымдастықтарының қызметін біріктіретін және үйлестіретін болады. Педагогикалық қоғамдастықты білім берудің және талантты педагогтерді қолдаудың өзекті мәселелерін талқылауға белсенді тарту мақсатында сараптамалық және кәсіптік қоғамдық бірлестіктерді қалыптастыру үшін жағдайлар жасалатын болады.

2. ҚР-ДАҒЫ ҚАЗІРГІ МҰҒАЛІМДЕР БІРЛЕСТІКТЕРІНЕ ШОЛУ

Біз Қазақстандағы қазіргі мұғалімдер бірлестіктері – ҰЕҰ, қауымдастықтар және ұйымның басқа да нысандары туралы **ақпаратты жинадық және біріктірдік.**

2020-2025 жылдары БҒДМБ-да көзделген педагогикалық қауымдастықтар мен бірлестіктерді қалыптастыру жөніндегі іс-шараларды іске асыруға дейін білім беру жүйесі деңгейінде білім беру саласындағы ҰЕҰ-ға ресми мониторинг жүргізілмеді. 2020 жылы БҒДМБ-сын іске асыру шеңберінде жанынан Қазақстан педагогтарының республикалық қауымдастығы құрылған Ы.Алтынсарин ҰБА мұғалімдер бірлестіктері мен қауымдастықтарының тізбесін жасады.

Алайда, осы зерттеу барысында келтірілетін әртүрлі дереккөздерден ақпарат жинау қорытындылары бойынша қазіргі уақытта ұйым нысандарына нақты бөлумен және қызмет бағыттарын санаттаумен білім беру жүйесінің үкіметтік емес ұйымдарының бірыңғай қоры жоқ екеніне көз жеткіздік.

Біріншіден, Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА ресми сайтынан (онда педагогтердің Қауымдастыққа мүше болу опциясы әзірленді) облыстық оқу-әдістемелік орталықтар жанынан құрылған 12 республикалық және өңірлік педагогтер қауымдастықтарының тізбесі алынды. Осы ұйымдардың байланыс деректерін одан әрі іздеу нәтиже бермеді, осыған байланысты біз ҰБА-на ресми сұрау салумен жүгіндік. Өкінішке орай, біз 12 ұйымның деректері немесе олардың байланыс деректері туралы ресми жауап ала алмадық.

Екіншіден, ҚР Білім және ғылым министрлігіне сұрау салу нәтижесінде мектеп, қала, облыс және аудан деңгейінде 628 әдістемелік бірлестік пен мұғалімдер қауымдастығының тізбесі алынды. Әдістемелік бірлестіктер туралы мәліметтерді жинаудың есеп беру нысанын облыстық Білім басқармалары әр қалай толтырды: әдістемелік бірлестіктер көшбасшыларының саны өңірлер арасында 200-ден 7 адамға дейін өзгереді, әртүрлі өңірлерде не облыстық көшбасшылар, не аудандық көшбасшылар көрсетіледі. Сондай-ақ бірлестіктердің атауларын көрсетуге әрқелкі көзқарас байқалады.

Сонымен қатар, Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Азаматтық қоғам істері комитетінің ҰЕҰ тізілімі талданды. Осы тізілімнен «Білім беру» сүзгісі бойынша білім беру саласындағы 1467 үкіметтік емес ұйымдардың тізбесі алынды. Алайда, осы тізімді өңдеу кезінде кейбір ұйымдар деректері қайталануының өте үлкен пайызы анықталды. Тазалаудан кейін тізімде 762 бірегей білім беру ұйымы қалды. Тізбеде қалған ұйымдардың талдауы олардың қатарында тәуелсіз үкіметтік емес ұйымдар, сондай-ақ мектеп әдістемелік бірлестіктер, өңірлік партия бөлімшелерінің филиалдары және Білім басқармалары мен бөлімдері жанында жұмыс істейтін пәндер қауымдастықтары бар екенін көрсетті.

Осылайша, тізбе өте ретсіз және шынымен тәуелсіз ұйымдарға және қызмет бағыты бойынша ұйымдарға бөлінбейді. Бұдан басқа, тізбеге «Онкологтар қауымдастығы», «Есепшілер және аудиторлар ҚБ», «Шахмат федерациясы» сияқты ұйымдар енгізілді, олар білім беру қызметін жүзеге асыра алатын болса да, өздерінің ерекшеліктері бойынша білім беру жүйесіне жатпайды. Тізбеде сондай-ақ атауы бойынша қызмет ерекшелігін анықтау мүмкін болмайтын ұйымдар да бар (мысалы, «Сары, Сүйір батырлар» жеке қоры).

Талдау негізінде тізбеде көрсетілген ұйымдардың ортақ бірнеше санаттары анықталды. Негізінен бұл мектептердің қамқоршылық кеңестерінің қоғамдық бірлестіктері, пән мұғалімдерінің қауымдастықтары, сондай-ақ үздіксіз білім беру, ардагер мұғалімдердің, ата-аналардың бірлестіктері және т. б. сияқты тақырыптар бойынша бірлестіктер.

Біз сондай-ақ **Facebook-тегі бейресми мұғалімдер бірлестіктеріне де талдау жасадық**. 2021 жылғы мамырдағы жағдай бойынша осы әлеуметтік желіде еліміздің білім беру тақырыбы бойынша 30-дан астам белсенді топ, соның ішінде мұғалімдер топтары тіркелді. Бұл топтардың көпшілігі заңды түрде тіркелмеген, бірақ білім беру жүйесіндегі мәселелерді талқылауға арналған белсенді виртуалды алаң болып табылады. Топтардағы жазылушылар саны 500 әлеуметтік желіні пайдаланушыдан 135 мыңға дейін жетеді.

Мысалы, «Қазақстан ұстаздары» тобында 133,4 мың пайдаланушы, #bilimkz тобында 4,5 мың пайдаланушы бар. «Қазақстан ұстаздары» тобында білім беру тақырыбында күніне 20-ға жуық пост жарияланады.

Әдетте, осы топтардағы жарияланымдарды модераторлар қарастырады, олардың басым көпшілігі мұғалімдер мен оқытушылар болып табылады. Карантин және қашықтықтан оқыту кезінде осы топтардың белсенділігі артты. Мұғалімдер тәжірибе алмасады, әсіресе қашықтықтан оқыту кезінде, кеңес сұрайды, сабақ жоспарларын, электрондық материалдарды, оқыту әдістерін және т.б. талқылайды. Сондай-ақ Интернет жылдамдығы, білім беру платформаларының жүктемесі, электрондық құрылғылардың жеткіліксіздігі тақырыптары қозғалады. Білім министрінің аккаунтын немесе ҚР БҒМ ресми парақшасын атап көрсету және хабарламада жариялау мүмкіндігі топ мүшелері үшін бұндай өзара әрекеттесу артықшылықтарының бірі болып табылады.

Өз кезегінде, ҚР БҒМ парақшасында жаңа енгізілімдер туралы ақпарат белсенді жарияланады, барынша қамту үшін осы қоғамдастықтарда қайталауға болатын онлайн талқылаулар мен тікелей трансляциялар жүргізіледі.

Осылайша, қазіргі уақытта қызмет түрі бойынша нақты құрылымы бар Қазақстанның білім беру саласындағы үкіметтік емес ұйымдардың саны туралы бірыңғай деректер бірде-бір ашық платформада жоқ.

Осы зерттеу аясында жүргізілген жұмыс ҚР-дағы білім беру саласының ҰЕҰ туралы деректерді жүйелеудің алғашқы әрекеті болып табылады (біз алған деректер осы есептің қосымшасына енгізілген). Алайда, біз ҰЕҰ тізбесіне кіретін ұйымдардың *нақты бар екенін* және нақты қызметін растайтын деректерді таппадық. Осылайша, біз сауалнамадан өтуге шақыру жіберген кезде деректер қорында көрсетілген электрондық адресстердің басым бөлігі жұмыс істемеді, барлығы 762 электрондық адреске жіберу қорытындысы бойынша біз небәрі 18 жауап алдық, осыған байланысты іріктеменің шектеулігіне байланысты ҰЕҰ мүшелеріне сауалнама жүргізу мүмкін емес деп есептедік.

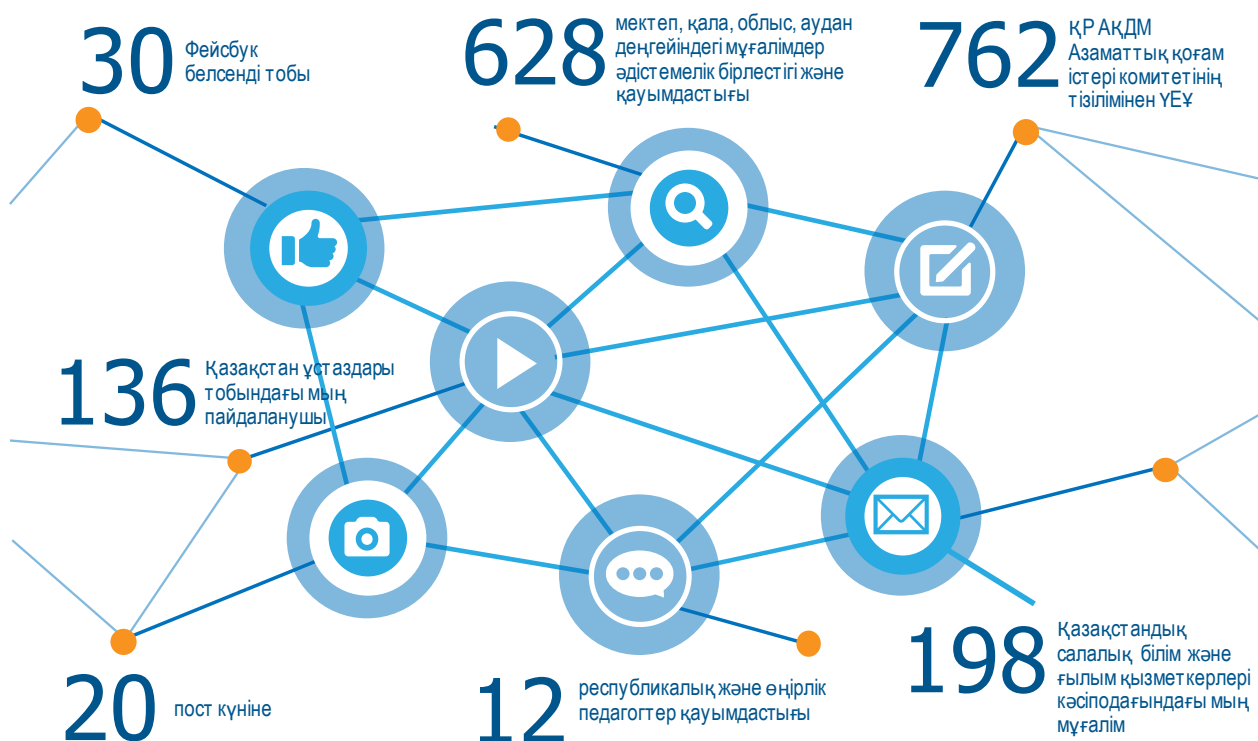
Осылайша, ресми тізілім деректерінің ескіруі мен дәл болмауының жоғары ықтималдығы бар.

Біз төмендегі инфографикада деректерді жинау нәтижелерін қорытындыладық.

Келтірілген деректер 2021 жылғы сәуір-мамыр жайғдайы бойынша өзекті

Белес

«Мұғалімдердің дауыстары» сандармен

Фейсбук белсенді топтары

1. Қазақстан ұстаздары – 136 мың
2. Бала тәрбиесі – 49,1 мың
3. СӘТ (Сабақтағы әдістемелік тәсілдер) – 45,6 мың
4. Менің мектебім – 37,3 мың
5. «Мұғалім мәртебесі» қоғамдық бірлестігі – 36,9 мың
6. Қазақстан ұстаздары | Әдістемелік тәжірибе алмасу – 32,4 мың
7. Ұстаздар ортасы – 23,1 мың
8. Бастауыш сынып мұғалімдері бірлестігі – 18,1 мың
9. Ұстазға қажет ақпарат – 17,6 мың
10. Педагогикалық шеберлік Pedagogikalyq sheberlik -17,4 мың
11. Қазақ тілі және әдебиеті пәні ұстаздарына – 16,8 мың
12. Ustaz uni.kz – 14,8 мың
13. Білім және ғылым жаңалықтары – 14,6 мың
14. Ұлағатты ұстаздар – 14,3 мың
15. Қазақстан педагогтары – 10,4 мың
16. Мұғалімдер бөлмесі – 10,1 мың

Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА сайтынан Қазақстан Республикасының Педагогтар қауымдастығы

1. Қарағанды облысының «Өркен» қоғамдық бірлестігі
- 2.2. Түркістан облысындағы Мектеп директорлары, математика пәні мұғалімдерінің қоғамдық бірлестігі
3. ШҚО ББ «Шығыс» пән мұғалімдері аймақтық ассоциациясы
4. Алматы қаласының жас мұғалімдер қауымдастығы, сынып жетекшілер, пән мұғалімдері қауымдастықтары
5. Орал қаласының математика, физика, химия, биология, бастауыш сынып мұғалімдері және үздік педагогтар қауымдастығы
6. Ақмола облысының «КазАЧ» ҚБ қоғамдық-гуманитарлық бағыттағы және жаратылыстану-математикалық цикл мұғалімдерінің қауымдастығы
7. Қостанай облысының «Үздік педагогтар одағы»
8. Нұр-Сұлтан қаласының педагогтар қауымдастығы
9. Жас ғалым-педагогтар қауымдастығы
10. Қазақстандық үздіксіз білім беру қауымдастығы
11. Қазақстан педагогтарының Монтессори Ассоциациясы
12. «Қазақстан мұғалімдерінің республикалық қауымдастығы» Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА

* Мектеп кәсіподақтары бойынша деректер әрқелкі, өйткені кейбір облыстық кәсіподақтар Әлеуметтік серіктестік жөніндегі салалық келісімге қол қоймады, яғни Қазақстандық салалық білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіптік одағына кірмейді.

III. ЗЕРТТЕУ ӘДІСТЕМЕСІ

Зерттеудің сапалы нәтижелерін алу үшін деректерді жинаудың аралас әдісі таңдалды, ол тек сандық немесе сапалық әдіспен салыстырғанда, зерттеу мәселесін немесе феноменін зерттеу үшін толық көрініс береді.

Зерттеу сұрағы тұжырымдалды – «Кәсіби бірлестіктерге қатысу арқылы білім беру саясаты мен реформаларын жоспарлауға, талқылауға және іске асыруға еліміздің мұғалімдері қаншалықты тартылған?».

Мұғалім зерттеу нысаны болып табылады. Зерттеу пәні ретінде -оның білім беру саласындағы кәсіби бірлестіктердің жұмысына қатысуы/қатыспауы.

Зерттеу сұрағына жауап беру үшін мәліметтер жинау келесідей жүргізілді:

- Кәсіби мұғалімдер бірлестіктерінің және білім беру саласындағы басқа да үкіметтік емес/коммерциялық емес ұйымдардың (ҰЕҰ) жұмыс істеуінің алғышарттары мен шарттарының көрінісін алу үшін нормативтік құқықтық актілерді талдау.
- Ашық мемлекеттік дереккөздерді талдау және сауалнама жүргізу арқылы білім беру саласындағы ҰЕҰ тізбесін жасау.
- Мұғалімдерді мектеп кәсіподақтарының, білім беру саласындағы әдістемелік бірлестіктер мен ҰЕҰ қызметіне олардың тартылуы туралы сауалнамалау.
- Қоғамдық-саяси кеңістікте мұғалімнің дауысын ұсыну тетіктерін анықтау үшін мұғалімдер арасынан қоғам қайраткерлерімен сұхбат.

Деректерді жинаудың **сандық әдісі** аясында елдің жалпы білім беретін мектептері үшін онлайн-сауалнама әзірленді.

Бұл сауалнама 4 негізгі тақырыптық блок бойынша сұрақтарды қамтиды:

- ӘБ, кәсіподақтар мен ҰЕҰ-ға қатысу/қатыспау себептері;
- өз дауысын іске асыру, өз пікірін ӘБ, кәсіподақ, ҰЕҰ арқылы білдіру мүмкіндігі;
- ӘБ, кәсіподақ, ҰЕҰ қызметін бағалау;

- кәсіподақтарды, ӘБ мен ҰЕҰ-ды мұғалімдердің кәсіби пікірін айтудың тұғырнамасы ретінде одан әрі дамыту жөніндегі тілектер.

Кездейсоқ іріктеу әдісімен географиялық репрезентативтілікті қамтамасыз ету үшін еліміздің 5 өңірінің (Нұр-Сұлтан және Қарағанды қалалары, Солтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан, Шығыс Қазақстан және Түркістан облыстары) 20 мектебі іріктелді.

Сауалнама Google Forms онлайн-ресурсы арқылы жүргізілді. Зерттеу құралнамасы барлық респонденттердің тіл таңдау мүмкіндігін қамтамасыз ету үшін қазақ және орыс тілдерінде жасалды.

Осы сауалнаманың нәтижелері осы есептің V бөлімінде талданады.

Сонымен қатар, ҚР-дағы білім беру саласындағы ресми және бейресми мұғалімдер бірлестіктеріне де талдау жүргізілді.

Осы талдау аясында білім беру саласындағы ҰЕҰ тізбесі жасалды, ол туралы есептің II.2-бөлімінде толығырақ оқуға болады.

Деректерді жинаудың **сапалық әдісі** аясында педагогтер қатарынан танымал қоғам қайраткерлерімен сұхбат жүргізілді. Сұхбат сұрақтары да 3 тақырыптық блок бойынша топтастырылды:

- мектепшілік тетіктер арқылы мұғалімнің дауысын іске асыру мүмкіндігін бағалау (ӨБ және кәсіподақтар);
- Қазақстандағы қазіргі педагогикалық бірлестіктерді бағалау;
- Қазақстандағы педагогтердің ҰЕҰ қызметін дамыту перспективалары.

Сұхбат нәтижелері, мұғалімдерді сауалнамалау нәтижелері сияқты V-бөлімде талданады.

IV. МҰҒАЛІМДЕР ДАУЫСТАРЫН БІРІКТІРУ МЕН ИНСТИТУЦИОНАЛДАНДЫРУ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕСІНЕ ШОЛУ

ҰЛЫБРИТАНИЯ

Ұлыбританияда білім беру дәстүрлі түрде кәсіподақтармен ең көп қамтылған сектор болып табылады. 2018 жылы Ұлыбританияның 48% немесе 805 мыңнан астам мұғалімі кәсіподақтарға (teacher union) мүше болды.

Бұл елдегі кәсіподақ қозғалысы нысандалған және берік бекітілген. Елдің ең ірі кәсіподақтары өткен ғасырдың 70-ші, 80-ші жылдары, ал мектеп директорларының Ұлттық қауымдастығы сонау 1897 жылы тіркелді.

Ұлттық білім беру кәсіподағы (National Education Union) мұғалімдердің ең ірі кәсіподақ ұйымы болып табылады, ол 2017 жылы Ұлттық мұғалімдер одағы және Мұғалімдер мен дәрісшілер қауымдастығының бірігуі нәтижесінде құрылды. Ұлттық мұғалімдер кәсіподағының құрамында 450 мыңнан астам мүше бар⁵. Тағы бір ірі кәсіподақ ұйымы - Ұлттық мектеп директорлары мен әйел мұғалімдер қауымдастығы (National Association of Schoolmasters and Union of Women Teachers) құрамында 280 мыңнан астам мұғалім бар.

Білім беру жүйесіндегі кәсіподақ қозғалысының дамуын мұғалімдердің кәсіподақтардағы белсенділігін және оларға мүше болу себептерін анықтау мақсатында 2013 жылы еліміздің 1 600 мұғалімі арасында Білім департаменті жүргізген «Мұғалім дауысы» ресми сауалнамасы да дәлелдейді.

⁵ <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>

Сауалнама нәтижелеріне сәйкес мұғалімдердің 97%-ы кәсіподақ ұйымдарының мүшелері болды, бұл ретте 83%-ы жоғарыда аталған екі ірі қауымдастыққа тиесілі болды. Сонымен қатар, 6%-ы Ұлттық мектеп директорлары қауымдастығының мүшелері, тағы 3%-ы Мектеп және колледж көшбасшылары қауымдастығының мүшелері, 2%-ы «Дауыс» кәсіподақ ұйымының мүшелері болды. Ұлыбритания мұғалімдерінің кәсіподақтарға қатысуының жоғары көрсеткіштерін ескере отырып, олардың білім беру саласы үшін өзекті мәселелер бойынша өз ұстанымдарын білдірудегі белсенділігі таңқаларлық емес.

Ірі британдық кәсіподақ ұйымдары қатысушыларының шамамен саны (соңғы қолжетімді деректер) ⁶		
	Құрылған жылы	Мүшелер саны
Ұлттық білім беру кәсіподағы (NEU)	2017	> 450 мың ⁷
Ұлттық мектеп директорлары мен әйел мұғалімдер қауымдастығы (NASUWT)	1976	> 280 мың ⁸
Ұлттық мектеп директорлары қауымдастығы (NAHT)	1897	> 45 мың ⁹
Мектеп және колледж көшбасшылары қауымдастығы (ASCL)	1977	> 20,5 мың ¹⁰
Дауыс (Voice)	1970	> 19,5 мың ¹¹

Осылайша, 2020 жылы коронавирустық індеттің алғашқы толқыны кезінде жұққыштық пен өлім-жітімнің кезекті күнделікті рекорды жасалғанда (2020 жылғы қаңтар), Ұлттық білім беру одағы (NEU) мектептердің ашылуын кем дегенде екі аптаға кейінге қалдыруға шақырды¹². Ұйым мұғалімдердің «қауіпті жағдайда жұмыс істеуден бас тарту» құқығын нақты атап өтті. Ұлттық мектеп директорлары мен әйел мұғалімдер қауымдастығы да (NASUWT) солай жасады, ұйым «үкіметтің немесе жұмыс берушілердің қауіпсіз еңбек жағдайларын қамтамасыз ете алмауына байланысты қауіп төнген мүшелерін қорғау үшін қажетті шараларды дереу қолданады» деп мәлімдеді.

Ұлыбритания кәсіподақтарының белсенді ұстанымы олардың идеологиясы мен философиясында нақты бекітілген. Мысалы, Ұлттық білім беру кәсіподағы өзінің веб-сайтының басты бетінде «campaigning union» немесе «елдің білім беру жүйесі қандай болуы керек екендігі туралы нақты көзқараспен»¹³ қоғамдық-саяси өмірге белсенді қатысатын кәсіподақ болып табылады деп мәлімдейді.

⁶ Ақпарат кәсіподақ ұйымдарының ресми сайттарынан және Wikipedia.org сайтынан алынды

⁷ <https://neu.org.uk/why-join>

⁸ <https://www.nasuwat.org.uk/why-join.html>

⁹ <https://www.naht.org.uk>

¹⁰ <https://www.ascl.org.uk/About-us>

¹¹ <https://www.voicetheunion.org.uk>

¹² <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/>

¹³ <https://neu.org.uk/what-we-do>

The National Education Union is a campaigning union with a clear vision of what our education system should look like. Together, we want to shape the future of education for the benefit of teachers, support staff, leaders, and pupils.

Мұғалімдердің кәсіби бірлестіктері Америка Құрама Штаттарында «ұжымдық талқылау» (collective bargaining) қағидатының арқасында үлкен ықпалға ие.

Мое (2016) атап өткендей, жаңа дәуірде АҚШ-та мұғалімдер кәсіподақтарының пайда болуы батыс елдеріне қарағанда баяу жүрді, бұнда білім беру жүйелерінің дамуына қарай бірден кәсіподақтар да пайда бола бастады. Автор бұны билік тарапынан дұшпандықпен қабылданған кез-келген кәсіподақтың жұмысы үшін қолайсыз саяси орта деп түсіндіреді. Дегенмен, мұғалімдердің ең ірі кәсіподақ ұйымы – Ұлттық білім беру қауымдастығы (2 миллионнан астам мүше) 19-ғасырдың екінші жартысында құрылды. 1900 жылы қауымдастықта 2400 мүше болды, ал жүз жылдан кейін осы қауымдастық мүшелерінің саны 13 мыңнан астам жергілікті ұйымдарда 2,3 млн. мұғалімге жетті (Kirkpatrick және т.б., 2021).

Ірі америкалық кәсіподақ ұйымдары қатысушыларының шамамен саны (соңғы қолжетімді деректер) ¹⁴		
	Құрылған жылы	Мүшелер саны
Ұлттық білім беру қауымдастығы (NEA)	1857	3 млн. адам
Америка мұғалімдер федерациясы (AFT)	1916	1, 7 млн. адам

2017 жылғы мұғалімдердің ұлттық сауалнамасының деректеріне сәйкес, олардың 70%-ы кәсіподақ ұйымдарына мүше болды (2000ж. 79%) (Loewus, 2017). Ресми статистикаға сәйкес, соңғы жылдары американдық мұғалімдердің кәсіподақтарға қатысу үлесінің тұрақты төмендеуі байқалады.¹⁵

Сонымен бірге, егер АҚШ білім беру жүйесінің барлық қызметкерлерінің қатысу статистикасын (біліктілікті арттыру қызметтері мен кітапханаларды қоса алғанда) қарастыратын болсақ, онда олардың арасындағы кәсіподақ мүшелерінің үлесі мұғалімдердің

¹⁴ Ақпарат кәсіподақ ұйымдарының ресми сайттарынан және Wikipedia.org сайтынан алынды

¹⁵ https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp

өздеріне қарағанда әлдеқайда аз – 2020 жылы 35% (U. S. Bureau of Labor Statistics, 2021). Алайда, бұл көрсеткіштер жұмыспен қамтудың барлық салалары ішінде әлі де ең жоғары болып қалып отыр - АҚШ Еңбек статистикасы бюросының мәліметі бойынша кәсіподақтарға қатысу үлесі елдің құқық қорғау секторында ғана жоғары (36,6%).

Өзінің әрекет ету кезеңінде екі ірі қауымдастық, NEA және AFT, бірігудің бірнеше әрекетін жасады, олар сәтті болмады, дегенмен қауымдастықтар ынтымақтастықты кеңейту жолдарын іздестіріп жатыр.

Анықтама үшін: 20-ғасырдың басында құрылған Америка мұғалімдер федерациясы (AFT) «ұжымдық талқылау» қағидатына NEA-дан бұрын қосылды. Бұл қағидат кәсіподақ көшбасшыларының округтегі/штаттағы жалақы мөлшері сияқты мәселелерді жергілікті билік органдарымен талқылау кезінде кәсіподаққа мүше мұғалімдердің мүдделерін білдіру құқығын қарастырады. Басқа сөзбен айтқанда, мұғалімдер (және басқа кәсіподақтардың мүшелері) жұмыс істеуге келісетін ең төменгі жалақы мөлшерін алдын-ала келіседі. Бұл норма АҚШ-та 1975 жылдан бастап заңды түрде бекітілген (Родд Заңы). Бір қызығы, бұған дейін жұмысшылардың бұл тәсілді қолдану әрекеттері қылмыстық баға келісімі ретінде түсінілді (Compa, 2014).

NEA және AFT мүшелерінің жалпы саны АҚШ-тағы барлық кәсіподақ мүшелерінің 40%-ын және барлық мемлекеттік мектеп мұғалімдерінің төрттен үш бөлігін құрайды. Ашық дереккөздерге сәйкес олардың жалпы табысы 1,5 млрд. АҚШ долларын құрайды. Қауымдастықтардың өздері 6 мыңнан астам қызметкер жұмыс істейтін, мансаптық өсу мүмкіндігі бар ірі ұйымдар болып табылады.

Осы ірі кәсіподақ ұйымдарынан басқа, АҚШ-та жергілікті деңгейден бастап ұлттық деңгейге дейінгі барлық деңгейдегі мұғалімдер бірлестіктері жұмыс істейді, олар «Тәуелсіз білім беру қауымдастықтары» деп аталады (Kirkpatrick және т.б., 2021) Ұлттық деңгейде олардың NEA сияқты саяси күші болмаса да, штаттар деңгейінде тәуелсіз қауымдастықтары мүшелер саны жағынан NEA және AFT-тен асып түсетін мысалдар да бар. Шамамен алынған бағалаулар бойынша тәуелсіз қауымдастықтарға мүше мұғалімдердің саны 300 мың адамнан асады және осынша адам кәсіподақ ұйымдарына әлі мүше болмады (сол жерде).

Ондаған жылдар бойы көптеген штаттардың мектеп мұғалімдері кәсіподақтарға ақы төлеуге міндетті болды. Бұның логикасы - олардың экономикалық мүдделері келіссөздер үстелінде ұжымдық түрде қорғалғандықтан, олар өздерінің «әділ үлесін» (fair share) төлеуге мәжбүр болды. 2018 жылы ондаған жылдар бойғы қызу пікірталастардан кейін АҚШ Жоғарғы соты міндетті кәсіподақ алымдары Бірінші түзетуге (сөз бостандығы туралы) қайшы келеді және белгілі бір көзқарасты мәжбүрлеп қорғаудың конституциялық емес нысаны болып табылады деп қаулы етіп, бұл міндеттемені жойды¹⁶. Осы уақытқа дейін АҚШ Жоғарғы сотының қаулысына сәйкес (1977ж.) кәсіподақтар әрекеттегі мүшелерден ғана емес, кәсіподақтан шыққан мұғалімдерден де міндетті жарналар алуға құқылы болды.

¹⁶ <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

Ұлыбританияда сияқты, АҚШ-тағы ірі кәсіподақ бірлестіктері жалпы білім беру жүйесін дамыту мәселелері бойынша өз көзқарастарын белсенді түрде білдіріп, нақты өзгерістерге ден қояды.

1972 жылдың өзінде-ақ NEA саяси мәселелер жөніндегі комитетпен білім беру саласындағы алғашқы ұлттық ұйым болды, ол осы күнге дейін елдегі ең ықпалды болып қала береді. Қауымдастық демократтар және республиканттар партияларының конвенцияларына ірі делегацияларды жібереді.

Елдегі барлық ірі кәсіподақ ұйымдары сияқты, мұғалімдер кәсіподақтары өзін-өзі қамтамасыз ететін ұйымдар болып табылады және өз қаражатын инвестициялау, сондай-ақ оларды саясаткерлерді қоғамдық қолдау үшін пайдалану мүмкіндігіне ие. 2008 жылы Хилари Клинтонның сайлауалды науқанына 1,7 млн. АҚШ долларынан астам, ал Барак Обаманың сайлауалды науқанына шамамен 2 млн. АҚШ доллары мөлшерінде жарна енгізді (Federal Election Commission, 2009).

1980 жылдан бері AFT және NEA әртүрлі сайлау науқандарына 57 миллионнан астам АҚШ долларын салды, бұл кез-келген басқа корпорацияның немесе кәсіподақтың жарналарынан 30%-ға жоғары (NYT, 2010).

NEA-ның саяси ықпалының мысалы ретінде NEA көпшілік алдында қолдаған (AFT екінші ірі қауымдастықтың оппозициясына қарамастан) президент Дж. Картердің қолдауымен 1979 жылы Конгресстің Білім департаментін құруын атап келтіруге болады.

Анағұрлым өзекті мысалдардан американдық мектептерде офлайн оқытудың қайта басталуына байланысты кәсіподақтардың риторикасын келтіруге болады. Мысалы, Чикаго мұғалімдер кәсіподағы, олардың Ұлыбританиядағы әріптестері сияқты, жұмыстың қашықтан форматын жалғастыруға дауыс берді, осыған байланысты қала мектептері 2021 жылдың қыс мезгілінде ашылмады.

Мұғалімдердің өзара әрекеттесу алаңының тағы бір мысалы – Америка мұғалімдер қауымдастығы¹⁷ (Association of American Educators (AAE) – Калифорния, Джорджия, Нью-Джерси, Арканзас, Колорадо, Айдахо, Канзас, Орегон және Вашингтон штаттарында филиалдары бар ең ірі кәсіподақ емес мұғалімдер ұйымы. Қауымдастыққа мүшелік жарна ай сайын 16,5 долларды құрайды, бұл кез келген сот талаптары, қажет болған жағдайда стипендиялар мен гранттар, сондай-ақ кәсіби даму курстарына қолжетімділік және мұғалімнің жауапкершілігін сақтандыру полисі бойынша 2 млн. доллар сомасына шығынды өтейді. Сондай-ақ, қауымдастық мүшелері тоғыз серіктес университеттің бірінде магистратура бағдарламасы бойынша оқуға жеңілдік ала алады.

¹⁷ <https://www.aateachers.org/>

РЕСЕЙ

Ресейдің білім беру саласындағы кәсіподақ қозғалысы 115 жылдан астам уақыт бойы жұмыс істеп келеді. Ресейдегі кәсіподақтар туралы оқу құралының авторлары атап өткендей, XX-ғасырдың басында-ақ мұғалімдер өз жұмысының қолайсыз жағдайларын жою үшін біріге бастады, «Халық мұғалімдерінің одағы» құрылды (Меркулова Г. және т.б., 2006).

Бір қызығы, бір ғасырдан астам уақыт бұрын Ресейдің білім беру жүйесінде жалақы өте төмен болды, бұл мұғалімдерді кәсіподақтарға біріктірудің негізгі факторларының бірі болды – «мұғалімдердің жұмысына өте аз ақы төленеді, сондықтан мұғалімдер нашар өмір сүруге мәжбүр...» (сол жерде).

1990 жылы кеңестік мұраның ізімен «Ресей Федерациясының Білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіподағы» құрылды, ол «Ресей Тәуелсіз кәсіподақтар федерациясының» құрамына кіреді. Осы Федерация кәсіподақтарының мүшелері ретінде барлығы 20 миллионнан астам адам, ал Халықтық білім және ғылым қызметкерлері кәсіподағының құрамында 5,5 миллионнан астам адам бар.

Құрылған кезде кәсіподақтың өзі атап өткендей, ол өз қызметінде «атқарушы билік органдарынан, жергілікті өзін-өзі басқару органдарынан, жұмыс берушілер мен олардың бірлестіктерінен, саяси партиялардан және басқа да қоғамдық бірлестіктерден тәуелсіз, оларға есеп бермейді және олармен бақыланбайды» (Меркулова және т. б., 2006).

Американдық және британдық кәсіподақтар сияқты ресейлік мұғалімдер бірлестігі мұғалімдердің мүдделерін қорғау мәселелері бойынша өз ұстанымын білдіреді.

ОБЩЕРОССИЙСКИЙ ПРОФСОЮЗ ОБРАЗОВАНИЯ

О нас • Документы • Права и интересы • Внутрисоюзная работа • Пресс-служба • Мероприятия • Контакты

ГОД СПОРТА, ЗДОРОВЬЯ, ДОЛГОЛЕТИЯ

ВСТУПИТЬ В ПРОФСОЮЗ

Мысалы, 1999 жылы кәсіподақ елдің мұғалімдеріне жалақы бойынша қарызды төлеуді қамтамасыз ету мақсатында ереуілдерді қамтитын Бүкілресейлік акция ұйымдастырды. Акцияға 800 мың адам қатысты (Меркулова және т.б., 2006). Сонымен қатар, Кәсіподақ педагогтердің қызметін реттейтін НҚА қайта қарауға белсенді қатысады. Осылайша,

кәсіподақтың қатысуымен РФ Еңбек Кодексіне 40 түзету енгізілді, соның ішінде мұғалімдер үшін қосымша жұмыс істеу шектеулерін алып тастау да болды.

Қазақстандағы жағдайға ұқсас, Ресейде де заңды тіркелген және тіркелмеген мұғалімдердің ресми және бейресми бірлестіктері жұмыс істейді.

Мысалы, әртүрлі білім беру мекемелері - педагогикалық университеттер, білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру институттары жанында Жас педагогтердің қауым дастықтары жұмыс істейді. Көбінесе бұл қауымдастықтар заңды тұлғалар болып табылмайды және университет алаңында әрекет ете отырып, коммерциялық қызметті жүргізбейді.

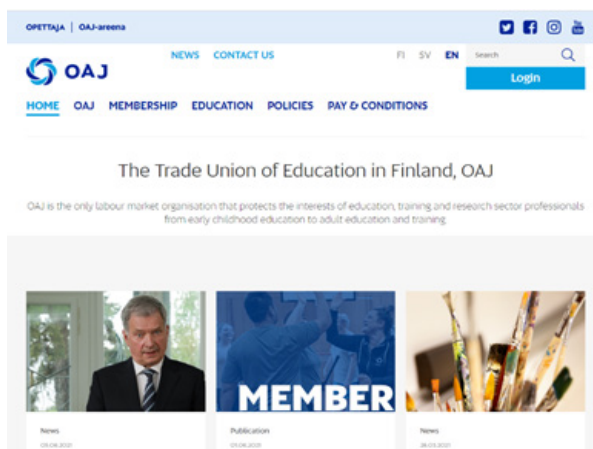
Алайда, бүкілресейлік қоғамдық ұйымдар да бар, мысалы, өңірлік және жергілікті филиалдары бар «Ауылдық мектеп мұғалімдері қауымдастығы» заңды тұлға болып табылады.

«Бірыңғай тәуелсіз педагогтер қауымдастығы» өңірлік қоғамдық ұйымы 2011 жылы Мәскеу қаласының 19 Педагогтер мен кітапханашылар қауымдастығын біріктірді.

ФИНЛЯНДИЯ

Финляндиядағы мұғалімдердің 95%-дан астамы Финляндия Білім кәсіподағының (Finland Trade Union of Education in Finland) мүшесі болып табылады. Финляндия Білім кәсіподағы мектепке дейінгі білім беруден бастап ересек халыққа арналған білім беру қызметтеріне дейін білім және ғылым саласы қызметкерлерінің мүдделерін қорғайтын жалғыз кәсіподақ ұйымы болып табылады. Кәсіподаққа мүшелік жарна ретінде педагогтер еңбекақысынан 1,2% төлейді.

Бұл кәсіподақ бірлестігі өзінің ауқымына қарай елдің білім беру саясатына ықпал ету мүмкіндігіне ие. Осылайша, кәсіподақ жұмыс берушілермен ең төменгі жалақыны, мұғалімдердің жүктемесін және оқу жылының ұзақтығын қоса алғанда, еңбек жағдайлары келісілген 14 келісім жасады.

Мұғалімдер үшін бұл кәсіподаққа мүшеліктің мынадай артықшылықтары бар: жұмыста, саяхатта жазатайым оқиғалар кезінде сақтандыру; Финляндияда және шетелде демалысқа жеңілдіктер; біліктілікті арттыру курстары, соның ішінде құқықтық және қаржылық сауаттылық курстары. Кәсіподақ мүшесі жұмысынан айырылған жағдайда, Жұмыссыздық жөніндегі Педагогикалық Қорға (Teachers' Unemployment Fund) жүгіне алады, бұнда ол жұмыссыздық бойынша жәрдемақы және жұмыс табуға көмек ала алады.

Финляндияда сондай-ақ осы кәсіподақтың серіктестері болып табылатын **ұлттық қауымдастықтар мен педагогикалық бірлестіктер** жұмыс істейді: Финляндияның мектепке дейінгі білім беру тәрбиешілері бірлестігі (Early Childhood Education Teachers Union in Finland), Жалпы орта білім беру мұғалімдері бірлестіктері (OAJ General Education Teachers), Швед тілінде сөйлейтін мұғалімдер бірлестігі (Organisation of Swedish-speaking Teachers in Finland FSL), Финляндия зейнеткер мұғалімдері бірлестігі (retired Teachers in Finland) және т. б.

Әрбір бірлестік мүшелік жарналар негізінде жұмыс істейді және бірқатар қызметтерді жүзеге асырады, соның ішінде мұғалімдерге кеңес беру, журналдарды жариялау және т. б. Сондай-ақ олар Биология және география мұғалімдері қауымдастығы, Математика және ғылым мұғалімдері бірлестігі, Технология мұғалімдері қауымдастығы және т.б. сияқты өз пәндерінің оқыту әдістемесі мен мазмұнын әзірлейді.

Мұғалімдердің пәндік бірлестігінің мысалы ретінде Финляндиядағы ел деңгейінде жұмыс істейтін Ағылшын тілі мұғалімдері қауымдастығын қарастыруға болады. Бұл қауымдастыққа Финляндияның жалпы білім беретін мектептері, колледждері, білім беру орталықтары мен университеттері сияқты барлық білім беру деңгейлерін ұсынатын 2 200-ге жуық мұғалім кіреді. Қауымдастық мұғалімдерге курстарда оқуға, шетелде оқуға грант алуға мүмкіндік береді, ағылшын тілін оқыту саласында жаңалықтар жариялайды, мектептер үшін тесттер мен тапсырмалар әзірлейді.

Қауымдастықты жыл сайын сайланатын және 9 мүшеден тұратын Өкілдер Кеңесі басқарады. Қауымдастық сондай-ақ Ұлттық білім кеңесімен, Білім министрлігімен және Аттестациялық емтихандар жөніндегі Ұлттық кеңеспен ынтымақтасады. Сондай-ақ, қауымдастық АҚШ Елшілігі, Британ Кеңесі, Канада Елшілігі, Лондондағы Фин институты, Финляндиядағы фин-американдық қауымдастықтар лигасынан қолдау алады. Бұл қауымдастық шетел тілі ретінде ағылшын тілі мұғалімдерінің Халықаралық Қауымдастығынан (International Association of Teachers of English as a foreign Language) және қазіргі заманғы тіл оқытушыларының Халықаралық Федерациясынан (Fédération Internationale des Professeurs de Langues Vivantes) құралады.

V. ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ

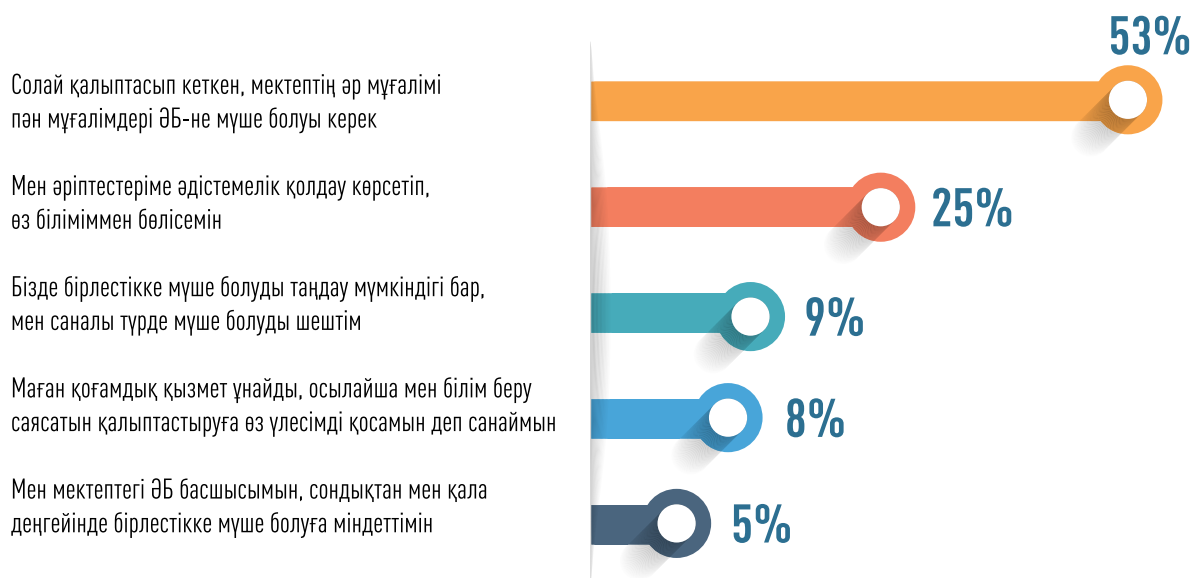
1. Мұғалімдерді сауалнамалау нәтижелері

Педагогтердің мектептердің әдістемелік бірлестіктері мен кәсіподақтарына қатысуы

Әдістемелік бірлестіктердің (бұдан әрі – ӘБ), кәсіподақтар мен ҰЕҰ жұмысына қатысу туралы сауалнамаға 562 мұғалім қатысты.

Мұғалімдердің 90%-ы (509 адам) мектеп ӘБ-не мүше екенін көрсетті. ӘБ мүше мұғалімдердің жартысынан астамы негізгі себеп ретінде қатысу міндеттілігін, тағы төрттен бірі – ӘБ шеңберінде өзара әдістемелік көмек көрсету мүмкіндігін атап өтті.

ӘБ-ке мүше болу себептері

Мұғалімдердің тағы 9%-ы мектеп ӘБ-не мүше емес екенін атап өтті. Әдістемелік бірлестіктердің жұмысына қатыспау себептері туралы сұраққа жауап бере отырып, олардың 23%-ы (12 адам) олардың мектебінде олар мүше бола алатын ӘБ жоқ екенін атап өтті, 49% (28 адам) олардың мектебінде жалпы алғанда педагогтер ӘБ-не сирек мүше болатындығын атап өтті. Қалған педагогтер ӘБ жұмысына қатыспау себебі ретінде тәжірибенің болмауын, еңбек өтілінің жетіспейтіндігін көрсетті.

Өз кезегінде, мұғалімдердің 80%-дан астамы (451 адам) мектеп кәсіподағының мүшесі екенін көрсетті. Кәсіподаққа мүше болудың негізгі себептері ретінде мұғалімдер мүшеліктің «міндеттілігін» (46,5%), сондай-ақ педагогтердің кәсіби бірлестігіне мүше болу саналы ниетін (53,5%) атап өтті.

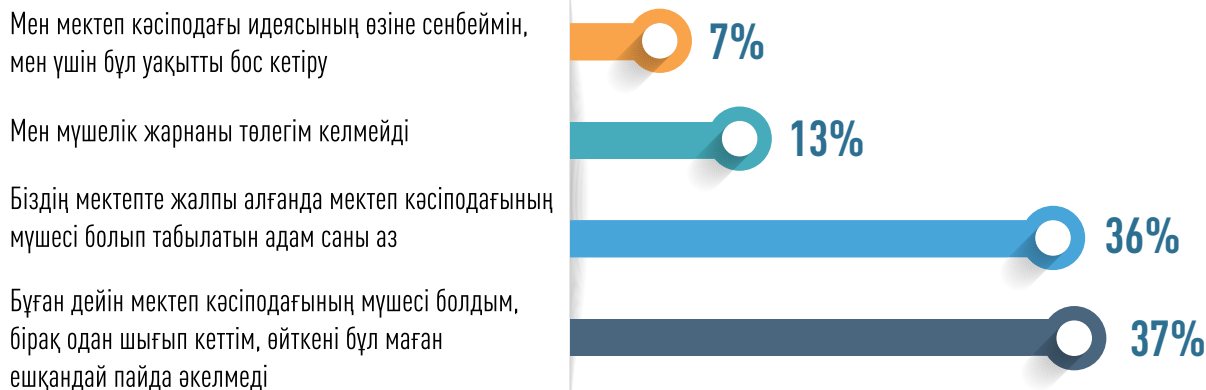
Педагогтердің бестен бір бөлігі (20%) кәсіподақ мүшесі емес деп жауап берді.

Бұл ретте осы мұғалімдердің үштен бір бөлігінен астамы кәсіподақтан шыққандарын атап өтті, өйткені олар одан пайда көрмеді (36,6%), осынша бөлігі мектепте жалпы алғанда мұғалімдердің кәсіподақтағы белсенділігі төмен (35,7%) екенін көрсетті.

Сонымен қатар, педагогтер мүшелік жарнаны төлегісі келмейтінін (12,5%) және кәсіподақтың өзіне деген сенімнің жоқтығын (7,1%) атап өтті.)

Жекелеген педагогтер мектеп кәсіподағына мүшеліктен бас тарту себептерінің бірі ретінде зейнетке шығуды және жұмысқа жақында орналасуды белгіледі.

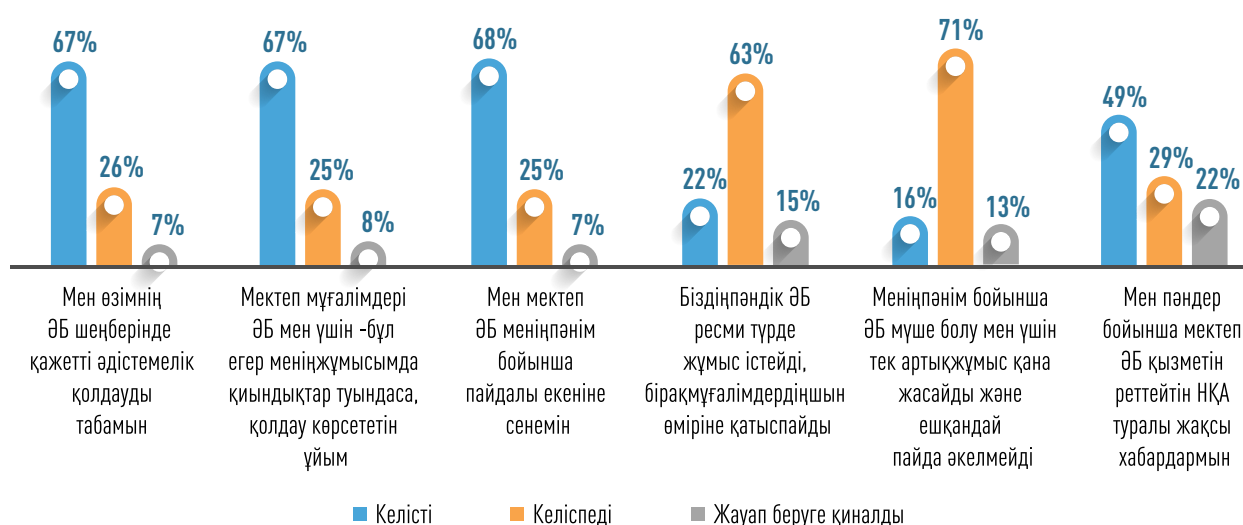
Кәсіподақтан шығу себептері

Мұғалімдердің мектеп ӘБ және кәсіподақтары жұмысы туралы пікірі

Онлайн-сауалнаманың барлық қатысушыларына олардың пәндік әдістемелік бірлестіктерінің жұмысын бағалау ұсынылды. Осылайша, педагогтер әдістемелік қолдау алуға және өз ӘБ шеңберінде кәсіби өзара әрекеттесу тиімділігіне қатысты сұрақтарға жауап берді. **Сауалнама нәтижелеріне сәйкес, педагогтер жалпы алғанда мектептегі пәндік ӘБ қызметіне оң баға береді.** Олардың үштен екі бөлігі ӘБ шеңберінде қажетті әдістемелік қолдау алатынын және оның педагогтер үшін пайдалылығына сенетінін атап өтті. Бұл ретте, әрбір бесінші педагог мектеп ӘБ мұғалімдердің нақты істеріне қатыспай, немқұрайлы жұмыс істейтінін атап өтті, және 16%-ы осы ӘБ-не мүшелік олардың кәсіби қызметін жеңілдетпейді, тек артық жұмыс жүктемесін жасайды деп санайды.

Мұғалімдердің пәндік ӘБ жұмысы туралы пікірі

Мұғалімдер мектеп кәсіподақтарының жұмысына да осыған ұқсас баға берді.

Осылайша, мұғалімдердің жартысынан астамы (52,2%) мектеп кәсіподағы оларды жұмыстағы және жеке өмірдегі қиындықтар кезінде қолдайтындығымен келісті.

Мұғалімдердің 51%-ы мектеп кәсіподағының пайдалылығына сенетіндерін белгіледі, осынша бөлігі кәсіподақ өз жұмысы аясында мұғалімдерге қатысты өзекті мәселелерді қозғайды деп санайды. Сонымен қатар, мұғалімдердің 52%-ы мектеп кәсіподағына мүшелік мектеп ұжымы үшін пайдалы деген пікірмен келісті.

Мұғалімдердің мектеп кәсіподағының жұмысы туралы пікірі

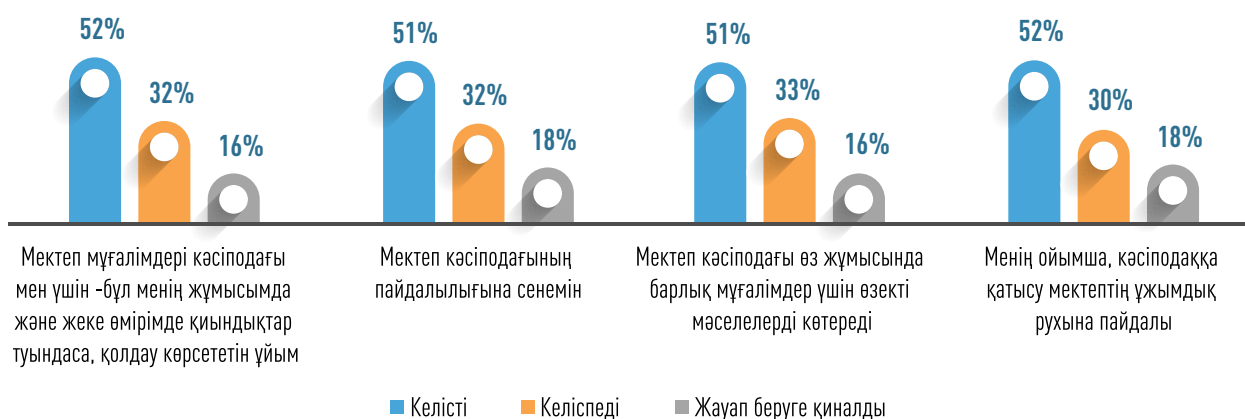

Мектеп кәсіподағының рөлі туралы сұрақтарға жауап бере отырып, мұғалімдердің үштен бір бөлігінен астамы (39%) мектеп басшылығы оған құлақ салатынын атап өтті, бұл ретте үштен бірі (33%) бұл пікірмен келіспеді. Мұғалімдердің жартысынан астамы (59%) мектеп кәсіподақтарының рөлі мен өкілеттіктерін күшейту керек деп санайды, респонденттердің осындай үлесі өз мектебінің кәсіподағы ұйым деңгейінде шешім қабылдауға белсенді қатысуы керек деген пікірмен келісті. Мұғалімдердің жартысынан аз бөлігі (47%) олардың мектеп кәсіподағы мектеп пен аудан басшылығы тарапынан қосымша қолдауға мұқтаж деп санайды.

Бұл ретте, мектеп әдістемелік бірлестіктерінің жұмысын бағалауға ұқсас, мұғалімдердің 21%-ы мектеп кәсіподақтары немқұрайлы жұмыс істейді және мұғалімдердің мектеп өміріне қатыспайды деп санайды. Кәсіподақта тегін заңды және әдістемелік кеңес алуға қатысты мұғалімдердің пікірлері тең бөлінді - педагогтердің үштен бір бөлігінен астамы (36%-дан) осы тұжырыммен келісетіндерін де, онымен келіспейтіндерін де білдірді. Сонымен қатар, мұғалімдердің 35%-ы кәсіподақ жұмысының жағымды жағы ретінде материалдық көтермелеу (жолдамалар және т.б.) алу мүмкіндігін атап өтті, алайда мұғалімдердің 46%-ы кәсіподақ тарапынан бұндай көтермелеу жоқ екенін атап өтті.

Кәсіподақтардың жұмысына қатысты НҚА туралы хабардар мұғалімдердің үлесімен салыстырғанда, мектеп ӘБ қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық актілер туралы хабардар мұғалімдердің үлкен үлесін атап өткен жөн – тиісінше 32% және 49%. Бұл ретте, мұғалімдердің 41%-ы мектеп кәсіподағы мұғалімдер мен мектеп әкімшілігі арасындағы даулы мәселелерді реттеуге көмектесетінін атап өтті.

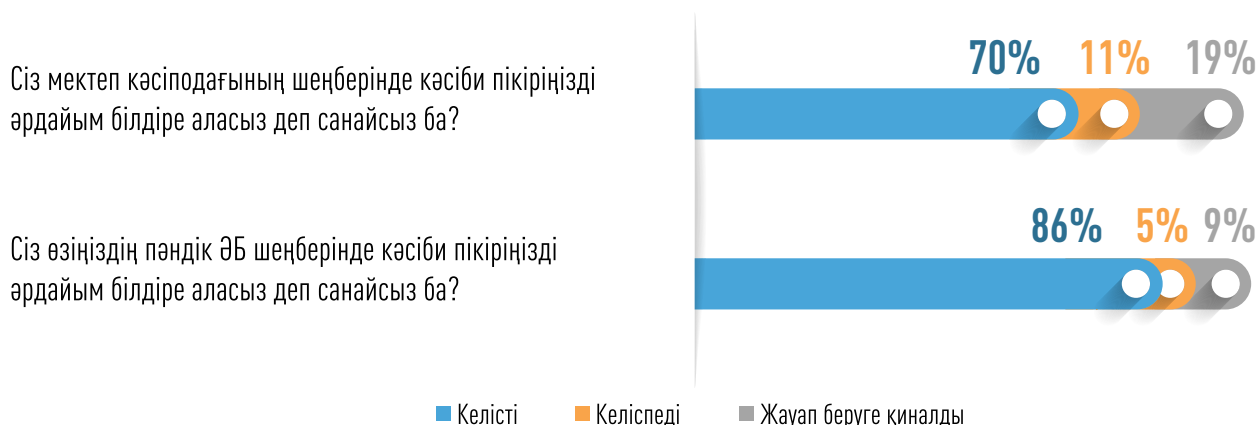
Мұғалімдердің мектеп кәсіподақтарының қызметі туралы пікірі

МО және кәсіподақтар мұғалімнің пікірін білдіру тетігі ретінде

Онлайн-сауалнамаға қатысушыларға әдістемелік бірлестіктер немесе мектеп кәсіподағы шеңберінде өз пікірін білдіру мүмкіндігі туралы сұрақтарға жауап беру ұсынылды.

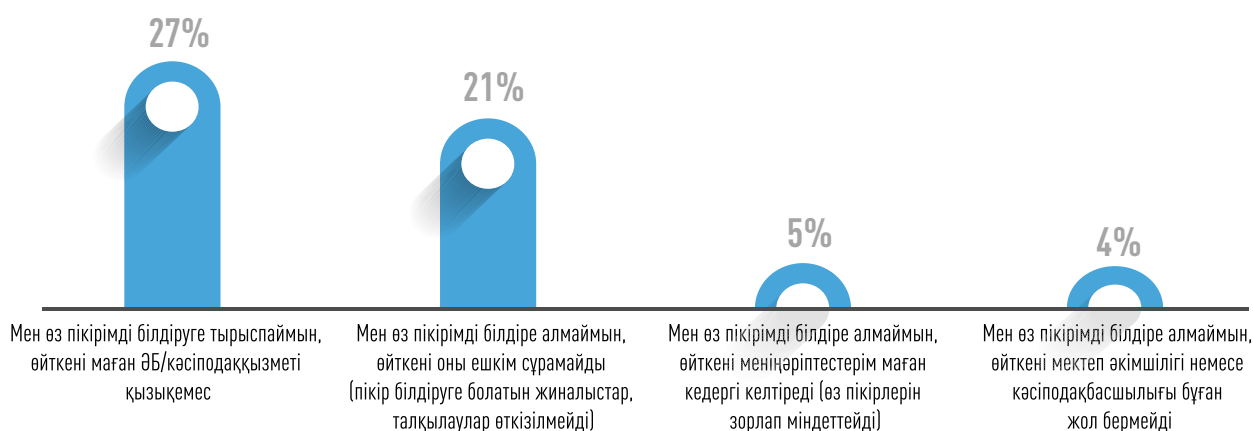
Мұғалімдердің ӘБ және кәсіподақ шеңберінде өз дауысын білдіру туралы пікірі

Сауалнама нәтижелері көрсеткендей, кәсіподақтарға (70%) қарағанда ӘБ-де еркін сөйлеуге мүмкіндігі бар мұғалімдердің үлесі (86%) көп. Сондай-ақ, ӘБ-мен салыстырғанда (5%), кәсіподақ шеңберінде пікір білдіру мүмкіндігінің болмауын атап өткен мұғалімдердің үлесі екі есе жоғары болды (11%).

Әдістемелік бірлестіктердің немесе кәсіподақтардың жұмысы шеңберінде өздерінің кәсіби пікірлерін білдірмеуі мүмкін себептер туралы сұраққа жауап бере отырып, мұғалімдердің жартысынан астамы (57%) осы немесе басқа себептерді атап өтті, осылайша бұндай мүмкіндіктің жоқтығын жанама түрде мойындады.

ӘБ және кәсіподақтар жұмысы шеңберінде мұғалімдердің талқылауларға қатыспау себептері

Осылайша, сауалнамаға қатысқан педагогтердің үштен бір бөлігі (27%) өз пікірлерін білдіру үшін жоғарыда аталған алаңдарды пайдаланбайтындығын атап өтті, өйткені жалпы олардың қызметі оларға қызық емес. Сауалнама аясында жекелеген респонденттер кәсіподақ қағаз жүзіндегі ұйым екенін, оның негізгі қызметі мұғалімдерден жарна жинау екенін атап өтті. Педагогтердің бестен бір бөлігі (21%) кәсіподақтар мен әдістемелік бірлестіктер жұмысы аясында олардың пікірін ешкім сұрамайтынын мойындады.

Сонымен қатар, педагогтердің аз үлесі (4%) мектеп немесе кәсіподақ басшылығы өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік бермейтінін, респонденттердің тағы 5%-ы әріптестерінің өз пікірлерін зорлап міндеттеу өздерінің пікірлерін айтуға кедергі ретінде атап өтті.

Мұғалімдердің Білім беру саласындағы ҰЕҰ жұмысына қатысуы

Сауалнама барысында педагогтерге білім беру саласында жұмыс істейтін үкіметтік емес ұйымдарға мүшелік туралы сұраққа жауап беру ұсынылды.

Респонденттердің жартысынан астамы 56% бұл сұраққа оң жауап берді, бұл ретте мұғалімдердің 51%-ы аудан, қала немесе облыс деңгейінде пән мұғалімдері қауымдастықтарына (бірлестіктеріне) тұратынын көрсетті. Мұғалімдердің тағы 4%-ы республикалық деңгейде педагогтер бірлестігінің мүшесі болып табылатынын және мұғалімдердің 1%-ы ҰЕҰ-ға мүше екенін атап өтті, бірақ «қайсысына екенін нақтыламау» деген жауап нұсқасын таңдады. Педагогтердің қалған 44%-ы білім беру саласындағы қандай да бір үкіметтік емес ұйымдарға мүшелігін көрсетпеді.

Осылайша, зерттеуге қатысушылардың жартысынан астамы атқарушы органдардың бастамасы бойынша құрылған педагогикалық бірлестіктерге мүше, ал қалған педагогтер жалпы білім беру саласындағы қазақстандық ҰЕҰ қызметіне жалпы алғанда мүлдем тартылмаған.

Педагогтердің 30%-ы өздері мүше болған ұйымның өңір немесе ел деңгейінде беделге ие екендігін, 36%-ы жалпы осы ұйымның қызметіне риза екенін атап өтті. Респонденттердің 45%-ы бұндай ұйымдардың елдегі рөлі мен өкілеттіктерін нығайту қажет деп санайды, ал 39%-ы олардың ұйымы мемлекет тарапынан қосымша қолдауға мұқтаж ететінін атап өтті.

Мұғалімдердің педагогикалық бірлестіктердің жұмысын жақсарту бойынша тілектері

Өз мектебіндегі әдістемелік бірлестіктің жұмысын жақсарту әдістері туралы ашық сұраққа жауап бере отырып, педагогтердің басым бөлігі (75%) олардың мектебіндегі ӘБ жақсартуды қажет етпейтінін атап өтті немесе бұл сұраққа жауап бермеуді жөн көрді. Қалған 25% мұғалімдер үшін олардың пәні бойынша ӘБ-ті дамытудың ең өзекті мәселелері мыналар болып табылады:

- ӘБ шеңберінде әдістемелік қолдау;
- ӘБ ішінде де, мектептер арасында да педагогтердің ынтымақтастығын күшейту;
- ӘБ басшыларын қаржылық ынталандыру;
- ӘБ ұйымдық жұмысын жақсарту (іс-шараларды жоспарлау және ӘБ ішіндегі жұмыс этикасы);
- Мектепті қажетті көрнекі құралдармен және АКТ-мен қамтамасыз ету.

Өз кезегінде, *кәсіподақ қызметін жақсарту* туралы сұраққа жауап берген кезде, мұғалімдердің 59%-ы мектеп кәсіподағының жұмысы жақсартуды қажет етпейді деп жауап берді немесе бұл сұраққа жауап бере алмады.

Педагогтердің қалған 41%-ы мектеп кәсіподағын дамытудың келесі қадамдарын ұсынды:

- Мұғалімдерге материалдық көмек көрсету бөлігінде ашық, есеп беретін және әділ қызмет;
- Мектеп кәсіподақтарының белсенділігін арттыру;
- Мектеп басшылығынан кең өкілеттіктер мен дербестік алу;
- Кәсіподақтар шеңберінде мұғалімдердің құқықтары жөніндегі ағарту жұмыстарын, семинарларды, әсіресе білім беру саласындағы жаңалықтар бойынша, соның ішінде заң мәселелері бойынша түсіндіру дәрістерін өткізу.

Педагогтер олар мүше болған *ҰЕҰ қызметін* қалаулы *жақсарту* туралы сұраққа жауап беру кезінде анағұрлым аз белсенді болды. Педагогтердің небәрі 12%-ы ғана өз пікірлерін қалдырды (ал қалған респонденттер олардың бәрі қанағаттандырады деп жауап берді немесе жауап беруге қиналды). Бұл ретте, мұғалімдердің тілектері негізінен бір буынды болды («қолдау», «жұмысқа белсенді қатысу»). Сондай-ақ, мұғалімдердің ұйымдарға мүше болғаны туралы жауаптарына қарамастан, олардың ҰЕҰ-ның кәсіподақтардан немесе пәндік ӘБ-тен айырмашылығын түсінбеуінің дәлелдері бар. Осылайша, педагогтер «ұйымда 15 жылдан астам жұмыс істеген адамдарды көтермелеу», «санаторийлер мен басқа да орындарға жолдамалар беру» және жаңа оқу әдістемелеріне оқыту туралы тілектерін білдірді.

Осылайша, педагогтер тарапынан пәндік ӘБ мен кәсіподақтардың жұмысына қатысу анағұрлым саналы болса да, педагогтердің өздері мүше болған қауымдастықтар/ҰЕҰ туралы және жалпы білім беру саласындағы үкіметтік емес ұйымдар қызметінің ерекшелігі туралы ақпараттық хабардарлығының төмендігі байқалады. Бұл, өз кезегінде, басым педагогтердің осындай ұйымдарға қағаз жүзіндегі мүшелігін ғана көрсете алады.

2. Қоғамдық қайраткерлермен сұхбат нәтижелері

Зерттеу шеңберінде мәліметтер жинаудың соңғы кезеңі қоғам қайраткерлерімен, мұғалімдер қатарынан ҰЕҰ басшыларымен сұхбат өткізу болды.

Барлығы 8 сұхбат жүргізілді, олардың әрқайсысында 7 сұрақ болды және орташа есеппен 40-тан 60 минутқа дейін созылды. Сұхбат құрылымдалған болды. Респонденттер тек сұхбат сұрақтарына ғана жауап берді. Сұхбат нәтижелері 3 негізгі тақырып тұрғысынан келтіріледі, сарапшылардың барлық дәйексөздері жасырын.

1-тақырып. Мектепішілік тетіктер арқылы мұғалімнің дауысын іске асыру мүмкіндігін бағалау (ӘБ және кәсіподақтар)

Сарапшыларға педагогтердің мектепішілік бірлестіктері оларға өзекті мәселелер бойынша өз пікірлерін білдіруге қаншалықты мүмкіндік беретіні туралы сұраққа жауап беру ұсынылды.

Жалпы алғанда, сарапшылардың көп бөлігі, егер ӘБ басшысы көтермелейтін болса, онда педагог мектептің әдістемелік бірлестігі шеңберінде өз пікірін білдіре алады деген ортақ пікірге келді. Сонымен бірге сарапшылар бұл құрылымдар жұмысының қағаз жүзіндегі сипатын атап өтті.

1-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Егер ӘБ басшысы демократиялық ашық болса, онда менің ойымша, мұғалімдер өздерінің наразылықтарын, тілектерін және кері байланысын білдіре алады»

3-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Көбісі қағаз жүзіндегі қарым-қатынасты танытады - жоғарыда да, төменде де. Барлығы «жасалды» деген белгісі үшін ғана жасалады. ӘБ сапасын жақсарту үшін ҚР БҒМ тарапынан қызығушылық болған кезде ғана жақсы жаққа өзгерістер болады [...] ӘБ қажет - бұл тар кәсіби даму»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«ӘБ басшыларын қалай таңдау керек - бұл кадр саясаты мәселесі, мұғалімдердің дайындығына байланысты. Педагогикалық қоғамдастық бұның орталықтандырылып жаслатынына дағдыланған. Басқа ұйымдарда формализм анағұрлым аз. Неліктен - педагогтердің жұмысы көп. Мұғалімдердің жүктемесі азайтылып жатыр деп көп жылдан бері естіп келемін, бірақ олай болмай жатыр»

Сарапшылардың біреуі педагогтердің төмен уәждемесі себептерінің бірі ретінде жүзеге асырылып жатқан жұмысы үшін ӘБ басшыларына қосымша ақының болмауы тақырыбын қозғады.

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«ӘБ қатысты айтар болсақ, 4 жыл бұрын мұғалімдердің еңбекақысы өзгерген кезде, ӘБ туралы ұмытып кеткендері өте таңқаларлық, олардың басшылары сол кезде айына 3000 теңге микроскопиялық қосымша ақы алатын. Осы 3000 теңгенің өзін төлемге «салуға» ұмытып кетті. Бүгінгі күнге дейін бұл ақша да жоқ. Сондықтан ӘБ іс жүзінде жұмыс істемейді. ӘБ жоспарлар жазу, оқу үлгерімін қарау және салыстыру, біреуді ұрысу үшін керек болды. Ал мұғалімнің әдістемелік сапасын арттырудағы рөлі оларда жоқ»

Өз кезегінде, мұғалімдер үшін өзекті мәселелерді талқылау және шешу алаңы ретіндегі мектеп кәсіподақтарының рөлі туралы айта отырып, сарапшылар мұғалімдердің мүшелік жарналарын пайдаланудың ашық еместігін және мұғалімдердің жұмысына тек номиналды ғана қатысуын атап өтті.

1-сарапшы, YEҰ басшысы

«Кәсіподақтар құқықтарды қорғамайды. Менің өзім мектепте 6 жыл жұмыс істедім, бірінші жылы-ақ ақша жинау жүріп жатқанын бірден түсіндім. Мен кәсіподақтан ешқандай қолдау алмадым. Балаларға Жаңа жылға сыйлықтар беріледі. Ал егер балаларың болмаса, онда сыйлық та жоқ. Шипажайға жолдама тек директорға жақын мұғалімдерге ғана беріледі. Менің мектептен кету себебім - бізді «Шырша», «Наурыз» мейрамдарына көпшілік көрініс үшін ғана жіберетін еді. Бұл маған өз ісінің маманы ретінде ұнамады. Мен кәсіподаққа барып, менің құқығымды қорғаңыз деп айта алмайтынымды түсіндім»

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мұғалімдердің кәсіподақтары - бұл мүлдем архаикалық ұйым, ол мұғалімдердің құқықтарын қорғауда және олардың бостандықтарын, сұраныстары мен ұмтылыстарын ілгерілетуде ешқандай рөл атқармайды. Бұл ұйымға мектеп әкімшілігі толығымен әсер етеді»

«Бұл «той генералы» рөлін атқаратын номиналды құрылым - демократияны көрсеткендей қажет болған жағдайда олар шақырылады. Олар ақша жинайды, кейбір ақша қалады, олар осы қалдықтарды Жаңа жылға сыйлықтар түрінде береді, мүмкін кейбіреулеріне 8-наурызға сыйлықақы береді. Осымен бітті, бар қамқорлық осы. Бір нәрсені ілгерілету, қандай да бір мәселені шешу үшін өлер-өлгенше қадалып қалу, келіспеушілігін білдіру және бірдеңе ұсыну - бұндай жоқ, олар қолда барына риза»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Кәсіподақтарда қатардағы мұғалім лауазымынан бастап мектепте көп жыл бойы жұмыс істеген, ұйымдастыру қағидаттарын түсінетін, заңнамалық нормалар туралы түсінігі бар және т. б. адамдар болуы керек. Оппозицияға немесе

жанжалға түспей, мінездің әдеті мен ұстанымы, педагогикалық қоғам көтерген мәселелерді түбегейлі қою, ымыраға келу және басшылықпен мәселелерді шешу қабілеті жаттыққан болу керек»

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Жалпы алғанда, бұл ұйымдар бізде жұмыс істемейді. Себебі педагогтердің көпшілігі мемлекеттік білім беру жүйесінде жұмыс істейді, бұнда бәрі «өз дауысының атынан», тіпті директорлардың өздерінде-ақ бәрі өте нашар. Олардың еңбегін белсенді пайдаланатын әкімдіктер де бар, бұндай шектен шыққандық та орын алады. Егер бұндай бір ғана жағдай болса, бұл жергілікті кәсіподақтар жұмыс істемейді дегенді білдіреді. Сондай-ақ, мұғалімдер өздерінің жарналарының 1%-ын қайда төлейтіндерін де білмейді, өйткені қаржылық және құқықтық сауаттылық төмен және олардан ақпарат әдейі жасырылады. Кәсіподақтың ең көп жасайтын нәрсесі — бұл жолдамалар бөлу. Бұның бәрі жұмыс істемейді, өйткені уәкілетті орган бұған мүдделі емес, әйтпесе ол кәсіподақтардың жұмысын реттейтін еді, өйткені ол мұғалімдердің мүдделерін, соның ішінде кәсіподақтарды жақсарту арқылы қорғауы керек. Кәсіподақтардың өздері де мүдделі емес. Олардың басқарушыларына төмен біліктілік талаптары қойылады, бұнда беделі жоғары адамдар жоқ. Құқықтық сауаттылықты дамыту бойынша мұғалімдердің біліктілігін арттырудың бірде-бір курсы өткізілмейді. Мемлекеттік мектептерде, жекеменшік мектептермен салыстырғанда, мұғалімдерге бәрібір, өйткені жалақы жүріп жатыр. Жөндеу және т. б. үшін ақша болмауы мүмкін, бірақ жалақы әрдайым болады және мұғалімдерге сәйкес келеді»

2-тақырып. Қазақстандағы педагогикалық бірлестіктердің жұмысы туралы

Екінші тақырыптық блок шеңберінде сұхбат респонденттеріне мұғалімнің дауысын институционалдандырудың Қазақстанда кең таралған тетіктері, мұғалімдердің ресми және бейресми бірлестіктері үшін сын-қатерлер мен мүмкіндіктер, олардың мұғалімдердің оларға мүше болу мүмкіндігі туралы хабардар болу деңгейін бағалау туралы бірнеше сұрақтарға жауап беру ұсынылды.

Мұғалімдер бірлестігінің кең таралған ұйымдық нысандары туралы сұраққа сарапшылар мұғалімдердің бейресми әлеуметтік-кәсіби қауымдастықтар әлеуметтік желілерде басым келеді деген пікірмен келісті. Бұл ретте, респонденттер ресми диалогтық алаңдарды мұғалімнің ұстанымын білдірудің ықтимал тәсілі ретінде атап өтеді – алайда олардың өзіндік шектеулері бар.

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мұғалімнің дауысы атынан өкілдік ететін ҰЕҰ өте аз. Әйгілі пәндік қауымдастықтар жоқ дерлік. Тіпті дене шынықтыру, тарих мұғалімдері бірлестіктері бар болса да, олар заңды түрде тіркелмеген. Олар жиналып, өзекті мәселелерді айтады. Бірақ оларды ешкім естімейді, олардың пікірі ешкімге қызық емес [...] Мұғалімдер өз мәселелерін талқылайтын платформа бар. Онда олардың саны шамамен 30 мың. Олар өздерімен өздері талқылайды, мәселелермен бөліседі, бірақ оларды ешкім естімейді»

6-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Қазір мен Facebook-ті көремін, бұнда топтардағы мұғалімдер өздерінің оқу орны туралы жасырын түрде жаза алады. Олардың жазғанының көп бөлігі расталады»

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Қазір бұл тек әлеуметтік желілер ғана, бұнда мәселе талқыланады және оған көпшіліктің назары аударылады. Адамдар бұндай сайттарда топтасады, өйткені мәселелер осылай шешіледі. Олар егер мәселе қоғамдық кеңістікке шығарылса, онда ол шешіледі, егер шығарылмаса, онда ол шешілмейді деп санайды. Бәрі өз пікірін білдіруге қорқады, өйткені мектепте ықпал ету тетіктері көп және олардың құқықтарын қорғайтын құрылымдар жоқ [...] Мектептегі директор - қожайын және патша. Мұғалімдерге жұмыс берушімен дос болу тиімдірек. Директорға да әкімдікпен дос болған тиімдірек. Сондықтан қолдау табудың жалғыз жолы - сырттан, қоғамдық талқылауды бастау. Мәселе шешілген кезде, адамдарда бұл әдіс жұмыс істейді деген үміт пайда болады. Facebook-те мыңдаған мұғалімдер өздерінің сұрақтарын көтеріп, жауап таба алатындығын білетін топтар бар. Бірте-бірте педагогтер топтасып жатыр және олар өз қауымдастықтарын тіркеуге болатынын түсінетін де шығар»

8-сарапшы, YEҰ басшысы

«Белгілі бір кәсіби қауымдастықтар бар, мысалы, онлайн режимінде оқу кезінде мен Маркетплейсті (<https://edmarket.kz/partner>) байқадым, бұнда мұғалімдер өздерінің білім беру өнімдерін орналастыра алады, жаңа технологиялармен алмаса алады. Мен Нұрлан Иманғалиевтің USTAZ бар екенін білемін, бұнда да педагогтердің үлкен қауымдастығы бар және олар мәселелерді талқылайды. Мен осы ұйымның қызметін құрметтеймін. Сондай-ақ маған Серік Бутумбаев та, оның мектепті әрдайым мазалаған, жалақы есептеу, калькулятор сияқты қаржылық сұрақтарға жауаптары да маған қатты ұнайды. Оның «Телеграмда» қоғамдастығы бар, бұнда ол көптеген педагогтерді біріктірді және оның командасы сұрақтарға әрдайым тез жауап береді. Мектеп директорлары жазып хабарласады, чат пен калькулятор бар. Жалпы, бұндай бірлестіктер онлайн платформаларда көбірек болады. Бір жерге барудың қажеті жоқ уақыт келді. Сіз бәрін онлайн режимінде талқылап, сұрай аласыз, өнімдерді орналастыра аласыз және т.б.»

Сонымен бірге, респонденттер ресми диалогтық алаңдарды мұғалімнің ұстанымын білдірудің ықтимал тәсілі ретінде атап өтеді - дегенмен, олардың өзіндік шектеулері бар.

3-сарапшы, YEҰ басшысы

«Бұл семинарлар, конференциялар, Тамыз конференциясы, жиналыстар. Осындай іс-шаралар көбірек болғанын қалаймын. Біздің қауымдастық жыл сайын әртүрлі салада әртүрлі облыстарда көшпелі конференциялар өткізеді. Қазіргі уақытта онлайн-конференциялар, вебинарлар әлі де жеткіліксіз. Біздің адамдар жанды кездесулерді қалайды. «Мұғалімнің

дауысын» күшейту үшін мұғалімдер өз ойларымен бөлісу үшін жариялымдар жазу үшін академиялық жазу дағдыларын дамытуы керек»

ҮЕҰ шеңберінде жұмыс істеуге немесе мұғалімнің мүддесін қорғауға өзінің уәждемесі туралы айта отырып, сарапшылар негізінен мұғалімнің дауысын көпшілік алаңында дыбыстау перспективасын, сондай-ақ оның кәсіби дамуы үшін осындай алаңдардың әлеуетін атап өтті. Сарапшылар сондай-ақ заңнамада ҮЕҰ туралы қағидалардың жеткіліксіз бекітілгенін атап өтті. Сонымен қатар, өзекті мәселелер бойынша әріптестерінен уақтылы кеңес алу педагогикалық бірлестіктерге қатысудың маңызды аспектісі болып табылады.

1-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«2013 жылдан бері кәсіби дамуға қызығушылық таныта бастады. Мен жай ғана мұғалім болғым келмеді. Мен әртүрлі іс-шараларға, жобаларға қатыстым. Осылайша мен ағылшын тілі мұғалімдерінің конференциясына қатысып, алғаш рет бізде осындай қауымдастықтар бар екенін білдім. Мен жыл сайын әртүрлі қалаларда өткен осы конференцияларға қатысып жүрдім, осы қалаларда өз қауымдастықтары, бірлестіктері, мүмкін тіркелмеген, бар екенін көрдім. Өздерінің кәсіби дағдыларын дамытып, жетілдіргісі келетін мұғалімдер тобы бар екенін көрдім. Мен өзімнің саламда осындай бірлестік бар ма деп ойландым. Конференциядан кейін біздің облыста қауымдастық құру ниеті пайда болды. Мен АҚШ Елшілігінің мұғалімдерге арналған бағдарламасының түлегімін. 2019 жылы менің өңірімде ағылшын тілі мұғалімдері қауымдастығын құру үшін қосымша грантқа өтініш бердім. 2020 жылы АҚШ Елшілігінің грантына заңды тұлға ретінде өтініш бердім, қазір осы грант аясында жұмыс істеп жатырмыз, конференция, әртүрлі іс-шаралар өткіземіз»

2-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«Қарапайымнан бастайық - бізге ҚР БҒМ-нен барлық пәндер бойынша нұсқаулық-әдістемелік хат жыл сайын келеді. Әдетте, өте көп сұрақтар туындайды. Мұғалімдер немесе директорлар кейбір жерлерін түсінбейді. Ақпарат кейде тар болады, оны ешбір жерден ала алмайды, ешкім түсіндірмеді, қалай жұмыс істеу керектігін және не істеу керектігін ешкім айтпайды. Біз бір-бірімізбен сөйлесіп, сұрай бастаймыз. Біртіндеп біріге бастадық, «мен бұл осылай деп естідім», «ал мынаны былай істеу керек» деп бір-бірімізге кеңес бере бастадық. Команда жиналды, WhatsApp тобы құрылды. Бұл топ кеңейе түсті. Адамдар оларды топқа қосуды сұрайды. Олар сонда өз сұрақтарына жауап табады. Осылайша WhatsApp тобында әртүрлі өңірлерден 100-ден астам адам осылай жиналды. Бұның бәрі Қауымдастық құру қажеттілігіне әкелді»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Уақыт ағымдары, ҮЕҰ қызметін басқаруды демократияландыру, педагогтердің әлеуметтік белсенділігін арттыру, сондай-ақ білім беруді басқару органына қарамастан өз пікірін білдіру қажеттілігі ынта болды. Мен көп нәрсе іске асты деп айта алмаймын, өйткені заңнама бар және бір-бірінің құқықтарын қорғауға тырысқанмен, мүшелер заңнама нормаларын сақтау керек. Кәсіподақтар, одақтар мен қауымдастықтар үшін нормалар еш жерде жазылмаған.

Сондықтан, бұндай қоғамдық бірлестіктер мен қауымдастықтар бейресми жағдайға бейім, білім беру процесінің шеңберінен тыс олар педагогикалық процеспен айналысады – әдістемелер жасайды, гранттарға өтініш береді және т.б. Инклюзивті білім беру саласындағы жұмысқа келетін болсақ, бұнда ЕБҚ бар балалардың ата-аналары белсенді болады, олар өздері осындай бірлестіктерді құрайды, өйткені олар жеке мүдделі. Заңнамада кемшіліктер бар»

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Басты ынта – білім беру саласын жақсарту. Қоғамдық талқылау – ең тиімді құралдардың бірі. Бізде ҰЕҰ өкілеттігі заңмен бекітілмеген, сондықтан тек көпшіліктің қолдауы ғана қалады. Егер сені қоғам қолдаса, онда сенің тезистерің құқықтық өріске ауысады және көпшілік талқылаудан гөрі ықпалды мәртебеге ие болады. ҰЕҰ әлі белсенді емес, өйткені оларға қаржыландыру қажет. Бұл мәселені де көтеру керек»

Осы сұрақтар блогы аясында сарапшыларға Қазақстандағы педагогикалық бірлестіктердің негізгі сын-қатерлері мен мүмкіндіктері туралы өз пікірін білдіру ұсынылды. Сарапшылар мемлекеттік органдармен қарым-қатынастағы қиындықтарды және мұғалімдердің педагогикалық бірлестіктердің жұмысына белсенді тартылуына кедергі келтіретін жүктемені атап өтті.

1-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Біз басқа салалардағы басқа қауымдастықтармен қарым-қатынас жасаймыз. Олар Білім басқармаларымен жұмыс істеу өте қиын дейді. Олардың хаттары қаралмайды, ынтымақтасқысы келмейді немесе тіпті жауап бермейді. Біздің облыста жолымыз болды, басқалардың жағдайы бұндай емес. Тіпті егер біздің байланыстарымыз орнатылса да, мұғалімдер байқауды, мысалы, Білім басқармасының мақұлдағанын көргісі келеді. Мемлекеттен қолдау алғымыз келеді. Бірақ біз былай деп ойлаймыз, егер бізде қаржылық қолдау болса, онда біз кәсіподаққа айналып кетпейміз бе? Яғни, біз мемлекеттік аппаратқа тәуелді боламыз, тәуелсіз позициядан айырыламыз. Бұл туралы жақсы ойлану керек. Мүмкіндіктер көп. Біз ҰЕҰ, мұғалімдер бізге тартылады»

2-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Әрине, қиындықтар бар. Қауымдастықтар – бұл мұғалімдер ешкімге қарамастан өз пікірлерін еркін білдіре алатын, еркін сөйлей алатын және тәжірибе алмасатын орын. Қауымдастықтар шешімдер қабылданатын деңгейде – Министрлікте немесе ҰБА-нда немесе Ғылыми-тәжірибелік орталықтарда қабылданғанын қалаймын. Қалалық, республикалық әдістемелік кабинеттер Қауымдастықтарға құлақ салып, олармен ынтымақтасуы керек. Себебі мұғалімдер бұл мәселені ішінен көреді, олар осы салада жұмыс істейді, олар әр мәселені терең біледі. ... Өткен жылы біз жұмыс істей басталған кезде, бізді жете қабылдамады. «Сіздер кімсіздер?», «Сіз бұнда аузыңызды неге ашасыз?» және тағы осы сияқты. Бірақ бірте-бірте бізді тани бастады. Кеше, Ғылыми-тәжірибелік орталықтың директорына хат жазғанда, сұрақтарымыз бар екенін айтқан кезде, бізге: «еш қиындықсыз, ауқымды кездесуді ұйымдастырамыз», – деді. Яғни бізді қабылдай бастады. «Ванка тыңдап жатып жейді». Мысалы, бізді шақырды, біз баяндама жасадық.

Олар бастарын изеп, «рахмет» деді, перделерді жауып, бәрібір өзінікін жасады. Бұл басқа мәселе. Бірақ дегенмен де алғашқы қадам бар. Бізді шақыра бастады. Бұрын бұл қарапайым Қауымдастықтар мен ҰЕҰ үшін қол жетімсіз болды, өйткені оларға ешкім назар аудармады. Қазір адамдар үнсіз отырмайтынын түсінеді, «еститін мемлекет» жұмыс істей бастайды»

3-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Біздің басшылықтың мәселелері біздің қызметімізді тануда. Диалог жоқ. Олардан қолдау алғымыз келеді, сонда біздің ҰЕҰ ретіндегі позицияларымыз арта түседі. Сондай-ақ, бірқатар себептер бойынша мұғалімдердің белсенділігі туралы мәселе де бар. Көптеген мұғалімдер 2 ставкада жұмыс істейді, олардың әрқайсысы өзіне тән емес қызметпен, жұмыспен қамтылған (есеп беру). Сонымен қатар, нашар Интернет-қосылыс. Оларға деректерді «Күнделік» порталына енгізу, Министрлік алдында есеп беру қажет. Мұғалім кешке жақын ғана босайды. Сондықтан, олардың оқыту сапасын арттыруға, талқылауға және пікір білдіруге уақыттары жоқ. Қаржылық жағы - ең алдымен. Егер мүшелік жарнаны жинайтын болсақ, онда біз оның орнына бірдеңе беруіміз керек. Бірақ, өкінішке орай, бізде бұндай жұмыс құрылмаған. Мүшелік жарнаны конкурсқа қатысу кезінде мұғалімдер Қауымдастыққа мүше болғанын дәлелдеу үшін береді. Біз гранттарға тәуелдіміз. Мәселе сондай-ақ мойындауда. Тіпті біз конференциялар немесе тренингтер өткізген кезде, олардың өкілі болмайды. Бір рет біз Министрліктен құттықтау хат алдық және осымен бітті. Бір рет біздің конференцияға «Өрлеу» өкілі келді. Мемлекеттік органдар «бізді өз қаражатыңыз есебінен шақырыңыз» деп жиі айтады. Бізде ондай ақшамыз жоқ. Сол жерде адамдар не істеп жатқанын білу оларға керек қой. Бірақ олар келмейді. Бір рет ПШО-нан келді. Оларға ұнады, біз зерттеу жүргіп жатқанбыз, ал оларға бұндай мәліметтер қажет болды»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«ҰЕҰ үшін мүмкіндіктер – бұл мемлекеттік органдар тарапынан қолдау. Атқарушы органдардың кадрларды іріктеуде үлкен рөлі бар, мысалы: қалдық қағидат бойынша емес, білім беру ұйымдарының басшыларын іріктеу деңгейінде таңдау. Сын-қатерлердің қатарында - педагогтердің шамадан тыс жүктемесі, өйткені ол онсыз да күні бойы бос емес және қосымша қызметпен айналысу керек деп ойлағысы келмейді. Ол былай деп ойлайды - жоғарғыда отырған адамдар бар, министрлік бар, олар жұмыс үшін ақы алады, бәрін ойлап тапсын, мен балалармен жұмыс істеймін»

Бұл ретте, мұғалімдер тарапынан өз мектептері мен мемлекеттік органдарды қасақана негізсіз сынға алу жағдайлары да байқалады. Сарапшылар, сондай-ақ мемлекет (Білім және ғылым министрлігі) бөлген гранттарға тәуелді болуына байланысты тәуелсіз ұйымдар жеткіліксіздігін және жалпы осы саланы қаржыландырудың жеткіліксіздігін атап өтті.

6-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мұғалімдер әлеуметтік желілерде өз мектебі туралы жалған ақпарат жазатын жағдайлар да орын алады. Жауапкершілікті арттыру қажет. Мысалы, оқу жылының ортасында мұғалімдерді мектеп жұмысынан шығаруға жол берілмеуі керек. Алайда, егер сіз оларға бір ай жұмыс істеу керек деп айтсаңыз, олар әлеуметтік желілерде бірден шу көтере бастайды. Педагог мектеппен келіспей, ҰЕҰ-ға жүгінген кездер де болды. Бірақ іс жүзінде

моральдық тұрғыдан онікі әрдайым дұрыс бола бермейді. Сонымен қатар, бізде тәуелсіз ұйымдар жетіспейді. ҰЕҰ өз пікірін білдіруге жиі қорқады, өйткені олар мемлекеттен/министрліктен гранттар алады. Сарапшы бір нәрсені айтып, содан соң бір аптадан кейін гранттарға байланысты бұл жөнінде басқаша айтуы мүмкін»

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«ҰЕҰ мұғалімдер үшін ашық. Қаласаң ұйымдастыр, қаласаң қатыс. Ешкім тоқтатпайды. Бірақ оған қызығушылық жоқ, өйткені бұл өте қиын жол. Бұл әрдайым құпталмайды. ҰЕҰ-да қаржыландыру мәселелері бар - оларды ешкім қаржыландырмайды. Қолға үйретілген бірнеше ұйым ғана қаржыландырылады. Бұл да жемқорлық орнына айналды. Қолға үйретілген ұйымдар мемлекеттік грант берушілермен бөліседі. Оларға гранттар беріледі. Ал мемлекет қолғабысшысы ретінде жұмыс істемейтіндерге гранттар берілмейді. Олардың тіршілік етуге қаражаты жоқ, олар бұл ақшаны басқа жерде табуға мәжбүр. Сол кезде олардың ҰЕҰ-мен айналысуға уақыты болмайды. ҰЕҰ-мен айналысатын адам гранттар алмайды, ол альтруист. Бұл адам өзі үшін игілік іздемейді, ел мен адамдар үшін игілік іздейді. Бұндай адамға қиын. Мемлекетке бұл қажет емес. Мемлекет бұл «батпақты» ұйымдастырады».

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мемлекет нәтижелерге әсер ету үшін емес, шындықты табу мақсатында зерттеулерді қаржыландыруы керек, сонымен қатар білім беру саласындағы қоғамдық басқаруды насихаттауға қаржы бөлуі керек. Тежеу және тепе-теңдік жүйесі қажет, мысалы, басқарушы органның (ЖАО) үстінен қарайтын басқару органы. Велосипедті ойлап табудың қажеті жоқ, дамыған елдерде не бар және бізде не жоқ екенін талдау қажет»

8-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Әртүрлі ұйымдардың арасында сау бәсекелестік болу керек, сонда мұғалімдердің дамуы болады. Мектептерде таңдау болу керек. Біліктілікті арттырудың ваучерлік жүйесі басталды. ҰЕҰ мен басқа да ұйымдарды оқыту ұйымдары ретінде ресми түрде мойындау қажет»

Ақыр соңында, біз сарапшылардан олардың пікірінше, еліміздің педагогтері ҰЕҰ-ға мүше болу мүмкіндігі туралы не педагогтер бірлестіктерінің басқа да бейресми нысандары туралы қаншалықты хабардар екендігі туралы сұрадық. Сарапшылар мұғалімдердің көп бөлігі кәсіби қауымдастықтар аясында бірігудің және өз ұстанымын көпшілік алдында қорғаудың барлық мүмкіндіктері туралы білмейді деген пікірге келді. Респонденттер бұны мұғалімдердің жүктемесіне байланысты қызығушылықтың төмен деңгейімен, сондай-ақ ЖОО-лық даярлау және біліктілікті арттыру курстары шеңберінде ҰЕҰ мен басқа да қоғамдастықтардың жұмысын жария етудің қажетті деңгейінің болмауымен байланыстырады.

2-сарапшы, ҰЕҰ басшысы

«Менің ойымша, мұғалімдер бұл мүмкіндіктер туралы біледі. Сұрақ басқада - бұл оларға керек пе? Өкінішке орай, мұғалімдердің көп бөлігі «үй-жұмыс-үй» деген ұстанымды ұстанады. Яғни олар өздеріне берілген жағдайларда жұмыс істеуге дайын. Қанша екенін нақты айта алмаймын, бірақ көптеген мұғалімдер «бұл

менің жұмысым емес» деген ұстанымға ие: «мен сабақ жүргіземін, адал жұмыс істеймін, бағдарламаны орындаймын, мұғалімнің міндетін орындаймын», осымен бітті. Көбісі бірігеді, ұйымға кіреді, кейбіреулер әріптестерінен қосуды сұрайды. Біз ешкімнен бас тартпаймыз. Міне, олар кірді және 50%-ы үндемей отырады. Алайда, олар оқиды және бір нәрсені біліп алады, көпшілік алдында пікір білдіру және сөз сөйлеу бәріне тең берілмейді»

3-сарапшы, YEY басшысы

«Мұғалімдер толық хабардар деп айтпаймын. Мысалы, біз шамамен 20 жыл бойы әрекет етіп келеміз және әлі күнге дейін «Сіз кімсіз?» сияқты сұрақтар туындайды. Бұл тек ауыл мұғалімдеріне ғана емес, қалалық мұғалімдерге де қатысты. Біз көшбасшыларымыздан біз туралы ақпаратты таратуды сұраймыз, бірақ бұл тағы да ауызша сөз, қамту анағұрлым аз. Яғни мұғалімдердің үлкен пайызы жергілікті жерлерде болып жатқан оқиғаларға, олардың қызметіне қанағаттанады деп айтуға болады – «сіз маған тимеңіз, мен сізге тимеймін». Сондықтан мұғалімдер өз ісі үшін жаны ауыратын азаматтық қоғамның ең белсенді қабаты емес деп санаймын. Мүмкін, жалақмен қатар, мұғалімнің мәртебесін көтеру қажет шығар [...] Егер мұғалімге деген көзқарас өзгерсе, онда мұғалімдердің өздері жақсартуларды қалап, белсенді бола бастайтын шығар деп ойлаймын»

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мұғалімдер бұл сәттерді жиі білмей жатады. Олар өздерінің кәсіби қызметімен бәрінен көп қамтылған. Бұл салада ешқандай оқыту жүргізілмейді. Олардың құқықтары үйретілмейді. Олар өздерінің міндеттері туралы анағұрлым көп біліп, мұғалім ретінде де, азамат ретінде де өз құқықтарын білмейді. Біздің мектептерде өктемшілдіктің деңгейі және жабықтылықтың деңгейі өте жоғары. Оқу жоспары – қатаң құпиялылық құжаты және мұғалімдер бұл мектепте қанша үйірме бар екенін білмейді және т.б. Мысалы, ең адал мұғалімдерге ол жетекшілік етпейтін үйірме берілуі мүмкін. Директорға тәуелділік. Егер директор жабық болса, онда мектеп те сондай болады, ал мұғалімдер бюджет немесе оқу жоспары бойынша ешқандай ақпараттан хабардар болмайды. Бұл үндемеу әдетін тудырады»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Кәсіби қызметке келетін болсақ, педагогтер әрбір мектепте жұмыс істейтін әдістемелік бірлестіктер арқылы жұмыс істейтіндіктен жеткілікті хабардар деп ойлаймын. Бейресми құрылған ұйымдарға келетін болсақ, он бұнда жұмысбастылық пен енжарлыққа байланысты мұғалімдер қандай мүмкіндіктердің бар екеніне қызығушылық танытпайды және «Маған бұл не үшін керек?» деп ойлайды. Егер біз басқа бағытқа – педагогтердің құқықтарын қорғау жөніндегі қоғамдық бірлестіктер құруға өтетін болсақ, онда мынадай сұрақ туындайды: «Онда кәсіподақтар не үшін қажет, оларға қандай қажеттілік бар?». Егер қосымша ұйым қажет болса, онда бұл кәсіподақтар осы функцияны орындамайтынын білдіреді»

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Мұғалімдер бұл ақпаратқа қол жеткізе алатындай дәрежеде хабардар. ЖОО-ларда да, курстарда да оларға бұл ақпарат берілмейді. Білім басқармасы мен мектеп директоры да бұл ақпаратпен бөліспейді. Сірә, олар (мұғалімдер) таныстардан немесе әлеуметтік желілер арқылы естігенін ғана біледі. Негізгі бөлігі білмейді»

8-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«Мұғалімнің қолы тимейді. Онсыз да оның функциялары көп. Меніңше, мұғалім - білім беру жүйесіндегі ең қорғансыз адам. Қазір мұғалімге өз бетінше түсініп алу өте қиын, бұл тұрғыда АББ мен ББ көмектесуі керек. Олар тек бекітілген орталықтарға («Өрлеу», ПШО) ғана жібермей, мұғалімдерге басқа мүмкіндіктер туралы да айтуы керек (мысалы, «Маркетплейс», Аяш Мырзабекова телеграм каналы және т.б.). Озық мұғалімдер, әрине, бәрін өздері тауып, «Google»-мен жұмыс істейді. Мен озық мұғалімдердің Ресей қауымдастығында жұмыс істейтініне қуаныштымын, мысалы, «Рыбаков қоры», біздің 50-ден астам мұғаліміміз сол жерде қарым-қатынас жасайды, талқылайды, сұрақтар қояды. Қарапайым мұғалімдер эмоциялық тұрғыдан жанып кетеді, олар өздерінің білімдерін, сандық дағдылар арттырады. Бірақ менің ойымша, олар жыл сайын өздерін жетілдіріп, бұған да келеді. Оларға қысым жасап, мәжбүрлеуге болмайды. Біз мұғалімдерді сол кәсіподаққа, сол ӘБ-ке мүше болуға мәжбүр еткенде, олар жасқана бастайды»

3-тақырып. Педагогтер ҮЕҰ қызметін Қазақстандағы даму перспективалары

Сұхбаттың қорытынды тақырыптық блогы шеңберінде сарапшылар Қазақстандағы мұғалімнің дауысын институционалдандыру бағытындағы ҮЕҰ мен басқа да алаңдарды дамыту перспективалары туралы өз пікірлерімен бөлісті. Сарапшыларға мұғалімнің мүддесін білдіру және қорғау үшін осындай алаңдар мен институттарды дамыту қаншалықты қажет екенін бағалау ұсынылды.

Осылайша, сарапшылар ҮЕҰ мен басқа да бірлестіктерді белсенді түрде тарту және өз ұстанымдарын қорғау үшін педагогтердің құқықтық сауаттылығын арттыру қажеттілігін атап өтті.

2-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«Біздің мұғалімдеріміз заң тұрғысынан сауатсыз, олар көп нәрсені білмейді. Бұл директорға байланысты. Тіпті қалалық мұғалімдер де заңды түрде білімді емес. Сіз ауылдарда қандай жағдай болып жатқанын елестетіңізші. Сондықтан көптеген мұғалімдер үндемейді, өздерінің құқықтарын білмейді»

7-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Білім туралы» Заңында (ҮЕҰ туралы нормалар, авт.еск.). Қазақстанда заңда жазылғандары ғана жұмыс істейді. Мұғалімдердің өздері белсенді емес. Осыған байланысты саналылық төмен деңгейде. Мықты түлектердің білім беру саласына келуі үшін жұмыс істеу керек, қоғам шешімдерді бір адам емес, бірлесіп қабылдайтынын түсінуі тиіс, жекелеген тұлғалар өз пікірлерін алқалы түрде келісуі тиіс»

Респонденттер сондай-ақ педагогикалық бірлестіктер ішінде де, мемлекеттік органдармен өзара әрекеттесуде де диалогты дамыту қажеттілігі туралы да айтып кетті.

2-сарапшы, YEҰ басшысы

«Қауымдастықтар кенеттен құрылуы керек - тарихшылар қалай құрылса, «ағылшындар», математиктер мен физиктер қалай құрылды. Олар өздерін - қажеттілікке байланысты құрылды, біреу жоғарыдан «сонымен, бастауыш сыныптар қауымдастығын құрайық» деп айтпады. Жоқ, олар қажеттілікке қарай құрылуы керек. Міне, мұғалімдер бұл олардың өздеріне қажет екенін сезініп бірікті. Маған, мысалы, жай ғана айтты: «біз көппіз, бізді естуі үшін ресми түрде тіркелейік». Шынында да, мысалы, хат жазу үшін хатқа 50-120 адам қол қою керек, ал былайша біз хатқа – «....мұғалімдер қауымдастығы» деп қол қоямыз және бұл шынымен де солай»

3-сарапшы, YEҰ басшысы

«YEҰ белсенділігін дамыту қажет. Жұмыс істеп тұрған алаңдардың белсенділігін қайта қарау, олардың қызметін кеңейту, әлеуметтік желілерді тарту. Көптеген мұғалімдерге оларды тыңдай алатын, олар өз пікірін білдіре алатын және т.б. алаңдар бар екені туралы ақпаратты жеткізу үшін жұмыс форматын өзгерту, белсенділерді жаңа шындыққа қайта даярлау қажет. Виртуалды мүмкіндіктерді пайдалану керек. Жастар, әсіресе, медиа құралдар арқылы тартудың осындай тәсілдерін жақсы біледі. Интерактив көбірек керек, адамдарды тарту керек және олар да осы іс үшін жауапты екенін түсіндіру керек. Яғни оларды пікірді, әдістемені, зерттеуді қалыптастыруға көбірек тарту, «сенің дауысың – маңызды» деп үйрету керек»

4-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Қазір, мысалы, белсенді YEҰ бар. Бірақ Білім министрлігі оларды елемейді. Сын көп, өйткені мақтайтындай әлі ештеңе жоқ. Мұғалім ортасында шығармашылық жоқ. Бұл көтермеленбейді, орталықтандыру өте жоғары. Министрлік бәрін түсіріп жатыр, міне осындай жоспарлар, оқулықтар, сабақтар»

5-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Педагогикалық қоғам - қоғамнан бөлінген тәуелсіз санат емес. Егер оның жалпы хабардарлығы артып жатса, онда білім беру жүйесінде де монологтық стиль емес, диалогтік стильдің ашықтығы артады, бұл, сөзсіз, YEҰ дамытуға негіз болады. Басқа алаңдарға келетін болсақ, олар көп болуы мүмкін. Қолда бар нысандарды сақтай отырып, диалогтық нысанды дамыту қажет. Тиімділік жақсара түседі. Шешім қабылдайтын, көшбасшыны таңдайтын бастамашыл адамдардың белгілі бір саны қажет. Тіркеу рәсімі қазір бұрынғыдай жүгіріссіз бірнеше күнді ғана алады. Тағы бір іс – бұның бәрін қалай жүзеге асыруға болады. Мүмкін, министрлік тарапынан, басқа елдердің тәжірибесін пайдалана отырып, жалпы сипаттағы ғана емес, педагогикалық қоғамдастықтың қызығушылығын арттыратын көбірек гранттар беру, қоғамдық бірлестіктер бәсекелестік күресте шынымен де жеңіп алуға болатынын, 2-3 жылдық жобаны іске асыру болатынын көруі үшін шағын гранттар бағдарламаларын беру. Егер олардың саны жеткілікті көп болса және олар өмірлік болса, бұл педагогикалық қоғамдастықты жандандыру тетіктерінің бірі болады»

1-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«Қандай да бір мемлекеттік қолдау болса ғой, бізге жиі былай деп айтады: «Сіздер кімсіздер, сіздер ҮЕҰ, сіздің бізге қатысыңыз жоқ». ББ-ның ҮЕҰ-мен өзара әрекеттесе ғой»

Сонымен қатар, азаматтық белсенділік бөлігіндегі, мұғалімнің әдістемелік және пәндік білімін арттырудағы ҮЕҰ даму перспективалары туралы да пікір айтылды. Сарапшылар педагогикалық бірлестіктердің белсенді ынтымақтасу қажеттілігін атап өтті.

6-сарапшы, қоғамдық қайраткер

«Менің ойымша, егер ҮЕҰ мұғалімге әдістемелік көмек көрсететін болса, онда бұл пайдалы болады. Бүгін бізде қандай мәселе бар? Өз пәндерінің жақсы мамандарын табу қиын. Кейбір магистратура түлектері өз пәндері бойынша 25 тест сұрағына жауап бере алмайды. Бұл жоғары білімнің төмен сапасын көрсетеді. Сондықтан қазір ҮЕҰ-ның мұғалімдерге пәндік білім тұрғысынан көмегі пайдалы болар еді. Бұл мұғалімдер жоғары оқу орындарында оқыды, біз олардан бас тарта алмаймыз. Екіншіден, оқыту әдістемесі мәселесі. Біздің ЖОО-ларда оқушылардың психологиялық-жас ерекшеліктерін ескере отырып, жұмыс істеуге үйретпейді, мысалы, 7 және 11-сынып оқушыларының психологиясы бес жыл бұрын оқыған балалардың психологиялық ерекшеліктерінен өте ерекшеленеді. Бұған үйрету керек. Қазір көптеген жағдайларда мұғалім әлсіз. Мұғалімнің дайындығын да ескеру керек - тәжірибесіз, әлсіз мұғалімді мықты оқушылармен сыныпқа жіберу - оны үлкен күйзеліс жағдайына келтіру. Меніңше, мұғалімді ҮЕҰ үшін пайдалану мәселесі - бұл өткен күннің мәселесі. Бұл мәселелердің жоқ екенін білдірмейді, жай ғана бір көрнекі кейс жасап, осы мәселені шешудің тетіктерін жасау керек, болды. Бірақ бізге ұлт ретінде індеттен кейінгі даму туралы ойлау керек - мұғалімнің білімі, оларды оқыту әдістемесі, талантты оқушыларды дамыту және сәйкесінше мұғалімнің тиісті дайындығы және білім беру саласындағы ҮЕҰ-ның көмегі бұған кедергі болмас еді»

8-сарапшы, ҮЕҰ басшысы

«Мен біздің барлық ҮЕҰ, кәсіби қауымдастықтар ажыратылған деген мәселені көтердім. Сондықтан консорциумдарға, алаңдарға бірігу керек. Бұнда бір адам кішігірім және үлкен барлық сұрақтарға жауап ала алатын болады. Осылайша мұғалімге әртүрлі жерлерде ақпарат іздеуден гөрі оңайырақ болады. Біз неғұрлым көп біріксек, соғұрлым оңай болады. Әртүрлі бейінді әртүрлі ҮЕҰ дамуы тиіс. Уақыт көрсетеді, сапа мен бәсекелестік есебінен кейбір бірлестіктердің жойылатын болады. Бізде сараптамалық ұйымдар өте көп, бірақ олар бір-бірін мойындамайды. Барлығы мәселелерді бірге шешуі керек»

VI. ҚОРЫТЫНДЫЛАР ЖӘНЕ ҰСЫНЫСТАР

Ашық дереккөздерден алынған еліміздегі педагогикалық бірлестіктердің саны мен қызмет бағыттары туралы деректерді талдау, сондай-ақ мұғалімдердің сауалнамасы және білім беру саласының ҰЕҰ басшыларымен, мүшелерімен және қоғам қайраткерлермен сұхбат нәтижелері бірнеше түйінді қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

- 1. Әлемнің дамыған елдерінің үздік халықаралық тәжірибесінде, сондай-ақ Ресейде мұғалімдер дауыстарын институционалдандыру процесінің терең тарихи тамыры бар, бұл оларды әртүрлі нысандарда біріктіру үшін жақсы негіз құруға алып келді.** АҚШ-та, Ұлыбританияда, Финляндияда, Ресей Федерациясында мұғалімдер кәсіподақтары мен қауымдастықтары өз салаларында ең көпшіл және ықпалдылардың бірі болып табылады, бұл оларға білім беру жүйесінің дамуы мен тіршік әрекетінің барлық аспектілеріне белсенді ықпал етуге мүмкіндік береді.
- 2. Қазақстанда мұғалімдердің өз қауымдастықтарын, кәсіподақтарын және кәсіби бірлестіктердің басқа да нысандарын құру құқығын кедергісіз жүзеге асыру үшін нормативтік құқықтық алғышарттар жасалды.** «Білім туралы» (2007), «Педагог мәртебесі туралы» (2019), «Кәсіптік одақтар туралы» (2014), «Коммерциялық емес ұйымдар туралы» (2001) Заңдары, «Еңбек Кодексі» (2015), Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы және басқа да НҚА мұғалімдер қауымдастықтары, кәсіподақтары және басқа бірлестіктерінің қызметін реттейтін қажетті нормаларды қамтиды.
- 3. Бұл ретте Қазақстанда заңды түрде тіркелген педагогикалық бірлестіктер (қауымдастықтар, ҰЕҰ және т.б.) туралы бірыңғай, дәйекті деректер қоры жоқ.** Деректерді жинау нәтижелері көрсеткендей, қолда бар деректер бір-біріне қайшы келеді немесе толық және нақты ақпаратты қамтымайды.
- 4. Мұғалімдердің әдістемелік бірлестіктер мен кәсіподақтарға қатысуының жоғары пайызына қарамастан, олардың жартысы үшін бұл өз қалауымен емес, мектеп ережелерімен байланысты.** Сауалнамаға қатысқан мұғалімдердің жартысы ӘБ жұмысына қатысады және мектеп кәсіподақтарына көбінесе өз қалауы бойынша емес, осындай іс-әрекеттің міндеттілігіне байланысты мүше болады.
- 5. Педагогтер ресми мектепішілік немесе сыртқы бірлестіктердің жұмысына қарағанда, бейресми онлайн-бірлестіктерге белсенді қатысады және өз пікірлерін айтады.** Мұғалімдердің жартысынан астамы мектепішілік бірлестіктердің жұмысына қатыспау себебі ретінде олардың қызметіне қызығушылықтың болмауын, өз пікірін білдіру мүмкіндігінің болмауын атап өтті. Басқа сөзбен айтқанда, бұл бірлестіктерге мүшелік әлі де көбінесе «жоғарыдан» бастама ретінде қабылданады, ал белсенді қатысу басшылықтың рұқсатын немесе мақұлдауын қажет ететін нәрсе ретінде қабылданады. Сонымен қатар, мектеп кәсіподақтарының тиімділігін пессимистік қабылдау байқалды. Өз кезегінде, мұғалімдердің онлайн-қоғамдастықтары бұл істің кері жағын білдіреді - мұғалімдер оларға өз еркімен кіреді және қатаң реттеудің болмауынан және олардың естігендеріне деген сенімділіктен пікірталастарда белсенді болады.

6. **Кәсіподақтардың қызметіне жалпы оң баға берілгеніне қарамастан, мұғалімдердің едәуір бөлігі оларды белсенді қызметке тартпайтын ресми ұйымдар деп санайды.** Педагогтердің үштен екі бөлігі ӘБ шеңберінде қажетті қолдау алатынын атап өтті, жартысынан астамы кәсіподақтардың жұмысы туралы да пікір айтты. Алайда, әрбір бесінші педагог ӘБ мен кәсіподақтар педагогтердің шынайы өміріне қатыспай, қағаз жүзінде ғана жұмыс істейді деп санайды. Мектеп кәсіподақтарының «енжарлығын» атап өткен қоғам қайраткерлері мен ҰЕҰ басшылары қатарынан сұхбат алынған сарапшы-респонденттердің көп бөлігі де осындай пікірді ұстанды.
7. **Педагогтердің тәуелсіз педагогикалық бірлестіктердің болуы, қызмет ерекшелігі және қатысу мүмкіндіктері туралы төмен хабардарлығы, сондай-ақ мектеп кәсіподақтарының жұмысы туралы төмен құқықтық хабардарлығы байқалды.** Педагогтердің жартысынан аз бөлігі ӘБ қызметін реттейтін НҚА туралы, кәсіподақтардың қызметі туралы НҚА-мен таныс емес екенін және өз кәсіподақтарында қажетті құқықтық түсіндірулер ала алмайтынын атап өткен мұғалімдердің үштен бір бөлігі сияқты хабардар. Мектептердің өздерінің мұғалімдерді олардың заңды құқықтары мен жұмыс жүктемесіне байланысты мұғалімдердің енжарлығына қатысты білім беруіне қызығушылық танытпайтынын атап өткен сұхбат респонденттері де осымен келісті.
8. **Мұғалімдер, кәсіподақтармен салыстырғанда, ӘБ шеңберінде пікірін анағұрлым еркін білдіреді.** Мұғалімдердің 70%-ы кәсіподақ шеңберінде (әрбір 10-шысы келіспеді), ал 86%-ы пәндік ӘБ шеңберінде (әр 20-сыншы келіспеді) өздерінің кәсіби пікірлерін білдіре алатындығын атап өтті. Педагогтердің шамамен үштен бір бөлігі мектепішілік алаңдарда өздерінің қызығушылықсыздығына байланысты өз пікірлерін білдірмейді, ал бесінші бөлігі олардың пікірлеріне ешкімнің қызығушылық танытпайтынын атап өтті.
9. **Көбінесе мұғалімдер мектепішілік бірлестіктер шеңберінде анағұрлым белсенді ынтымақтастыққа мұқтаж (әдістемелік өзара қолдау, кәсіподақтардың жұмысына тарту).** Педагогтер сондай-ақ олардың құқықтық сауаттылығын арттырудың өзектілігін де атап өтті.
10. **Қаржыландырудың жеткіліксіздігі, атқарушы органдар тарапынан ресми мойындаудың болмауы, бірлестіктердің өздерінің арасында ынтымақтастықтың болмауы сарапшылардың пікірі бойынша білім беру саласындағы ҰЕҰ институты дамымауының негізгі себептері болып табылады.** Сарапшылар сұхбат шеңберінде атап өткендей, мемлекеттік гранттардың басым бөлігі әлеуметтік салаға бағытталады, ал педагогикалық бірлестіктердің қызметі мұғалімдердің кәсіби дамуы мен біліктілігін арттыруға бағытталады. Педагогикалық ҰЕҰ басым бөлігі жергілікті жерлерде өңірлік Білім басқармаларымен ынтымақтастық меморандумдарын жасаспаған, ҚР БҒМ-мен байланыс арнасы жоқ. Бірыңғай ақпараттық алаңның жетіспеушілігінен (яғни ҚР ӘМ арқылы тіркелу және ҚР АҚДМ ҰЕҰ қоры, ҚР БҒМ-де барлық ҰЕҰ ашық қорының болмауы) мұғалімдер ҰЕҰ-ның өздері бір-бірі туралы ақпараттан бейхабар және өзара ынтымақтастық мүмкіндігіне ие емес.

Жоғарыда келтірілген қорытындылар бізге Қазақстандағы **мұғалімдер дауыстарын институционалдандырудың 4 негізгі мәселесін** тұжырымдауға мүмкіндік берді. Бұл мәселелер сарапшылармен сұхбат, мұғалімдердің пікірлерін талдау және еліміздің педагогикалық бірлестіктерінің жұмысы туралы ақпарат барысында анықталған негізгі олқылықтарды көрсетеді.

- **Кәсіподақтарға деген сенімсіздік.** Бұл педагогтердің анағұрлым көпшілік мектепшілік бірлестіктері мұғалімдердің де, сарапшылардың да тарапынан мұғалімнің дауысын дыбыстауға арналған алаң ретінде қабылданбайды. Сонымен қатар, сарапшылар мұғалімдердің **төмен құқықтық сауаттылығын** кәсіподақтар қызметіндегі олқылықтармен тікелей байланыстырады.
- **Жүйелі ақпараттандырудың орнына ауызша радио.** Мемлекеттік органдар тарапынан да, ұйымдар тарапынан да ҰЕҰ-ға мүше болу мүмкіндіктері туралы педагогтерді хабардар ету тетіктерінің болмауы.
- **Параллель ғаламдар.** Мемлекеттік органдар ресми алаңдармен (жергілікті жерлерде Білім басқармалары жанынан құрылған қауымдастықтар және т. б.) жұмыс істеуге бағытталған, ал мұғалімдер бейресми онлайн-алаңдарда анағұрлым белсенді жұмыс істейді.
- **Қазіргі педагогикалық бірлестіктер мен мемлекеттік органдар арасында ынтымақтастықтың болмауы.** ҰЕҰ саласының кейбір өкілдері оларды «танымайтынын» атап өтсе, басқа сарапшылар ҰЕҰ мүшелерінің сарапшылық деңгейіне, онлайн-бірлестіктердің бейресми сипатына және олардың ретсіз белсенділігіне (резонанстан резонансқа) деген сенімсіздікті атап өтеді.

Аталған мәселелерді **шешу**, мұғалімдердің құқықтық сауаттылығы мен өз кәсіби пікірін білдірудегі белсенділігін арттыру, ҚР білім беру жүйесіндегі сенім мен ынтымақтастық деңгейін және тиісінше оның ашықтық деңгейін арттыру, Қазақстанда мұғалімнің дауысын іске асыру үшін алаңдарды дамыту үшін келесіні ұсынамыз:

1) Мемлекеттік органдарға

- Білім беру саласындағы **барлық ҰЕҰ** жұмыс бағытын, байланыс деректерін және мүше болу нұсқаларын көрсете отырып, олардың **бірыңғай, құрылымдалған, ашық тізбесін** (ашық қолжетімділікпен онлайн дерекқорды) жасау, бұл қазақстандық мұғалімдердің тиісті хабардарлығын, олардың кәсіби және қоғамдық белсенділікте өзін-өзі таныту мүмкіндігін арттырады;
- ҰЕҰ құру бойынша «төменнен» бастаманы дамытуға **ақпараттық және әдістемелік көмек көрсету**, өйткені «жоғарыдан» бастамасымен құрылған ҰЕҰ мүдделі мұғалімдерді тартпайды;
- Қолданыстағы заңнама шеңберінде жұмыстың бірыңғай қағидаларын белгілей отырып, ашықтық, есептілік қағидаттарын күшейте отырып, **мектеп кәсіподақтарының ашық дерекқорын** құру;
- Мектеп **мұғалімдерінің** және білім беру саласындағы қалған қызметкерлердің **құқықтық және қаржылық сауаттылығын** білім беру саласындағы қолданыстағы НҚА және енгізілетін өзгерістер туралы мектеп ұжымына міндетті түрде үнемі хабарлай отырып, кәсіподақтардың қолданыстағы тетігі арқылы **арттыру**;

- ҮЕҰ мен кәсіподақтардың білім беру саласындағы қызметін реттейтін **нормативтік құқықтық актілерге** қаржылық есептілікті жеңілдету, ҮЕҰ мен кәсіподақтардың білім беру, ашықтық және ақпараттық қолжетімділік саласындағы бірыңғай ашық дерекқорында тіркелу міндеттілігі бөлігінде **өзгерістер** енгізу;
- Білім басқармалары, Білім және ғылым министрлігіне ведомстволық бағынысты ұйымдар жұмысының **тиімділігін бағалау критерийлеріне** ҮЕҰ-мен тиісті келісімдердің мәтінінде ескерілген ҮЕҰ-мен нақты ынтымақтастық көрсеткіштерін енгізу, мысалы:
 - ҮЕҰ-мен көпшілік талқылау негізінде қабылданған шешімдердің үлесі;
 - оқу, әдістемелік, басқару шешімдерінің негізіне алынған ҮЕҰ ұсыныстары мен ұсынымдарының үлесі;
 - ҮЕҰ-мен ынтымақтастыққа олардың сарапшылық әлеуетін, белсенділігін, тиімділігін арттыруды қолдау, «төменнен» бастаманы дамытуды ақпараттық және әдістемелік қолдау бөлігінде көзделген бюджет үлесі және т. б.;
- **Мектеп әдістемелік бірлестіктері басшыларының еңбегіне ақы төлеуді** қайта бастау;
- Шағын гранттар бағдарламасын және т. б. енгізу арқылы **ҮЕҰ-ды ақпараттық және қаржылық қолдау** нұсқаларын қарастыру.

2) Білім беру саласының ҮЕҰ

- Бұл ұйымдарға мүше болу педагогтердің мүдделілігін арттыру үшін мұғалімнің кәсіби мүдделерін қорғаудан басқа, **жұмысты ҮЕҰ шеңберінде мұғалімге әдістемелік көмек көрсетуге шоғырландыру**;
- Ұйым қызметінің ашықтығын арттыру және педагогтердің олардың ішіндегі ең ықпалдылары туралы хабардар болуын арттыру үшін **ҮЕҰ мүшелерін қабылдау және есепке алу**, мүшелік жарналарды жинау (егер ұйымда тәжірибе жүзінде болса) **саясатын** нақты жүргізу, ресми ресурстарда немесе әлеуметтік желілердегі ашық беттерде ашық деректер жариялау;
- Дамыған елдердің үлгісі бойынша **өңірлік қауымдастықтар** мен басқа да ҮЕҰ-ды анағұрлым ірі федерацияларға немесе елдік деңгейдегі қауымдастықтарға **біріктіру** мүмкіндігін қарастыру, бұл мемлекеттік органдармен анағұрлым жүйелі диалог жүргізуге мүмкіндік береді және ұйымдардың танымалдылығын арттырады;
- Ұйым құрамына кіретін педагогтерді алдағы жылға арналған іс-шаралар жоспары (кәсіби даму жөніндегі іс-шараларды қоса алғанда) туралы уақтылы, белсенді хабардар ету, педагогтер арасында анағұрлым тиімді тәжірибе алмасу үшін білім беру саласындағы басқа ҮЕҰ-мен ынтымақтасу;

3) Педагогтерге:

- Ашық дереккөздерді пайдалана отырып, өзінің құқықтық және қаржылық сауаттылығын өз бетінше арттыру, қажет болған жағдайда мектепішілік бірлестіктер басшыларынан есептік ақпаратты сұрату;
- Ашық дереккөздер арқылы білім беру саласындағы ҮЕҰ-ға мониторинг жүргізу, педагогикалық бірлестіктер шеңберінде әріптестермен ауданда және өңірде бар ынтымақтастық жасаудың нұсқаларына қызығушылық таныту.

VII. ҚОРЫТЫНДЫ

Білім беру жүйесін дамыту стратегиялары мен жоспарларын әзірлеу және енгізу кезінде мұғалімдердің дауыстарын есту, түсіну және ескеру педагогтердің өздерінің арасында кәсіби өзара әрекеттесуіне мүмкіндік беретін сапалы алаңдарсыз мүмкін емес.

Біздің зерттеуіміз педагогикалық ынтымақтастық аспектілерінің және оның Қазақстанда қабылдайтын нысандарының бір бөлігін ғана қозғады.

Бұған қарамастан, алынған мәліметтер кәсіби бірлестіктерге мүше болудың астарында тұрған мұғалімдердің шынайы себептері мен ішкі уәждерін, сондай-ақ осы процесте туындайтын ұйымдық және субъективті кедергілерді одан әрі терең зерттеуге негіз бола алады деп сенеміз.

Әрине, біздің зерттеуіміздің шектеулері ішінде респонденттердің арасында негізгі атқарушы органның өкілдері мен өңірлік деңгейде білім беру саласында шешім қабылдаушылардың болмауын атап өтуге болады. Бұл бірнеше факторларға, соның ішінде уақыт пен індетке байланысты шектеулерге байланысты болды.

Сонымен қатар, біздің зерттеуіміз, мысалы, педагогикалық бірлестіктер шеңберіндегі мұғалімдердің өзара әрекеттесуінің оқу процесіне және оқушылардың нәтижелеріне әсері сияқты аспектіні қамтымады, бұл осы саладағы кейінгі зерттеулер үшін бастапқы нүкте болуы мүмкін.

Осы зерттеу нәтижелері көрсеткендей, Қазақстанда педагогикалық бірлестіктердің жұмыс істеуінің бірнеше түйінді мәселесі бар, солардың ішінде **үш деңгейде өзара сенімнің болмауы** орталық орынға ие болды:

- осы бірлестіктердің ішінде мұғалімдердің арасында (дәлірек айтқанда, осы ұйымдардың басшылығына немесе асқару ерекшелігіне),
- топтардың өздері, білім беру саласындағы қауымдастықтар және үкіметтік емес ұйымдар арасында,
- жалпы YEY секторы мен мемлекеттік органдар арасында.

Бұндай жағдай педагогикалық бірлестіктерді дамытудағы қазіргі «синхронды емес» ішінара негіздейді:

- атқарушы органдардың қолдауымен ұйымдастырылатын ресми және
- ретсіз дерлік және нақты өзекті мәселелерді шешу үшін құрылатын бейресми.

Жалпы, біз қазіргі бірлестіктердің жұмыс істеуіне байланысты жағдайды талдау барысында экстраполяцияланған деректер, сондай-ақ сұхбат және сауалнама арқылы деректерді жинау нәтижелері Қазақстандағы мұғалімдер дауыстарын институционалдандыру процесінің жалпы жиегін көрсетеді деп санаймыз.

Бұл жерде, ең алдымен, тетіктердің жетілмегендігі және педагогикалық және сараптамалық қоғамдастық тарапынан осындай ұйымдардың құндылығы мен мақсатты бағытын бір мағыналы емес қабылдау туралы сөз болып отыр.

Осы жұмыста ұсынылған ұсыныстарды жүзеге асыру, біздің ойымызша, оқыту мен тәрбиелеу саласын дамыту бойынша ұлттық, өңірлік және мектеп деңгейлерінің бағдарламалық құжаттарын әзірлеу, талқылау және енгізу, мектептегі педагогикалық және басқарушылық жаңалықтарды жүзеге асыру, білім беру жүйесінің жаңа элементтерін құруға белсенді қатысу, кәсіби даму мәселелерін шешуде мұғалімдерді біріктіру кезінде мұғалімдер қауымдастығының ойларын, пайымдары мен пікірлерін институционалдандыруға және ескеруге кедергі келтіретін шектеулердің едәуір бөлігін алып тастауға мүмкіндік береді.

Анықталған мәселелелік аймақтарға қарамастан, зерттеу нәтижелері бір мезгілде кәсіби мұғалімдер бірлестіктерінің даму перспективаларына қатысты оптимизмді сақтауға негіз береді. Бұл үшін ең маңызды ахуалдық факторлар өзінің қатысуын барынша айқын көрсетеді: қажетті нормативтік құқықтық қор; артып келе жатқан әлеуметтік пакетпен нығайтылған педагог кәсібінің артып келе жатқан мәртебесі; халықаралық оң тәжірибе және педагогикалық қоғамдастықтың да, жалпы қоғамның да мектептегі білім беруді тұрақты дамыту үшін мұғалімдерді шоғырландырудың маңыздылығы мен баламасыздығын біртіндеп түсінуі.

Алғыс білдіру

Зерттеу авторлары осы зерттеу шңберінде сауалнамаға қатысқан мұғалімдерге, сондай-ақ оны ұйымдастыруға көмектескен өңірлік Білім басқармаларына алғыс білдіреді.

Біз сондай-ақ, сұхбатқа қатысқан сарапшыларға уақыт бөлгені, кәсіби және жеке пікірін ашық білдіргені үшін алғыс айтамыз.

Сонымен бірге, «Сорос-Қазақстан» Қорына осы зерттеуді жүргізуде сараптамалық және қаржылық қолдау көрсеткені үшін алғыс білдіреміз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. American Federation of Teachers. 2021. *AFT - American Federation of Teachers*. [online] Available at: <https://www.aft.org> [Accessed 10 May 2021].
2. Association of American Educators. 2021. *AAE - Association of American Educators*. [online] Available at: <https://www.aateachers.org> [Accessed 10 May 2021].
3. Association of school and college leaders. 2021. *About us*. [online] Available at: <https://www.ascl.org.uk/About-us> [Accessed 8 May 2021].
4. CBSNEWS, 2021. U.K. teachers' union urges schools to close as country hits COVID-19 daily record. [online] Available at: <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/> [Accessed 12 June 2021].
5. Compa (2014). *An Overview of Collective Bargaining in the United States* [pdf]. Retrieved 13 April 2021, from <https://ecommons.cornell.edu/handle/1813/75276>.
6. ED100. (2020). Teachers' Unions: Don't Underestimate Them. Retrieved 9 May 2021, from <https://ed100.org/lessons/teacherunions>.
7. Federal Election Commission. (2009). Independent Expenditures Supporting/Opposing 2008 Presidential Campaigns by Committee or Person Making Expenditures. Federal Election Commission. [online] Available at: https://www.fec.gov/resources/news_releases/2008/2008indexp/2008iebycommittee.pdf [Accessed 10 May 2021].
8. Hargreaves, A. (2019). Teacher collaboration: 30 years of research on its nature, forms, limitations and effects. *Teachers and Teaching*.
9. Information | AECEs – Association for Early Childhood Educators (Singapore). (2021). Association for Early Childhood Educators (Singapore). <https://www.aeces.org/membership/information/>
10. Kirkpatrick, Hawley and Jones, 2021. Teacher Unions OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. Education Encyclopedia - State University, [online] Available at: <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html> [Accessed 7 May 2021].
11. Korea Association of Teachers of English (2021). http://www.kate.or.kr/html/sub1_01.html
12. Korean Federation of Teachers' Associations. (2021). Korean Federation of Teachers' Associations. <http://eng.kfta.or.kr/about/overview.do>
13. Loewus, L., 2017. Participation in Teachers' Unions is Down, And Likely to Tumble Further. edweek.org, [online] Available at: <https://www.edweek.org/leadership/participation-in-teachers-unions-is-down-and-likely-to-tumble-further/2017/10> [Accessed 10 May 2021].
14. Membership Categories. (2019, July 16). Singapore Swimming Teachers' Association. <https://ssta.org.sg/membership/membership-categories/>

15. Moe, T. (2016). Teachers Unions in the United States: The Politics of Blocking. In T. Moe & S. Wiborg (Eds.), *The Comparative Politics of Education: Teachers Unions and Education Systems around the World* (Cambridge Studies in the Comparative Politics of Education, pp. 24-55). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316717653.002
16. NAHT. 2021. Home. [online] Available at: <https://www.naht.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
17. NASUWT | The Teachers' Union. 2021. [online] Available at: <https://www.nasuwt.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
18. National associations. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/oaj/national-associations/#retired-teachers-in-finland-osj>
19. National Education Association. 2021. About NEA. [online] Available at: <https://www.nea.org/about-nea> [Accessed 10 May 2021].
20. National Education Union. 2021. Why join. [online] Available at: <https://neu.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
21. NYT Magazine. (2010). The Teachers' Unions' Last Stand. Retrieved 10 May 2021, from <https://www.nytimes.com/2010/05/23/magazine/23Race-t.html?pagewanted=all>.
22. Science Teachers Association of Singapore (STAS). (2021). Singapore National Academy of Science. <https://snas.org.sg/members/stas>
23. Taipale, A. (2020, January 28). The Association of Teachers of English in Finland. Suomen Englanninopettajat Ry. <https://www.suomenenglanninopettajat.fi/?p=438>
24. Teacher Unions - OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. (2021). Teachers, National, Nea, and Aft - StateUniversity.Com. <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html>
25. Total number of public school teachers and percentage of public school teachers in a union or employees' association, by state: 1999-2000, 2003-04, and 2007-08. (2021). National Center for Education Statistics. https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp
26. U.S. Bureau of Labor Statistics. (2021). Union Members Summary. [online] Available at: <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm> [Accessed 10 May 2021].
27. U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Schools and Staffing Survey (SASS), «Public School Teacher Data Files,» 1999-2000, 2003-04, and 2007-08; and «Charter School Teacher Data File» 1999-2000. [online] Available at: https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp [Accessed 10 May 2021].
28. Union Members Summary. (2021). US Bureau of Labor Statistics. <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm>
29. Voice the union. 2021. Voice community. [online] Available at: <https://www.voicetheunion.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
30. What we do. (2021). NEU. <https://neu.org.uk/what-we-do>

31. Whittaker, F. (2018, August 1). Teaching and leadership union membership drops to lowest level since 2010. Schools Week. <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>.
32. WHY JOIN SAPE – Singapore Association for Private Education. (2021). Singapore Association for Private Education. <https://sape.org.sg/why-join-sape>
33. Қазақстан Республикасы Педагогтарының қауымдастығы <https://nao.kz/content/view/17/344>
34. Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 16 қаңтардағы № 142-II «Коммерциялық емес ұйымдар туралы» Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z010000142>
35. Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №293-VI «Педагог мәртебесі туралы» Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
36. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
37. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 27 маусымдағы №211-V «Кәсіптік одақтар туралы» Заңы https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31571953
38. Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 31 мамырдағы №3 «Қоғамдық бірлестіктер туралы» Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z960000003>
39. Қазақстандық салалық білім және ғылым қызметкерлерінің кәсіптік одағы <http://www.edu-tradeunion.kz/>
40. Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы №414-V «Қазақстан Республикасының Еңбек кодексі» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000414>
41. Меркулова Г.И., Куприянова Т.В., Спорыхина М.В., Юдин В.П. Ресейдің білім беру жүйесіндегі кәсіподақ қозғалысының тарих беттері. Оқу құралы. Мәскеу: ММОУ баспасы, 2006. -100б.
42. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 «Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы» Қаулысы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988>
43. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 бұйрығы «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V090005750>
44. Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің Азаматтық қоғам істері комитетінің YEҰ тізілімі <https://infonpo.gov.kz/web/guest/otkrytyj-reestr>
45. 10 reasons to join OAJ. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/membership/10-reasons-to-join-OAJ/>
46. 7.5 Teachers' Unions: Don't Underestimate Them | ED100. (2021). Lesson 7.5. <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

ГОЛОСА УЧИТЕЛЕЙ КАЗАХСТАНА: РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Проект подготовлен при финансовой поддержке Фонда Сорос-Казахстан. Точка зрения авторов, отраженная в материалах, может не совпадать с точкой зрения Фонда Сорос-Казахстан. Ответственность за факты, сведения, суждения и выводы, содержащиеся в материале, несут авторы.

УДК 37.0 (574)
ББК 74.00 (5Каз)
Г60

ГОЛОСА УЧИТЕЛЕЙ КАЗАХСТАНА: РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

Авторы:

**Ирсалиев С.А., Камзолдаев М.Б.,
Копеева А.Т., Мусина Ж.З.**

В Аналитическом отчете представлен анализ вовлеченности и активности общественных объединений учителей в формирование образовательной политики, а также мнений педагогов и экспертов об эффективности и перспективах развития площадок реализации голоса учителя.

Отчет предназначен для педагогического сообщества, руководителей всех уровней, а также для всех, кто интересуется вопросами образования.

Все права защищены. Любое копирование текста, в т. ч. частичное и в любых формах, запрещено без ссылки на первоисточник.

Аналитический отчет «Голоса учителей Казахстана: результаты исследования»:
Г60 Ирсалиев С.А., Камзолдаев М.Б., Копеева А.Т., Мусина Ж.З. – Нур-Султан: Общественное объединение «Центр анализа и стратегии «Белес», 2021. – 162 с.

ISBN 978-601-7600-21-1

УДК 37.0 (574)
ББК 74.00 (5Каз)

© Общественное объединение «Центр анализа и стратегии «Белес», 2021

СОДЕРЖАНИЕ

I. ПРЕДИСЛОВИЕ	58
II. ПРЕДПОСЫЛКИ К ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ В КАЗАХСТАНЕ	59
III.МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ	72
IV.ОБЗОР МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ОБЪЕДИНЕНИЯ И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ	73
V. РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ.....	81
VI.ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ	99
VII.ЗАКЛЮЧЕНИЕ	103
СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ	105

I. ПРЕДИСЛОВИЕ

В 2012 году профессора Майкл Фуллан и Энди Харгривз стали обладателями престижной премии The Grawemeyer Award¹ за идею «**профессионального капитала учителя**».

По их мнению, профессиональный капитал учителя состоит из трех компонентов:

- человеческий капитал (human capital),
- капитал «принятия решений» (decisional capital²),
- социальный капитал (social capital),

из которых последний является наиболее важным (Hargreaves, 2019).

Социальный капитал учителя, согласно Харгривзу, это опыт, который учителя приобретают через сотрудничество в группах, совместное профессиональное развитие и устойчивые взаимоотношения на основе взаимного доверия.

Положительное влияние сотрудничества педагогов на их профессиональную деятельность и, как следствие, на академические результаты учащихся доказано исследованиями (Reeves и др., 2017; Bryk и Schneider, 2002; Day и др., 2007³).

Необходимо отметить, что эти исследования сосредоточены на внутришкольном сотрудничестве учителей, включая, к примеру, совместное планирование уроков. Между тем, педагогическое сотрудничество в форме профсоюзных или иных объединений для коллективного обсуждения и отстаивания своих профессиональных позиций, равно как и польза или влияние таких объединений для педагогической практики, остаются сравнительно неизученными, в особенности в постсоветском регионе. Забегая вперед, нужно отметить, что одной из причин этого является нехватка достоверных данных и низкая осведомленность педагогов.

Аксиома, которую никто не оспаривает, заключается в том, что ключевой фигурой в развитии системы образования является учитель. Педагоги выступают конечным и самым важным звеном в механизме реализации инноваций в школьной системе. От их активного участия или неучастия в продвижении образовательных реформ зависит судьба этих реформ, и, соответственно, судьба будущих поколений.

Насколько этот очевидный факт принимается во внимание при разработке, обсуждении и внедрении программных документов национального уровня в области образования?

Насколько системна и эффективна причастность учителей к формированию и реализации школьных педагогических и управленческих новшеств?

Как сами учителя оценивают возможность своего активного участия в построении новых элементов системы образования?

¹ The Grawemeyer Award - ежегодная награда Луисвилльского университета (США), присуждаемая за передовые идеи в области образования, музыки, религии, психологии и миропорядка с 1985 г.

² Decisional capital – это способность учителя выносить профессиональные суждения и принимать решения, которая развивается на протяжении всей его карьеры (Hargreaves, 2019).

³ Как цитируется в статье Харгривза (Hargreaves, 2019)

Существует ли институциональная основа для объединения учителей не только в решении вопросов профессионального развития и улучшения условий труда, но и для участия в разработке стратегических направлений и планов развития сферы обучения и воспитания?

Поиск ответов на эти далеко неспроста вопросы является жизненно необходимым для устойчивого и сбалансированного прогресса школьного образования.

Надо отметить, что в Казахстане ранее не проводилось исследований, направленных на изучение степени вовлеченности педагогов – одновременно ключевых стейкхолдеров и акторов системы образования – в процесс формирования образовательной политики.

В связи с этим, мы надеемся, что настоящее исследование будет актуальным источником данных и положит начало конструктивному диалогу и сотрудничеству существующих в стране диалоговых площадок с учителями и их объединениями.

II. ПРЕДПОСЫЛКИ К ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ В КАЗАХСТАНЕ

1. Обзор положений законов «Об образовании», «О статусе педагога», «О профессиональных союзах», «О некоммерческих организациях», «Трудового кодекса» и других НПА, регулирующих деятельность учительских профсоюзов и других учительских объединений.

Как и все социальные институты, школа, а также работающие в ней учителя имеют свои формальные стандарты – обязанности, права и должностные инструкции. Эффективная реализация прав и обязанностей учителей, их вовлеченность и активность в управлении школой, сопричастность к новшествам и реформам, являются важными показателями демократизации среднего образования.

В рамках данного обзора рассматривается наличие механизмов институционализации и формализации голоса учителя». Под «голосом учителя» понимается активное участие педагогов в процессе планирования и реформирования образовательной системы, их возможность высказать свое профессиональное мнение на открытых площадках и быть услышанными. Для выявления данного механизма и его реализации в нашей стране проанализированы НПА в области образования [1].

Закон «Об образовании» (от 27 июля 2007 года № 319-III) содержит основные положения, принципы и задачи системы образования. Статья 3.1.9 Закона гласит о том, что одним из принципов государственной политики в области образования является демократический характер управления образованием, прозрачность деятельности системы образования. В числе задач системы образования Закон определяет повышение социального статуса педагога (статья 11.6), а также расширение автономности, самостоятельности организаций образования, демократизация управления образованием (статья 11.7). Таким образом, в Казахстане необходимость демократизации системы образования и, соответственно, возможности для выражения собственной профессиональной позиции каждым учителем закреплены законодательно.

Закон «О статусе педагога» (от 27 декабря 2019 года №293-VI) закрепляет права педагога на участие в разработке образовательных программ, и других учебных материалов, на участие в обсуждении вопросов, направленных на совершенствование качества образования, в том числе относящихся к деятельности организации образования. Кроме того, статья 7 (п. 1, пп. 8, 10, 11) закрепляет право учителя на участие в образовательной политике страны.

Государственная программа развития образования и науки РК на 2020–2025 годы (ПП РК №988 от 27 декабря 2019 года) также обозначает необходимость обеспечения высокого статуса профессии педагога. В соответствии с планом реализации ГПРОН в 2020 году создана и функционирует Республиканская ассоциация педагогов-предметников при Национальной академии образования им. Ы.Алтынсарина, куда входит 12 ассоциаций и объединений. Согласно задачам ГПРОН, данная Республиканская ассоциация должна содействовать повышению профессионального мастерства учителей. Также в рамках мероприятий ГПРОН запланировано создание ассоциаций педагогов-предметников в каждом регионе. Кроме того, ежегодно до 2025 года запланировано проведение форума учителей-предметников. Фокус работы данных ассоциаций должен быть направлен на улучшение методики преподавания. ГПРОН не ставит целью вовлечение учителей в планирование и реализацию образовательной политики страны.

«Типовые квалификационные характеристики должностей педагогов» (приказ №338 МОН РК от 13 июля 2009 года) определяют должностные обязанности, согласно которым учителя всех специальностей участвуют на заседаниях методических объединений, ассоциаций учителей, методических, педагогических советов, сетевых сообществ (§6, п.56). Руководитель методического кабинета должен организовать взаимодействие с общественными организациями (ассоциациями, советами и иными) в республике и за рубежом, а также может руководить работой методических объединений педагогов, ассоциаций педагогов-предметников (Глава 8, §1, п. 216).

В каждой школе РК созданы методические объединения учителей предметников, методические кабинеты. На уровне регионов и республики функционирует небольшое (около 50) число ассоциаций учителей-предметников и общественных объединений учителей. Изучение информации из открытых источников не позволило сделать заключение о том, что эти ассоциации системно отслеживаются и контролируются каким-то определенным органом.

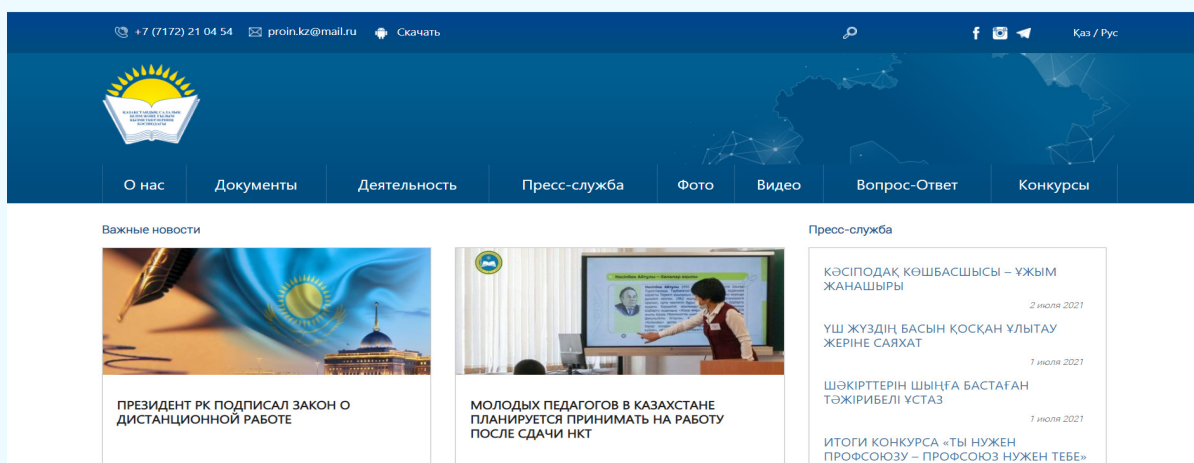
Трудовой кодекс РК (от 23 ноября 2015 года №414-V) устанавливает основные принципы функционирования профсоюзов и организаций социального партнерства (ассоциации и союзы).

Закон РК «О профессиональных союзах» (27 июня 2014 года №211-V) описывает понятия, принципы создания и функционирования профсоюзов. Профсоюз создается по инициативе группы граждан РК не менее десяти человек, связанных профессиональными или производственными интересами. Профессиональные объединения являются независимыми организациями, не подконтрольны и не подотчетны госорганам, политическим партиям, работодателям (ст.5 п.3).

Вступление в профсоюз является добровольным решением, запрещаются принудительные действия по отношению к работникам (ст.7 п.3). Законом предусмотрено участие профсоюзов в мониторинге исполнения принятых решений на республиканском, отраслевом, региональном уровнях и на уровне организации (ст.19 п.3), а также в формировании социальной политики государства (ст. 24). Под участием в формировании политики предполагается разработка и внесение планов и программ по соцзащите, повышению минимального уровня зарплаты, пенсий и других важных социальных проблем в соответствующие госорганы.

***Справочно:** со времен СССР в Казахстане действует Казахстанский отраслевой профсоюз работников образования и науки. В тяжелые для страны времена после обретения независимости Профсоюз педагогических работников защищал права учителей, добивался повышения их заработной платы.⁴*

На сегодняшний день Профсоюз включает в себя 20 областных и территориальных организаций, 4 филиала, 9 296 первичных профорганизаций с общей численностью 730 302 членов. Профсоюз входит в состав Федерации профсоюзов Республики Казахстан.

На XIV съезде Профсоюза была принята Программа деятельности Казахстанского отраслевого профессионального союза работников образования и науки на 2019–2024 годы, которая ставит задачи повышения социального и профессионального статуса педагогов, содействия сотрудничеству между профсоюзами, политическими партиями, институтами гражданского общества.

Закон РК «О некоммерческих организациях» (от 16 января 2001 года № 142-III) создает условия для работы некоммерческих организаций в сфере образования. Согласно статье 2 некоммерческой организацией является юридическое лицо, не имеющее цели извлекать доходы и не распределяющей полученный доход между участниками. Они могут создаваться для достижения социальных, культурных, научных, образовательных, благотворительных, управленческих целей, в других целях, направленных на обеспечение общественных благ и благ членов своей организации (ст.4). Некоммерческие организации могут быть созданы в форме учреждения, общественного объединения, акционерного общества, потребительского кооператива, фонда, религиозного объединения и ассоциации (ст.6).

На основании анализа вышеприведенных документов представляется возможным экстраполировать нормативные правовые рамки институционализации и формализации голоса учителя в Республике Казахстан (Таблица 1).

⁴ <http://edu-tradeunion.kz/ru/article/index/1/3>

Таблица 1

Нормативные правовые рамки институционализации и формализации голоса учителя в РК

	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
Закон «Об образовании» (2007)	Компетенция организаций образования: содействие деятельности органов общественного самоуправления, общественных объединений; (ст.43.3.14). В организациях образования создаются коллегиальные органы управления. Формы коллегиального управления организацией образования: совет (ученый совет) организации образования, попечительский совет, педагогический, методический (учеб-но-методический, научно-методический) советы и другие формы, типовые правила организации работы которых, включая поряд-ок их избрания, утверждаются уполномоченным органом в области образования. (ст.44.9)	Руководство учебно-методической и научно-методической работой возлагается: в организациях среднего образования – на областные, городов республиканского значения и столицы методические кабинеты и методические кабинеты районных (городских) отделов образования (ст.29.2)			Основные принципы госполитики: демократический характер управления образованием, прозрачность деятельности системы образования (ст.3.1.9). Задачами системы образования являются: обеспечение повышения социального статуса педагогов (ст.11.6), расширение автономности, самостоятельности организаций образования, демократизация управления образованием (ст.11.7). Интересы субъектов образовательной деятельности в системе образования могут представлять их объединения, создаваемые и действующие в соответствии с законами РК (ст.46)

Закон «О статусе педагога» (2019)	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
	Педагог имеет право на: участие в разработке образовательных программ, учебных планов, методических материалов и иных компонентов образовательной деятельности, а также учебников, учебно-методических комплексов и учебных пособий; участие в обсуждении вопросов, направленных на совершенствование качества образования, в том числе относящихся к деятельности организации образования; участие в работе коллегиальных органов управления организацией образования (ст.7.1. п. 8,10,11).				

	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
Трудовой Кодекс (2015)	Работники, не являющиеся членами профсоюза, не принимавшие участие в избрании выборных представителей работников вправе делегировать право представлять их интересы профсоюзным органам, выборным представителям работников. На основании письменного заявления работника профсоюзные органы, выборные представители работников обеспечивают представительство его интересов. (ст.20.2). Работник имеет право на объединение, включая право на создание профсоюза, а также членство в нем, для представления и защиты своих трудовых прав и интересов, если иное не предусмотрено законами РК (ст.22.1.8); Работники, не являющиеся членами профсоюза, вправе уполномочить орган профсоюза для представления их интересов во взаимоотношениях с работодателем. (ст.156.4)	На уровне области, города республиканского значения, столицы – полномочные представители местных исполнитель-тельных органов, территориальных объединений профессиональных союзов, областного или города республиканского значения и столицы объединения (ассоциации, союза) работодателей, областного или города республиканского значения и столицы объединения по малому предпринимательству (ст.148.3.3)	Представителями сторон являются: 1) на республиканском уровне – полномочные представители Правительства Республики Казахстан, республиканских объединений профессиональных союзов, республиканских объединений (ассоциаций, союзов) работодателей, республиканских объединений по малому предпринимательству (ст.148.3.1)	На отраслевом уровне – полномочные представители уполномоченных госорганов соответствующих сфер деятельности, отраслевых профессиональных союзов, отраслевых объединений (ассоциаций, союзов) работодателей, а при их отсутствии – отраслевые организации (ст.148.3.2)	

Закон «О неком- мерческих органи- зациях» (2001)	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
	Некоммерческие организации могут создаваться для достижения социальных, культурных, научных, образовательных, благотворительных, управленческих целей; защиты прав, законных интересов граждан и организаций; разрешения споров и конфликтов; удовлетворения духовных и иных потребностей граждан; а также в других целях, направленных на обеспечение общественных благ и благ своих членов (участников). (ст.4) Общественным объединением является организация, созданная в результате добровольного объединения граждан, если иное не предусмотрено законами, с целью достижения ими общих целей, не противоречащих законодательству РК (ст.11.1). Ассоциация (союз) может осуществлять деятельность в качестве саморегулируемой организации в соответствии с ЗРК «О саморегулировании»(ст.18.8)				Государство поощряет формирование и активную деятельность некоммерческих организаций. Некоммерческим организациям могут быть предоставлены налоговые, таможенные и другие льготы в соответствии с законодатель- ством РК. (ст.40.1) Некоммерческие организации в соответствии с целями своей деятельности могут сотрудни- чать с госорганами, заключая с ними соглашения, и выполнять для них определенные работы (ст.40.2)

Закон «О профессиональных союзах» (2014)	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
	Представители работодателей не могут состоять в выборных органах профсоюза любого уровня (ст.3.3). Профсоюзы создаются на основе равноправия их членов. Количество профсоюзов, создаваемых в рамках одной отрасли, организации, не ограничивается. (ст.4.1). Профсоюзы самостоятельно разрабатывают и утверждают уставы, структуру, определяют приоритетные направления деятельности, образуют профсоюзные органы, организуют деятельность, проводят собрания, конференции, съезды и другие мероприятия, не запрещенные законодательными актами РК. (ст.5.2) Профсоюзы независимы в своей деятельности от госорганов всех уровней, политических партий, работодателей и их объединений, не подконтрольны и не подотчетны им (ст.5.3) Первичная организация профсоюза создается в организации, состоит не менее чем из трех человек и является структурным подразделением локального или отраслевого профсоюза без образования юридического лица и полномочным представителем работников в социальном партнерстве на уровне организации (ст15.1)	Профсоюз создается по инициативе группы граждан РК не менее 10 цело-век, связанных общностью их профессиональных и производственных интересов, созывающих учредительный съезд (конференцию, собрание), на котором утверждается устав и формируются профсоюзные органы. (ст.8.1) Территориальное объединение профсоюзов на уровне области, города республиканского значения и столицы должно иметь членские организации и (или) представительства (филиалы) на территории не менее двух районов (городов областного значения, районов в городе). (ст.12.3)	Республиканское объединение профсоюзов должно иметь членские организации и (или) представительства (филиалы) на территории, включающей более половины количества областей, городов республиканского значения и столицу (ст.11.3)		Профсоюзы разрабатывают планы и программы по социальной защите своих членов, включая программы борьбы с безработицей и по обеспечению занятости, защите высвобождаемых работ-ников, мероприятия по установлению прожиточного минимума и его соблюдению, индексации доходов, повышению минимального уровня за-работной платы, пенсий, стипендий и пособий, вносят их в качестве предложений в соответствующи-е госорганы (ст.24)

Типовые квалификационные характеристики должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц (2009)	На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
	Учителя всех специальностей в соответствии с должностными обязанностями участвует в заседаниях методических объединений, ассоциации учителей, методических, педагогических советов, сетевых сообществ (§6, п.56). Должностные обязанности руководителя методического кабинета: Организует взаимодействие с общественными организациями (ассоциациями, советами и иными) в республике и за рубежом; • Определяет должностные обязанности работников, создает условия для повышения их профессионального мастерства. • Руководит работой учебно-методического (научно-методического, экспертного советов) кабинета (центра), методических объединений педагогов, ассоциации педагогов-предметников; • Организует и проводит семинары, выставки, практикумы, конкурсы педагогического мастерства, конференции (лекции, доклады, консультации) (Глава 8, §1, п.216)				

На уровне школы/учителя	На уровне областных организаций	На уровне республиканских организаций	На уровне некоммерческих организаций/НПО	На уровне системы образования
Государственная программа развития образования и науки РК на 2020–2025 годы		Будут созданы Республиканская ассоциация педагогов-предметников, а также ассоциации педагогов-предметников в каждом регионе, которые будут содействовать повышению профессионального мастерства педагогов. Ежегодно будут проводиться форумы и слеты учителей-предметников.		НАО им. Ы.Алтынсарина станет центром методических инноваций. Республиканский учебно-методический совет при нем в тесном взаимодействии с педвузами будет объединять и координировать деятельность всех УМС, ассоциаций педагогов-предметников страны. В целях активного вовлечения педагогического сообщества в обсуждение актуальных вопросов образования и поддержки талантливых педагогов будут созданы условия для формирования экспертных и профессиональных общественных объединений.

2. ОБЗОР СУЩЕСТВУЮЩИХ УЧИТЕЛЬСКИХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В РК

Нами была **собрана и агрегирована информация** о существующих в Казахстане учительских объединениях – НПО, ассоциациях и других форм организации.

До реализации мероприятий по формированию педагогических ассоциаций и объединений, предусмотренных в ГПРОН 2020–2025 годы, официальный мониторинг НПО в сфере образования на уровне системы образования не проводился. В 2020 году в рамках реализации ГПРОН, НАО им. Ы.Алтынсарина был составлен перечень объединений и ассоциаций учителей, на базе которого создана Республиканская ассоциация педагогов Казахстана.

Однако, по итогам сбора информации из разных источников, проведенных нами в ходе настоящего исследования, мы убедились, что в настоящее время нет единой базы неправительственных организаций системы образования, с четким делением на формы организации и категоризацией фокуса деятельности.

Во-первых, с официального сайта НАО им. Ы.Алтынсарина (на котором разработана опция вступления педагогов в Ассоциации) был получен перечень 12 республиканских и региональных ассоциаций педагогов, созданных на базе областных учебно-методических центров. Дальнейший поиск контактных данных этих организаций не дал результатов, в связи с чем мы обратились в НАО с официальным запросом. К сожалению, официального ответа о деятельности данных 12 организаций, или же их контактных данных нами получено не было.

Во-вторых, в результате запроса в Министерство образования и науки РК, был получен перечень из 628 методических объединений и ассоциаций учителей на уровне школы, города, области и района. Отчетная форма для сбора данных о методических объединениях была заполнена областными Управлениями образования по-разному: количество лидеров методических объединений разнится от 200 до 7 человек между регионами, в разных регионах указываются либо областные лидеры, либо районные. Отмечается также неоднородный подход к указанию наименований объединений.

Кроме того, проанализирован реестр НПО Комитета по делам гражданского общества Министерства информации и общественного развития. Из данного реестра по фильтру «Образование» был выгружен перечень 1467 неправительственных организаций в сфере образования. Однако, при обработке этого перечня выявлен очень большой процент дублирования данных одних и тех же организаций. После чистки в перечне остались 762 уникальные организации сферы образования. Анализ оставшихся в перечне организаций показал, что в их числе указаны как независимые неправительственные организации, так и школьные методические объединения, филиалы региональных партийных отделений и ассоциации предметников, функционирующих при управлениях и отделах образования.

Таким образом, список достаточно хаотичен и не содержит деления на действительно независимые организации и организации по фокусу деятельности. Кроме того, в перечень были включены такие организации, как «Ассоциация онкологов», «ОО бухгалтеров и аудиторов», «Федерация шахмат», которые, хотя и могут осуществлять образовательную деятельность, по специфике своей не относятся к системе образования.

В перечне также есть организации, по названию которых невозможно определить специфику деятельности (например, «Частный фонд «Сары, Сүйір батырлар»»).

На основании анализа выявлены несколько общих категорий организаций, указанных в списке. В основном это общественные объединения попечительских советов школ, ассоциации учителей-предметников, а также объединения по таким темам, как непрерывное образование, объединения педагогов-ветеранов, родителей и др.

Нами также был **проведен анализ неформальных учительских объединений в Facebook**. На май 2021 года в данной социальной сети было зарегистрировано более 30 активных групп по теме образования страны, в том числе группы учителей. Большинство данных групп юридически не зарегистрированы, но являются активной виртуальной площадкой для обсуждения проблем в системе образования. Численность подписчиков в группах варьируется от 500 до 135 тыс. пользователей соцсети.

Например, в группе «Қазақстан ұстаздары» – 133,4 тыс. пользователей, в группе #bilimkz – 4,5 тыс. пользователей. В группе «Қазақстан ұстаздары» публикуется около 20 постов в день на тему образования.

Как правило, публикации в данных группах рассматриваются модераторами, большинство из которых являются учителями и преподавателями. Во время карантина и дистанционного обучения активность данных групп возросла. Учителя делятся опытом, в особенности во время дистанционного обучения, просят совета, обсуждают планы уроков, электронные материалы, методы преподавания и др. Поднимаются также темы скорости Интернета, загруженности образовательных платформ, нехватки электронных устройств. Одним из преимуществ такого взаимодействия для членов группы является возможность выделить и разместить в сообщении упоминание аккаунта Министра образования или же официальной страницы МОН РК.

На странице МОН РК, в свою очередь, также активно публикуется информация о нововведениях, проводятся онлайн обсуждения и прямые трансляции, которые можно продублировать в данных сообществах для большего охвата.

Таким образом, единых данных о количестве неправительственных организаций в сфере образования Казахстана, с четким структурированием по типу деятельности в настоящее время нет ни на одной открытой платформе.

Работа, проведенная нами в рамках данного исследования, является первой попыткой систематизации данных об НПО сферы образования в РК (полученные нами данные включены в приложения к данному отчету). Однако, данных, подтверждающих фактическое существование и реальную деятельность организаций, входящих в перечень НПО, мы не нашли. Так, при рассылке нами приглашений к прохождению опроса, большая часть указанных в базе данных электронных адресов не действовала, в целом, по итогам рассылки на 762 электронных адреса мы получили 18 ответов, в связи с чем проведение опроса членов НПО сочли невозможным из-за ограниченности выборки.

Таким образом, существует большая вероятность устаревания и неточности данных официального реестра.

В инфографике ниже мы обобщили результаты предпринятого нами сбора данных.

Приведенные данные актуальны на апрель-май 2021 года

Белес

«Голоса учителей» в цифрах

Активные группы Фейсбук

1. Қазақстан ұстаздары – 136 тыс.
2. Бала тәрбиесі – 49,1 тыс.
3. СәТ(Сабақтағы әдіс тәсілдер) – 45,6 тыс.
4. Менің мектебім – 37,3 тыс.
5. "Мұғалім мәртебесі" қоғамдық бірлестігі - 36,9 тыс.
6. Қазақстан ұстаздары | Әдістемелік тәжірибе алмасу - 32,4 тыс.
7. Ұстаздар ортасы - 23,1 тыс.
8. Бастауыш сынып мұғалімдері бірлестігі - 18,1 тыс.
9. Ұстазға қажет ақпарат – 17,6 тыс.
10. Педагогикалық шеберлік (педагогическое мастерство) pedagogikaliq шеберлік - 17,4 тыс.
11. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні ұстаздарына - 16,8 тыс.
12. Ustaz žni.kz - 14,8 тыс.
13. Білім және ғылым жаңалықтары – 14,6 тыс.
14. Ұлағатты ұстаздар – 14,3 тыс.
15. Қазақстан педагогтары – 10,4 тыс.
16. Мұғалімдер бөлмесі – 10,1 тыс.

Ассоциации педагогов Республики Казахстан с сайта НАО им. И.Алтынсарина

1. Общественное объединение «Өркен» Карагандинской области
2. Общественное объединение директоров школ, учителей математики в Туркестанской области
3. Региональная ассоциация учителей-предметников «Шығыс» УО ВКО
4. Ассоциация молодых учителей, ассоциация классных руководителей, ассоциация учителей по предметам г. Алматы
5. Ассоциация лучших педагогов, учителя математики, физики, химии, биологии, начальных классов г. Уральск
6. Ассоциации учителей естественно-математического цикла и общественно-гуманитарного направления, ОО «КазАЧ» Акмолинской области
7. «Союз лучших педагогов» Костанайской области
8. Ассоциация педагогов города Нур-Султан
9. Ассоциация молодых ученых-педагогов
10. Казахстанская ассоциация непрерывного образования
11. Ассоциация Монтеessori педагогов Казахстана
12. Республиканская ассоциация педагогов НАО им. И.Алтынсарина

* Данные по школьным профсоюзам разрозненные, т.к. некоторые областные профсоюзы не подписали Отраслевых соглашений по социальному партнерству, т.е. не входят в Казахстанский отраслевой профсоюз работников образования и науки.

III. МЕТОДОЛОГИЯ ИССЛЕДОВАНИЯ

Для получения качественных результатов исследования выбран смешанный метод сбора данных, который по сравнению с только количественным или качественным методом предоставляет более полную картину для изучения проблемы или феномена исследования.

Был сформулирован вопрос исследования - «Насколько учителя страны вовлечены в планирование, обсуждение и реализацию образовательной политики и реформ через участие в профессиональных объединениях?».

Объектом исследования выступает учитель. В качестве предмета исследования – его участие/неучастие в работе профессиональных объединений в сфере образования.

Для ответа на вопрос исследования сбор данных был проведен следующим образом:

- Анализ нормативных правовых актов для получения картины предпосылок и условий функционирования профессиональных учительских объединений и других неправительственных/ некоммерческих организаций сферы образования (НПО).
- Составление перечня НПО сферы образования путем анализа открытых государственных источников и опроса.
- Опрос учителей об их вовлеченности в деятельность школьных профсоюзов, методических объединений и НПО в сфере образования.
- Интервью с общественными деятелями из числа педагогов для выявления механизмов представленности голоса учителя в общественно-политическом пространстве.

В рамках **количественного метода** сбора данных была разработана онлайн-анкета для общеобразовательных школ страны.

Данная анкета включает вопросы по 4 основным тематическим блокам:

- причины участия/неучастия в МО, профсоюзах и НПО;
- возможность реализации своего голоса, выражения своего мнения посредством МО, профсоюза, НПО;
- оценка деятельности МО, профсоюза, НПО;
- пожелания по дальнейшему развитию профсоюзов, МО и НПО в качестве платформ для озвучивания профессионального мнения учителей.

Для обеспечения географической репрезентативности методом случайной выборки были отобраны 20 школ 5 регионов страны (гг. Нур-Султан и Караганда, Северо-Казахстанская, Западно-Казахстанская, Восточно-Казахстанская и Туркестанская области).

Анкетирование проводилось посредством онлайн-ресурса Google Forms. Инструментарий исследования был разработан на казахском и русском языках, для обеспечения возможности выбора языка всеми респондентами.

Результаты данного анкетирования анализируются в разделе V данного отчета.

Кроме того, был проведен анализ существующих в РК формальных и неформальных учительских объединений в сфере образования.

В рамках данного анализа был составлен перечень НПО сферы образования, подробно о котором можно прочесть в разделе II.2 отчета.

В рамках **качественного метода** сбора данных были проведены интервью с известными общественными деятелями из числа педагогов. Вопросы интервью были также сгруппированы по 3 тематическим блокам:

- оценка возможности реализации голоса учителя посредством внутришкольных механизмов (МО и профсоюзы;
- оценка действующих педагогических объединений в Казахстане;
- перспективы развития деятельности НПО педагогов в Казахстане.

Результаты интервью, как и результаты опроса учителей, анализируются в разделе V.

IV. ОБЗОР МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА ОБЪЕДИНЕНИЯ И ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИИ УЧИТЕЛЬСКИХ ГОЛОСОВ

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

В Великобритании образование традиционно является сектором с наибольшим охватом профсоюзами. В 2018 году 48% или более 805 тыс. учителей Великобритании состояли в профсоюзах (teacher union).

Профсоюзное движение в этой стране формализовано и прочно закреплено. Крупнейшие профсоюзы страны зарегистрированы еще в 70-х, 80-х годах прошлого века, а Национальная Ассоциация директоров школ – еще в 1897 году.

Крупнейшей профсоюзной организацией учителей является Национальный профсоюз образования (National Education Union), который был сформирован в результате слияния в 2017 году Национального союза учителей и Ассоциации учителей и лекторов. В составе Национального профсоюза учителей насчитывается более 450 тыс. членов⁵. Другая крупная профсоюзная организация – Национальная Ассоциация директоров школ и женщин-учителей (National Association of Schoolmasters and Union of Women Teachers) имеет в составе более 280 тыс. учителей.

О развитости профсоюзного движения в системе образования свидетельствует и официальный опрос «Голос учителя», проведенный Департаментом образования среди 1 600 учителей страны в 2013 году, с целью выяснения активности учителей в профсоюзах и причин вступления.

⁵ <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>

Согласно результатам опроса, 97% учителей являлись членами профсоюзных организаций, причем 83% принадлежали к двум вышеотмеченным крупным ассоциациям. Кроме того, 6% являлись членами Национальной Ассоциации директоров школ, еще 3% - членами Ассоциации лидеров школ и колледжей, и 2% - членами профсоюзной организации «Голос». Учитывая высокие показатели участия учителей Великобритании в профсоюзах, неудивительна их активность в выражении собственной позиции по актуальным для сферы образования вопросам.

Примерное количество участников крупнейших британских профсоюзных организаций (последние доступные данные) ⁶		
	Год создания	Количество членов
Национальный профсоюз образования (NEU)	2017	> 450 тыс. ⁷
Национальная Ассоциация директоров школ и женщин-учителей (NASUWT)	1976	> 280 тыс. ⁸
Национальная Ассоциация директоров школ (NAHT)	1897	> 45 тыс. ⁹
Ассоциации лидеров школ и колледжей (ASCL)	1977	> 20,5 тыс. ¹⁰
Голос (Voice)	1970	> 19,5 тыс. ¹¹

Так, когда во время первой волны пандемии коронавируса в 2020 году был побит очередной ежедневный рекорд заражаемости и смертности (январь 2020 г.), Национальный профсоюз образования (NEU) призвал отложить открытие школ как минимум на две недели.¹² Организация четко отметила право учителей «отказаться работать в небезопасных условиях». Таким же образом поступила и Национальная Ассоциация директоров школ и женщин-учителей (NASUWT), заявив, что организация «немедленно предпримет необходимые меры для защиты тех членов, которые подвергаются риску из-за неспособности правительства или работодателей обеспечить безопасные условия труда».

Активная позиция профсоюзов Великобритании четко закреплена в их идеологии и философии. К примеру, Национальный профсоюз образования на главной странице своего сайта заявляет о том, что является «campaigning union», или профсоюзом, активно вовлеченным в общественно-политическую жизнь, «с четким видением того, какой должна быть система образования страны»¹³.

⁶ Информация взята из официальных сайтов профсоюзных организаций и сайта Wikipedia.org

⁷ <https://neu.org.uk/why-join>

⁸ <https://www.nasuwat.org.uk/why-join.html>

⁹ <https://www.naht.org.uk>

¹⁰ <https://www.ascl.org.uk/About-us>

¹¹ <https://www.voicetheunion.org.uk>

¹² <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/>

¹³ <https://neu.org.uk/what-we-do>

What we do

The National Education Union stands up for the future of education by bringing together more than 450,000 teachers, lecturers, support staff and leaders working in maintained and independent schools and colleges across the UK.

The National Education Union is a campaigning union with a clear vision of what our education system should look like. Together, we want to shape the future of education for the benefit of teachers, support staff, leaders, and pupils.

Профессиональные объединения учителей имеют большое влияние в Соединенных Штатах Америки, не в последнюю очередь благодаря принципу «коллективного обсуждения» (collective bargaining).

Как отмечает Мое (2016), в новейшей эпохе появление профсоюзов учителей в США происходило достаточно медленно в отличие от западных стран, где профсоюзы появлялись сразу же по мере развития образовательных систем. Автор объясняет это в целом неблагоприятной политической средой для работы любых профсоюзов, которые воспринимались властями враждебно. Тем не менее, крупнейшая профсоюзная организация учителей – Национальная ассоциация образования (более 2 млн. членов), образована еще во второй половине 19 века. В 1900 году в ассоциации состояло 2400 членов, а сто лет спустя количество членов данной ассоциации достигло 2,3 млн. учителей в более 13 тыс. местных организациях (Kirkpatrick и др., 2021).

Примерное количество участников крупнейших американских профсоюзных организаций (последние доступные данные) ¹⁴		
	Год создания	Количество членов
Национальная ассоциация образования (NEA)	1857	3 млн. чел.
Американская федерация учителей (AFT)	1916	1,7 млн. чел.

Согласно данным национального опроса учителей 2017 года, 70% из них состояли в профсоюзных организациях (79% в 2000г.) (Loewus, 2017). Примечательно, что, согласно официальной статистике, в последние годы наблюдается стабильное снижение доли участия американских учителей в профсоюзах.¹⁵

В то же время, если рассматривать статистику участия всех сотрудников системы образования США (включая услуги повышения квалификации и библиотеки), то доля членов профсоюзов среди них гораздо меньше, чем среди самих учителей – 35%

¹⁴ Информация взята из официальных сайтов профсоюзных организаций и сайта Wikipedia.org

¹⁵ https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp

в 2020г. (U.S. Bureau of Labor Statistics, 2021). Впрочем, эти показатели все еще остаются самыми высокими среди всех сфер занятости, – согласно Бюро статистики труда США, доля участия в профсоюзах выше только в правоохранительном секторе страны (36,6%).

За время своего существования две крупнейшие ассоциации, NEA и AFT, предприняли несколько попыток слияния, которые не увенчались успехом, хотя ассоциации ищут пути расширения сотрудничества.

***Справочно:** Американская федерация учителей (AFT), созданная также в начале 20 века, раньше NEA присоединилась к принципу «коллективного обсуждения». Данный принцип предполагает право лидеров профсоюзов представлять интересы учителей-членов профсоюзов при обсуждении с местными властями таких вопросов, как размер заработной платы в округе/штате. Иными словами, учителя (и члены других профсоюзов) заранее обговаривают минимальный размер зарплаты, за которую согласны работать. Эта норма законодательно закреплена в США с 1975 года (Закон Родда). Интересно отметить, что ранее попытки рабочих использовать данный подход трактовались как преступный ценовой сговор (Compa, 2014).*

Общее количество членов NEA и AFT составляет 40% от всех членов профсоюзов в США и три четверти всех учителей государственных школ. Согласно открытым источникам, их общий доход составляет 1,5 млрд. долларов США. Сами по себе ассоциации являются крупными организациями, с более 6 тыс. работников, которым предоставляется возможность карьерного роста.

Помимо данных крупных профсоюзных организаций, в США функционируют объединения учителей на всех уровнях, от местного, до национального, которые называются «Независимыми ассоциациями образования» (Kirkpatrick и др., 2021). В то время как на национальном уровне они не представляют такой политической силы, как NEA, есть примеры, когда на уровне штатов независимые ассоциации по численности превосходят NEA и AFT. По приблизительным оценкам, численность учителей-членов независимых ассоциаций превышает 300 тыс. человек, еще столько же не состоят в профсоюзных организациях (там же).

На протяжении десятилетий учителя государственных школ многих штатов были обязаны платить профсоюзам. Логика заключалась в том, что, поскольку их экономические интересы коллективно представлялись за столом переговоров, они должны были заплатить свою «честную долю» (fair share). После десятилетий ожесточенных дебатов в 2018 году Верховный суд США отменил это обязательство, постановив, что обязательные профсоюзные сборы противоречат Первой поправке (о свободе слова), и являются неконституционной формой вынужденного выступления в защиту определенной точки зрения.¹⁶ До этого времени, согласно постановлению Верховного суда США (1977 г.), профсоюзы имели право взимать обязательные взносы не только с действующих членов, но и с тех учителей, которые вышли из профсоюза.

¹⁶ <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

Как и в Великобритании, крупные профсоюзные объединения в США активно высказывают свою точку зрения по вопросам развития системы образования в целом и реагируют на конкретные изменения.

Еще в 1972 года NEA стала первой национальной организацией в сфере образования с комитетом по политическим вопросам, который по сей день остается наиболее влиятельным в стране. Ассоциация отправляет крупные делегации на конвенции партий демократов и республиканцев.

Как все крупные профсоюзные организации страны, учительские профсоюзы являются самостоятельными организациями и имеют возможность инвестирования своих средств, а также использования их для публичной поддержки политиков. В 2008 году AFT внесла взнос в предвыборную кампанию Хилари Клинтон в размере более 1,7 млн. долларов США, и около 2 млн. долларов США – в счет предвыборной кампании Барака Обамы (Federal Election Commission, 2009)

С 1980 года AFT и NEA совместно внесли более 57 млн. долларов США в различные предвыборные кампании, что на 30% выше, чем взносы любой другой корпорации или профсоюза (NYT, 2010).

В качестве примера политического влияния NEA можно привести создание Департамента образования Конгрессом в 1979 году при поддержке президента Дж. Картера, которого NEA публично поддержала (вопреки оппозиции второй крупнейшей ассоциации, AFT).

Из более актуальных примеров можно привести риторику профсоюзов в связи с возобновлением офлайн-обучения в американских школах. К примеру, профсоюз учителей Чикаго, как и их коллеги в Великобритании, проголосовал за продолжение удаленного формата работы, в связи с чем школы города не были открыты зимой 2021 года.

Еще одним примером площадки по взаимодействию учителей является Ассоциация американских педагогов¹⁷ (Association of American Educators (AAE) – крупнейшая *непрофсоюзная* организация учителей, имеющая филиалы в штатах Калифорния, Джорджия, Нью-Джерси, Арканзас, Колорадо, Айдахо, Канзас, Орегон и Вашингтон. Членский взнос в Ассоциацию составляет 16,5 долларов в месяц, покрывая юридическую защиту по любым судебным искам, в случае необходимости, стипендии и гранты, а также доступ к курсам профессионального развития и полис страхования ответственности учителя на сумму 2 млн долларов. Также, члены ассоциации могут получить скидку на обучение по программе магистратуры в одном из девяти университетах-партнерах.

¹⁷ <https://www.aateachers.org/>

РОССИЯ

Профсоюзное движение в сфере образования России существует более 115 лет. Как отмечают авторы пособия о профсоюзах в России, еще в начале XX века учителя начали объединяться для устранения невыгодных условий своего труда, был создан «Союз народных учителей» (Меркулова Г. и др., 2006).

Примечательно, что еще более века назад в системе образования России отмечалась крайне низкая заработная плата, которая и стала одним из ключевых факторов объединения учителей в профсоюзы – «учительская работа оплачивается так скудно, что учителя принуждены владеть жалкое существование...» (там же).

В 1990 году по следам советского наследия был создан «Профсоюз работников народного образования и науки Российской Федерации», который входит в «Федерацию независимых профсоюзов России». Всего в качестве членов профсоюзов данной Федерации числится более 20 млн. человек, а в составе Профсоюза работников народного образования и науки – более 5,5 млн.чел.

Как отмечалось самим профсоюзом на момент создания, в своей деятельности он «независим от органов исполнительной власти, органов местного самоуправления, работодателей и их объединений, политических партий и других общественных объединений, им неподотчетен и неподконтролен» (Меркулова и др., 2006).

Как и американские и британские профсоюзы, российское объединение учителей высказывает свою позицию по вопросам защиты интересов учителей.

ОБЩЕРОССИЙСКИЙ ПРОФСОЮЗ ОБРАЗОВАНИЯ

О нас • Документы • Права и интересы • Внутрисюзовая работа • Пресс-служба • Мероприятия • Контакты 🔍

ГОД СПОРТА, ЗДОРОВЬЯ, ДОЛГОЛЕТИЯ

ВСТУПИТЬ В ПРОФСОЮЗ

К примеру, в 1999г. профсоюзом была организована Всероссийская акция, включавшая забастовки, с целью обеспечения выплат долгов по заработной плате учителям страны. В акции приняли участие 800 тысяч человек (Меркулова и др., 2006). Кроме того, Профсоюз принимает активное участие в пересмотре НПА, регулирующих деятельность педагогов. Так, при участии профсоюза были внесены 40 поправок в Трудовой Кодекс РФ, включая снятие ограничений на работу по совместительству для учителей.

Аналогично ситуации в Казахстане, в России также функционируют формальные и неформальные объединения учителей, т.е. как юридически зарегистрированные, так и незарегистрированные.

Например, при различных образовательных учреждениях – педагогических университетах, институтах повышения квалификации работников образования – действуют Ассоциации молодых педагогов. Зачастую эти ассоциации не являются юридическими лицами и не ведут коммерческую деятельность, действуя на площадке университета.

Однако, существуют и общероссийские общественные организации, например «Ассоциация учителей сельских школ», которая имеет региональные и местные отделения, является юридическим лицом.

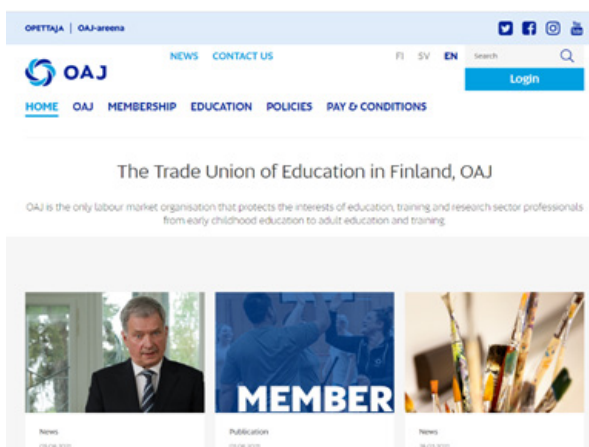
Региональная общественная организация «Единая независимая ассоциация педагогов» в 2011 году объединила 19 Ассоциаций педагогов и библиотекарей города Москвы.

ФИНЛЯНДИЯ

Более 95% учителей в Финляндии состоят в Профсоюзе образования Финляндии (Trade Union of Education in Finland). Профсоюз образования Финляндии является единственной профсоюзной организацией, которая защищает интересы работников сферы образования и науки - от дошкольного образования до образовательных услуг для взрослого населения. В качестве членских взносов в профсоюз педагоги оплачивают 1,2% с заработной платы.

Данное профсоюзное объединение, в силу своего масштаба, имеет возможность влияния на образовательную политику страны. Так, профсоюзом заключены 14 соглашений с работодателями, в которых оговорены условия труда, включая минимальную заработную плату, нагрузку учителей и продолжительность учебного года.

Для учителей членство в данном профсоюзе имеет следующие преимущества: страховка при несчастных случаях на работе, путешествиях; скидки на отдых в Финляндии и за рубежом; курсы повышения квалификации, в т.ч. курсы правовой и финансовой грамотности. Член профсоюза, в случае потери работы, может обратиться в Педагогический Фонд по Безработице (Teachers' Unemployment Fund), где он/она может получить пособие по безработице и помощь в поиске работы.

В Финляндии также функционируют **национальные ассоциации и педагогические объединения**, являющиеся партнерами данного профсоюза: объединение воспитателей дошкольного образования Финляндии (Early Childhood Education Teachers Union in Finland), Объединения учителей общего среднего образования (OAJ General Education Teachers), Объединение учителей, говорящих на шведском языке (Organisation of Swedish-speaking

Teachers in Finland FSL), Объединение учителей-пенсионеров Финляндии (Retired Teachers in Finland) и др.

Каждое объединение работает на основании членских взносов, и осуществляет ряд услуг, включая консультации учителей, публикацию журналов и др. Они также разрабатывают методику обучения и содержание своих предметов, как, например, Ассоциация учителей биологии и географии, Объединение учителей математики и науки, Ассоциация учителей технологий и др.

В качестве примера предметного объединения учителей можно рассмотреть Ассоциацию учителей английского языка в Финляндии, которая функционирует на уровне страны. В данную ассоциацию входят около 2 200 учителей, представляющих все уровни образования: общеобразовательные школы, колледжи, образовательные центры и университеты Финляндии. Ассоциация предоставляет учителям возможность обучения на курсах, получения грантов на обучение за рубежом, публикует новости в сфере преподавания английского языка, разрабатывает тесты и задания для школ.

Руководит ассоциацией Совет представителей, который выбирается ежегодно и состоит из 9 членов. Ассоциация также сотрудничает с Национальным советом образования, Министерством образования и Национальным советом по аттестационным экзаменам. Также ассоциация получает поддержку со стороны Посольства США, Британского Совета, Посольства Канады, Финского института в Лондоне, Лиги финско-американских сообществ в Финляндии. Данная ассоциация состоит в Международной Ассоциации учителей английского языка как иностранного языка (International Association of Teachers of English as a foreign Language) и Международной Федерации преподавателей современного языка (Fédération Internationale des Professeurs de Langues Vivantes).

V. РЕЗУЛЬТАТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

1. Результаты опроса учителей

Участие педагогов в методических объединениях и профсоюзах школ

В опросе об участии в работе методических объединений (далее – МО), профсоюзов и НПО приняли участие 562 учителя.

90% учителей (509 чел.) указали, что являются членами школьных МО. Более половины учителей, состоящих в МО, в качестве основной причины отметили обязательность участия, еще четверть – возможность методической взаимопомощи в рамках МО.

Еще 9% учителей отметили, что не являются членами школьных МО. Отвечая на вопрос о причинах неучастия в работе методических объединений 23% (12 чел.) из них указали, что в их школе нет МО, в которое они могли бы вступить, 49% (28 чел.) также отметили, что в их школе в целом педагоги редко являются членами МО. Остальные педагоги в качестве причины неучастия в работе МО указали отсутствие опыта, нехватку стажа.

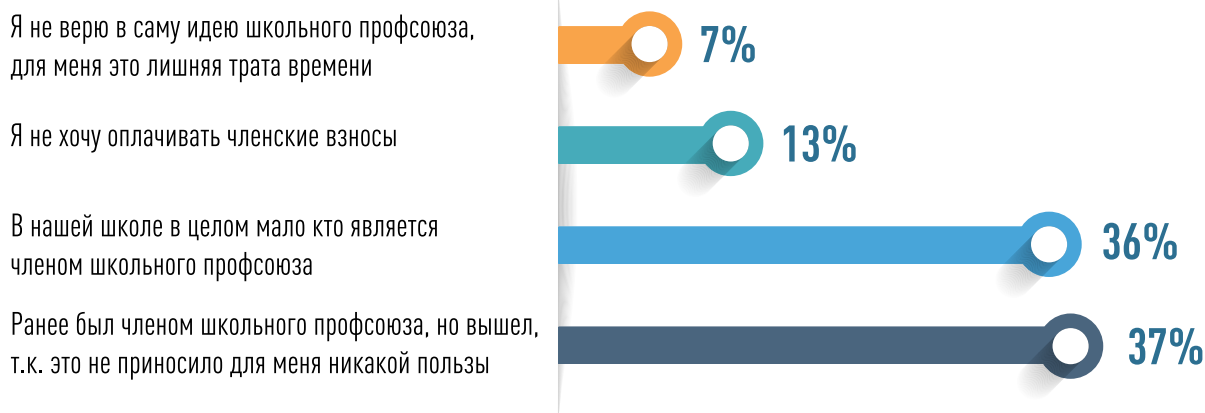
В свою очередь, более 80% (451 чел.) учителей указали, что являются членами школьного профсоюза. В качестве основных причин вступления в профсоюз, учителя отметили как «обязательность» членства (46,5%), так и осознанное желание вступить в профессиональное объединение педагогов (53,5%).

Пятая часть педагогов (20%) ответили, что не состоят в профсоюзе. При этом более трети данных учителей отметили, что вышли из профсоюза, т. к. не ощущали от него пользы (36,6%), столько же указали на то, что в школе в целом наблюдается низкая активность учителей в профсоюзе (35,7%).

Кроме того, педагоги отмечали нежелание оплачивать членские взносы (12,5%), и отсутствие доверия к самому профсоюзу (7,1%).

Отдельные педагоги в числе причин отказа от членства в школьном профсоюзе указывали выход на пенсию и недавнее трудоустройство.

Причины выхода из профсоюза

Мнение учителей о работе школьных МО и профсоюзов

Всем участникам онлайн-анкетирования предлагалось оценить работу их предметных методических объединений. Так, педагоги отвечали на вопросы касательно получения методической поддержки и эффективности профессионального взаимодействия в рамках своих МО.

Согласно результатам опроса, педагоги в целом положительно оценивают деятельность предметных МО в школе. Две трети из них отметили, что получают необходимую методическую поддержку в рамках МО и верят в его полезность для педагогов. В то же время каждый пятый педагог отметил, что школьные МО работают скорее формально, фактически не участвуя в реальных делах учителей, и 16% считают, что членство в данных МО не облегчает их профессиональную деятельность, а лишь создает излишнюю рабочую нагрузку.

Мнение учителей о работе предметного МО

Схожую оценку учителя дали и работе школьных профсоюзов. Так, более половины учителей (52,2%) согласились с тем, что школьный профсоюз поддерживает их

при трудностях на работе и в личной жизни. 51% учителей также отметили, что верят в полезность школьного профсоюза, столько же считают, что в рамках своей работы профсоюз затрагивает актуальные вопросы, касающиеся учителей. Кроме того, 52% учителей согласились с утверждением, что членство в школьном профсоюзе в целом полезно для коллектива школы.

Мнение учителей о работе школьного профсоюза

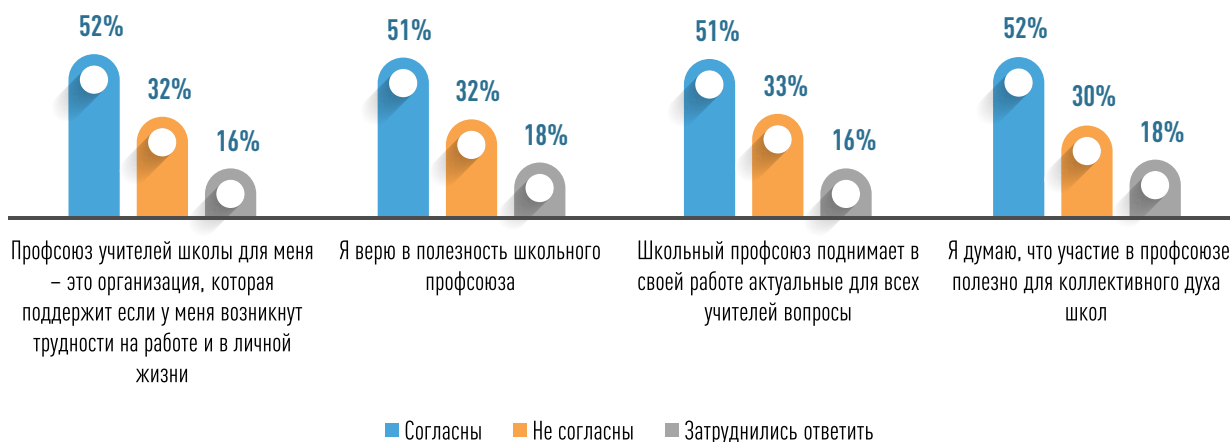

Отвечая на вопросы о роли школьного профсоюза, более трети учителей (39%) отметили, что к нему прислушивается руководство школы, в то время как еще треть (33%) с этим утверждением не согласилась. Больше половины учителей (59%) считают, что роль и полномочия школьных профсоюзов необходимо укреплять, такая же доля респондентов согласилась с тем, что профсоюз их школы должен активнее участвовать в принятиях решений на уровне организации. Менее половины педагогов (47%) считают, что их школьный профсоюз нуждается в дополнительной поддержке со стороны руководства школы и района.

В то же время, аналогично оценке работы методических объединений школы, 21% учителей считают, что школьные профсоюзы работают скорее формально и не участвуют в школьной жизни учителей. Касательно получения бесплатной юридической и методической консультации в профсоюзе мнения учителей разделились поровну – более трети педагогов (по 36%) как выразили согласие с этим утверждением, так и не согласились с ним. Более того, 35% учителей в качестве положительной стороны работы профсоюза отмечают возможность получения материальных поощрений (путевки и пр.), однако 46% учителей отметили, что таковые поощрения со стороны их профсоюза отсутствуют.

Следует отметить большую долю учителей, осведомленных о нормативно-правовых актах, регулирующих деятельность школьных МО в сравнении с долей учителей, осведомленных об НПА, касающихся работы профсоюзов – 49% и 32% соответственно. Тем временем, 41% учителей отметили, что школьный профсоюз помогает регулировать спорные вопросы между учителями и администрацией школы.

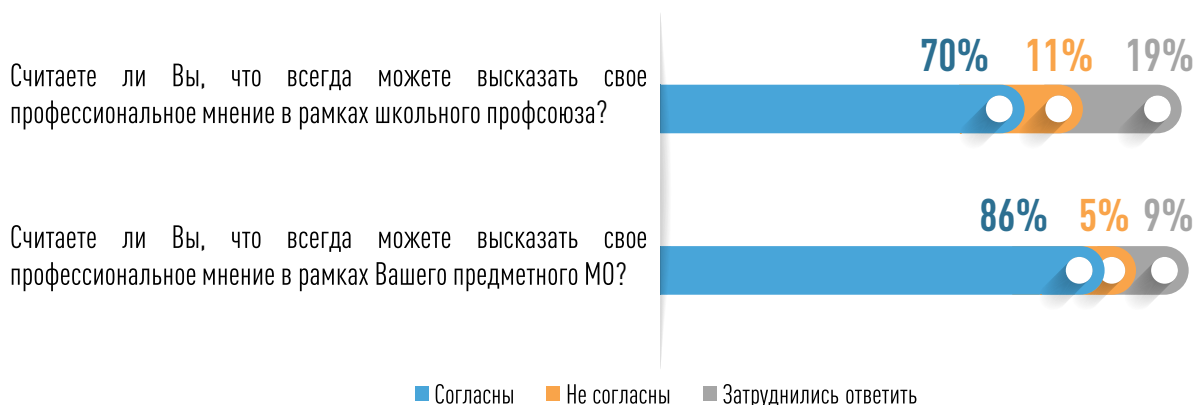
Мнение учителей о деятельности школьных профсоюзов

МО и профсоюзы как механизм выражения мнения учителя

Участникам онлайн-опроса также предлагалось ответить на вопросы о возможности выражения собственного мнения в рамках методических объединений или школьного профсоюза.

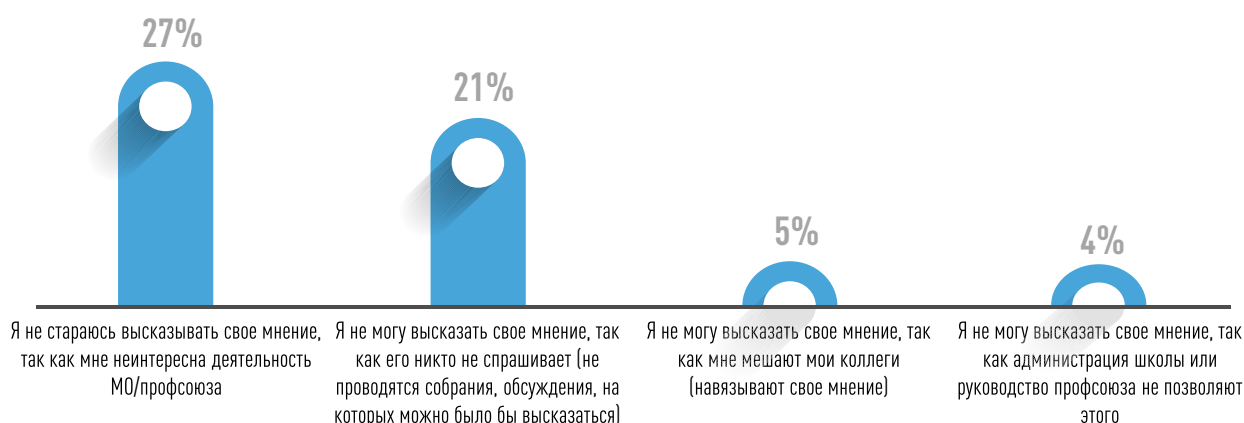
Мнение учителей о выражении своего голоса в рамках МО и профсоюза

Как показывают результаты анкетирования, доля учителей, имеющих возможность свободно высказаться больше в МО (86%), нежели в профсоюзах (70%). Также оказалась в два раза выше доля учителей, отметивших отсутствие возможности высказаться в рамках профсоюза (11%), в сравнении с МО (5%).

Отвечая на вопрос о причинах, по которым они могут не высказать собственного профессионального мнения в рамках работы методических объединений или профсоюзов, более половины учителей (57%) отметили те или иные причины, таким образом, косвенно признав отсутствие таковой возможности.

Причины неучастия учителей в обсуждениях в рамках работы МО и профсоюзов

Так, почти треть опрошенных педагогов (27%) отметили, что они не используют вышеуказанные площадки для озвучивания своего мнения, так как им в целом не интересна их деятельность. Отдельные респонденты в рамках опроса также отметили, что профсоюз является исключительно формальной организацией, основной функцией которой является сбор взносов с учителей. Пятая часть педагогов (21%) признали, что в рамках работы профсоюзов и методических объединений их мнения никто не спрашивает.

Кроме того, малая доля педагогов (4%) отметила, что руководство школы или профсоюза не дает возможности высказаться, еще (5%) респондентов указали навязывание мнения коллегами в качестве помехи для озвучивания собственного.

Участие учителей в работе НПО в сфере образования

В ходе опроса педагогам также предлагалось ответить на вопрос о членстве в неправительственных организациях, работающих в сфере образования.

Более половины респондентов (56%) ответили на данный вопрос утвердительно, при этом (51%) учителей указали, что состоят в ассоциациях (объединениях) учителей-предметников на уровне района, города или области. Еще (4%) учителей отметили, что являются членами объединения педагогов на республиканском уровне, и (1%) учителей указали, что состоят в НПО, но выбрали вариант ответа «не уточнять, в каком именно». Остальные (44%) педагогов не указали членства в каких-либо неправительственных организациях сферы образования.

Таким образом, более половины участников исследования состоят в педагогических объединениях, созданных по инициативе исполнительных органов, в то время как остальные педагоги в целом не вовлечены никаким образом в деятельность казахстанских НПО сферы образования.

(30%) педагогов отметили, что организация, в которой они состоят, пользуется авторитетом на уровне региона или страны, (36%) в целом довольны деятельностью данной организации. (45%) респондентов считают, что роль и полномочия таких организаций в стране необходимо укреплять, и (39%) отметили, что их организация нуждается в дополнительной поддержке со стороны государства.

Пожелания учителей по улучшению работы педагогических объединений

Отвечая на открытый вопрос о способах *улучшения работы метод объединения* в их школе, подавляющая доля педагогов (75%) отметили, что МО их школы не требуются улучшения, либо предпочли не отвечать на этот вопрос. Для оставшихся 25% учителей наиболее актуальными вопросами развития МО по их предмету являются:

- Методическая поддержка в рамках МО;
- Усиление сотрудничества педагогов как внутри МО, так и между школами;
- Финансовое поощрение руководителей МО;
- Улучшение организационной работы МО (планирование мероприятий и этика работы внутри МО);
- Обеспечение школы необходимыми наглядными пособиями и ИКТ.

В свою очередь, при ответе на вопрос об *улучшении деятельности профсоюза*, 59% учителей ответили, что работа школьного профсоюза не требует улучшения, или не смогли ответить на этот вопрос.

Остальные 41% педагогов предложили следующие шаги развития школьного профсоюза:

- Открытая, подотчетная и справедливая деятельность в части оказании материальной помощи учителям;
- Повышение активности школьных профсоюзов;
- Получение широких полномочий и автономности от школьного руководства;
- Проведение просветительской работы, семинаров по правам учителей в рамках профсоюзов, в особенности разъяснительных лекций по нововведениям в сфере образования, в т. ч. по юридическим вопросам.

Педагоги были менее активны при ответе на вопрос о *желаемых улучшениях в деятельности НПО*, в которых они состоят. Лишь 12% педагогов оставили свои комментарии (в то время как остальные респонденты отвечали, что их все устраивает, либо затруднились ответить). При этом пожелания учителей были большей частью односложными («поддержка», «активное участие в работе»). Стоит также отметить, что есть свидетельства непонимания учителями отличия НПО от профсоюзов или предметных МО, несмотря на их ответы о том, что они состоят в данных организациях. Так, педагоги выразили пожелания о «поощрении тех, кто уже отработал в организации более 15 лет», выдаче «путевки в санатории и другие места», и обучении новым методикам преподавания.

Таким образом, в то время как участие в работе предметных МО и профсоюзов со стороны педагогов является более осознанным, наблюдается низкая информационная осведомленность педагогов о тех ассоциациях/НПО, в которых они состоят и в целом о специфике деятельности неправительственных организаций в сфере образования. Это, в свою очередь, может свидетельствовать о лишь формальном членстве в подобных организациях большинства педагогов.

2. Результаты интервью общественных деятелей

Заключительным этапом сбора данных в рамках исследования стало проведение серии интервью с общественными деятелями, руководителями НПО сферы образования из числа учителей.

Всего было проведено 8 интервью, каждое из которых содержало 7 вопросов и в среднем продолжалось от 40 до 60 минут. Интервью было структурированным. Респонденты отвечали только на вопросы интервью. Результаты интервью приводятся в разрезе 3 основных тематик, все цитаты экспертов анонимизированы.

Тема 1. Оценка возможности реализации голоса учителя посредством внутришкольных механизмов (МО и профсоюзы)

Экспертам предлагалось ответить на вопрос о том, насколько внутришкольные объединения педагогов предоставляют им возможность озвучивания своего мнения по актуальным для них вопросам.

В целом большая часть экспертов сошлись во мнении о том, что педагог может выразить свое мнение в рамках методического объединения школы, если это поощряется руководителем МО. В то же время эксперты отмечают формальный характер работы этих структур.

Эксперт 1, руководитель НПО

«Если руководитель МО демократичный открытый, то, мне кажется, учителя могут высказывать свои недовольства, пожелания и обратную связь»

Эксперт 3, руководитель НПО

«Многие относятся формально - как сверху, так и снизу. Все делается ради галочки. Когда будет интерес со стороны МОН РК для улучшения качества МО, тогда и будут изменения в лучшую сторону [...] МО нужны – это узко профессиональное развитие»

Эксперт 5, общественный деятель

«Как подбирать руководителей МО – это вопрос кадровой политики, зависит от готовности учителей. Педагогическая общественность привыкла, что это делается централизованно. В других организациях формализма меньше. Почему - работы много у педагогов. Много лет слышу, что разгружают учителей, но никак не разгрузимся»

Один их экспертов затронул тему отсутствия доплаты руководителям МО за осуществляемую работу как одну из причин низкой мотивации педагогов.

Эксперт 4, общественный деятель

«Касательно МО, очень удивительно, что 4 года назад при изменении оплаты учителей, забыли про МО, руководители которых тогда получали микроскопическую доплату в 3000 тенге в месяц. И эти 3000 тенге забыли «положить» в оплату. И этих денег по сегодняшний день нет. И поэтому МО, по сути, не работают. МО нужны были, чтобы писать планы, посмотреть и сравнить успеваемость и кого-то отругать. А роли в повышении методического качества учителя у них уже нет»

В свою очередь, говоря о роли школьных профсоюзов в качестве площадок для обсуждения и решения актуальных для учителей вопросов, эксперты были более скептически, отмечая непрозрачность использования членских взносов учителей и лишь номинальную вовлеченность в работу учителей.

Эксперт 1, руководитель НПО

«Профсоюзы никак защищают права. Я сама работала 6 лет в школе, и сразу в первый же год я поняла, что идет просто сбор денег. Я никакой поддержки от профсоюза не получала. Выдаются подарки детям на Новый год. А если детей нет, то и подарка нет. Путевки в санаторий - только приближенным к директору учителям. Причина того, почему я ушла из школы - нас отправляли на «елку», на Наурыз, для массовки. Меня это не устраивало как профессионала своего дела. И я понимала, что я не могу пойти в профсоюз и сказать - защитите мои права».

Эксперт 4, общественный деятель

«Профсоюзы учителей – это абсолютно архаичная организация, которая никакой роли в защите прав учителей и продвижения их свобод, запросов и чаяний роли не играет. Эта организация полностью находится под влиянием администрации школы»

«Это номинальная структура, которая играет роль «свадебного генерала» - когда надо, их позовут, якобы показывая демократию. Они аккумулируют деньги, какие-то деньги остаются, вот эти остатки они раздадут на Новый год в виде подарков и, может, некоторым дадут премию на 8 марта. И на этом всё, вся забота. Чтобы они что-то продвигали, чтобы стояли насмерть за какую-то проблему, говорили, что не согласны и что-то предлагали - этого нет, они соглашаются с тем, что есть»

Эксперт 5, общественный деятель

«В профсоюзах должны быть те люди, которые прошли школу от рядового учителя и понимают организационные принципы, имеют представление о законодательных нормах и т. д. Должна быть выработана привычка и принципиальность характера, без скатывания в оппозицию или скандальность,

умение принципиально ставить вопросы, поднимаемые педагогической общественностью, и идти на компромисс и решать вопросы с руководством»

Эксперт 7, общественный деятель

«В целом, эти организации у нас не работают. Потому что большинство педагогов работают в государственной системе образования, где всё очень плохо с «имением своего голоса», даже у директоров. Есть акиматы, которые активно эксплуатируют их труд, бывает такой максимальный беспредел. И если есть хоть один такой кейс, это значит, что местные профсоюзы не работают. Также, скорее всего, учителя даже не в курсе о том, куда они платят 1% своих взносов, потому что финансовая и правовая грамотность низкая, и от них намеренно скрывают информацию. Максимум что профсоюз делает — это выделение путевок. Это все не работает, потому что уполномоченный орган не заинтересован в этом, иначе он бы отрегулировал работу профсоюзов, так как должен защищать интересы учителей, в т. ч. через улучшение профсоюзов. И сами профсоюзы тоже не заинтересованы. У них слабые управленцы, к которым низкие квалификационные требования, там нет людей с высокой репутацией. Не проводится ни одного курса повышения квалификации учителей по развитию правовой грамотности. В гос. школах по сравнению с частными, учителям все равно, потому что зарплата идет. Денег может не быть на ремонт и пр., но зарплата всегда будет, и учителей это устраивает».

Тема 2. О работе педагогических объединений в Казахстане

В рамках второго тематического блока респондентам интервью предлагалось ответить на несколько вопросов о распространенных в Казахстане механизмах институционализации голоса учителя, вызовах и возможностях для формальных и неформальных объединений учителей и их оценке уровня осведомленности учителей о возможности вступления в них.

Отвечая на вопрос о наиболее распространенных организационных формах объединения учителей, эксперты сошлись во мнении о превалировании неформальных социально-профессиональных сообществ учителей в социальных сетях. В то же время респонденты отмечают более формальные диалоговые площадки как потенциальный способ озвучивания позиции учителя – однако, со своими ограничениями.

Эксперт 4, общественный деятель

«НПО, которые представляли бы голос учителя, очень мало. Ярких предметных ассоциаций практически нет, если даже есть объединения учителей физкультуры, истории, то они не зарегистрированы юридически. Они собираются, высказывают наболевшие вопросы. Но их никто не слышит, их мнение никому не интересно [...] Есть платформа, где учителя обсуждают свои вопросы. Их там около 30 тысяч. Они сами по себе обсуждают, делятся проблемами, но их никто не слышит»

Эксперт 6, общественный деятель

«Сейчас я вижу Фейсбук, где учителя в группах могут анонимно писать про свое учебное заведение. Многие из того, что они пишут, подтверждается»

Эксперт 7, общественный деятель

«Сейчас это только социальные сети, где обсуждается проблема и к ней появляется публичное внимание. Люди консолидируются на таких площадках, потому что так решаются проблемы. Они видят, что если проблему вывести в публичное пространство, она решается, если нет, то забалтывается. Все боятся выразить свое мнение, потому что у школы много рычагов влияния, и нет структур, которые защищали бы их права [...] Директор в школе – хозяин и царь. Учителям выгоднее дружить с работодателем. И директору тоже выгоднее дружить с акимом. Поэтому единственный способ находить поддержку – это извне, начать публичное обсуждение. Когда проблема решается, у людей появляется вера, что этот способ работает. Есть в фейсбуке группы, где тысячи учителей, которые знают, что могут поднимать свои вопросы и находить ответы. Потихоньку, педагоги консолидируются, и, наверное, придут к пониманию, что им можно регистрировать свои сообщества.

Эксперт 8, руководитель НПО

«Есть определенные профессиональные сообщества, например за время онлайн обучения я заметила, сообщество Маркетплейс (<https://edmarket.kz/partner>), где учителя могут размещать свой образовательный продукт, обмениваться новыми технологиями. Я знаю есть Ustaz Нулана Имангалиева, площадка, где тоже в принципе уже сейчас большое сообщество педагогов есть, и они обсуждают вопросы. Я уважаю деятельность этой организации. Также мне сильно импонирует Серик Бутумбаев, его ответы на финансовые вопросы, которые всегда волновали школу такие как начисление заработной платы, калькулятор. У него есть сообщество в «Телеграме», где он объединил большое количество педагогов, и его команда всегда быстро отвечает на вопросы. Директора школ пишут обращаются, есть и чат и калькулятор. И вообще таких объединений именно на онлайн платформах будет больше. Время пришло такое, что не обязательно куда-то ехать. Можно обсуждать, спрашивать все онлайн, размещать продукты и т.д.»

В то же время респонденты отмечают более формальные диалоговые площадки как потенциальный способ озвучивания позиции учителя – однако, со своими ограничениями.

Эксперт 3, руководитель НПО

«Это семинары, конференции, Августовская конференция, собрания. Хотелось бы чтобы таких мероприятий было больше. Наша ассоциация проводит ежегодные конференции выездные, каждый год в разной области. На данный момент онлайн-конференции вебинары все равно недостаточны.

Наши люди хотят встречи вживую. Для усиления «Голоса учителя» учителям необходимо развивать навыки академического письма, чтобы писать статьи для публикации, чтобы поделиться своими мыслями»

Рассказывая о своей мотивации работать в рамках НПО или выступать в защиту интересов учителя, эксперты в основном отмечают перспективу озвучивания голоса учителя именно в публичном поле, а также потенциал таких площадок для его профессионального развития. Эксперты также отмечают недостаточную закреплённость положений об НПО в законодательстве. Кроме того, важным аспектом участия в педагогических объединениях является получение своевременной консультации от коллег по актуальным вопросам.

Эксперт 1, руководитель НПО

«С 2013 года начала интересоваться профессиональным развитием. Мне не хотелось просто быть учителем. Я принимала участие в разных мероприятиях, проектах. И так я попала на конференцию учителей английского языка, и впервые узнала, что у нас есть такие ассоциации. Я каждый год ездила на эти конференции в разных городах, увидела, что в этих городах есть свои ассоциации, объединения, может и незарегистрированные. Есть какая-то группа учителей, которые хотят развиваться, улучшать свои профессиональные навыки. И я задалась вопросом - а есть ли такое объединение в моей области. После конференции возникло желание создать ассоциацию в нашей области. Я являюсь выпускницей программы Посольства США для учителей. В 2019 году подала на дополнительный грант для создания ассоциации учителей английского языка в моем регионе. В 2020 году подала на грант Посольства США, уже как юридическое лицо, сейчас работаем в рамках этого гранта провели конференцию, различные мероприятия»

Эксперт 2, руководитель НПО

«Начнем с простого - каждый год к нам приходит инструктивно-методическое письмо по всем предметам с МОН РК. Как правило, возникает очень много вопросов. Учителя или директора не понимают некоторые моменты. Информация бывает узкая, ее нигде не возможно взять, никто не объяснил, никто не рассказал, как работать и что делать. Мы начинаем общаться друг с другом, спрашивать. Начали потихоньку объединяться, друг другу советовать - «я слышала, что это так», «а вот это нужно делать так». Собирается команда, создается WhatsApp группа. Эта группа расширяется. Люди просят включить их в группу. Там они находят ответы на свои вопросы. И вот так набралось больше 100 человек в WhatsApp группе, люди с разных регионов. Это всё вылилось в необходимость создания Ассоциации»

Эксперт 5, общественный деятель

«Мотивацией послужили веяния времени, демократизация управления деятельностью НПО, повышение социальной активности педагогов, а также необходимость иметь возможность высказать свое мнение независимо от органа управления образованием. Не скажу, что многое получилось, так как есть законодательство, и, пытаясь защищать права друг друга, члены должны соблюдать нормы законодательства. Нормы для профсоюзов, союзов и ассоциаций не

прописаны нигде. Поэтому такие общественные объединения и ассоциации склоняются к неформальной обстановке, за рамками образовательного процесса занимаются педагогическим процессом – разрабатывают методики, подают на гранты и т. д. Что касается работы по линии инклюзивного образования, то здесь больше активны родители детей с ООП, которые сами создают такие объединения, так как они лично заинтересованы. Недоработки законодательства есть»

Эксперт 7, общественный деятель

«Главная мотивация – это улучшить сферу образования. Публичное обсуждение – это один из самых эффективных инструментов. У нас полномочия НПО не закреплены законом, поэтому остается только публичная поддержка. Если тебя поддерживает общество, то твои тезисы переходят в правовое поле и обретают более влиятельный статус, чем если бы не было публичного обсуждения. НПО пока активных не вижу, так как им финансирование нужно. Этот вопрос тоже нужно поднимать»

В рамках данного блока вопросов экспертам предлагалось выразить свое мнение об основных вызовах и возможностях педагогических объединений в Казахстане. Эксперты отмечают затруднения в коммуникациях с госорганами и загруженность учителей, которая препятствует активному вовлечению в работу педагогических объединений.

Эксперт 1, руководитель НПО

«Мы общаемся с другими ассоциациями в других областях. И они говорят, что им очень сложно работать с Управлениями образования. Их письма не рассматривают, не хотят сотрудничать, или просто не отвечают. Нам повезло в нашей области, у других не такая ситуация. Даже если у нас налажены контакты, учителя хотят видеть, что конкурс, например, одобрен Управлением образования. Хотелось бы получать поддержку от государства. Но мы думаем если у нас будет финансовая поддержка не превратимся ли мы в профсоюз? Т. е. будем зависимы от госаппарата, потеряем независимую позицию. Это надо хорошо обдумать. Возможностей много. Мы НПО, к нам учителя тянутся»

Эксперт 2, руководитель НПО

«Сложности конечно есть. Ассоциации – это то место, где учителя могут свободно выражать свое мнение, свободно высказываться и обмениваться опытом независимо ни от кого. Хотелось бы, чтобы Ассоциации воспринимали на том уровне, где принимаются решения – в Министерстве или в НАО, или в Научно-практических центрах. Нужно чтобы к Ассоциациям прислушивались и сотрудничали городские, республиканские метод. кабинеты. Потому что именно учителя видят проблему изнутри, именно они работают в этой сфере, они знают до глубины каждую проблему. ... Мы когда начинали в прошлом году, нас не воспринимали. «Кто Вы такие?», «Вы что тут рот открываете?» и в таком духе. Но постепенно нас стали признавать. Вчера, когда написали письмо директору Научно-практического центра и сказали, что у нас есть вопросы, нам сказали: «без проблем, организуем Зум встречу». Т. е. нас начали воспринимать. Бывает, что «Ванька слушает, да ест». Например, нас пригласили, мы выступили.

Они головой покивали, сказали «спасибо», шторы закрыли и все равно сделали по-своему. Это другой вопрос. Но все же первая ступенька есть. Нас стали приглашать. Раньше это было недоступно обычным Ассоциациям и НПО, потому что на них никто не обращал внимания. Сейчас понимают, что люди не будут молчать, «слушающее государство» начинает работать».

Эксперт 3, руководитель НПО

«Проблемы нашего руководства в признании нашей деятельности. Нет диалога. Хотелось бы их поддержки, и тогда наши позиции как НПО повысятся. Есть также вопрос активности учителей по ряду причин. У многих учителей 2 ставки, у каждого занятость не свойственной им деятельностью (отчетность). Кроме того, плохое Интернет-соединение. Им нужно внести данные в портал «Кунделик», отчитаться перед Министерством. Учитель освобождается к вечеру. Поэтому, пока у них нет времени на повышение качества обучения, на обсуждение и высказывание мнений. Финансовая сторона - прежде всего. Если собирать членские взносы, то мы должны дать что-то взамен. Но, к сожалению, у нас такая работа не выстроена. Членский взнос чисто символически дают учителя, которым нужно доказать, что они состоят в Ассоциации при участии в конкурсе. Мы зависим от грантов. Проблема также в признании. Даже когда мы проводим конференции или тренинги, от них нет представителя. Один раз мы получили приветственное письмо от Министерства и всё. Один раз нашу конференцию посетил представитель «Өрлеу». Зачастую госорганы говорят – «пригласите нас за ваш счет». У нас таких денег нет. Это же им нужно – знать, что люди на местах делают. Но они не приезжают. Один раз приезжали с ЦПМ. Им понравилось, мы проводим исследования и как раз им такие данные нужны были»

Эксперт 5, общественный деятель

«Возможности для НПО – это поддержка со стороны госорганов. Роль исполнительных органов велика – в подборе кадров, например: подбирать не по остаточному принципу, а не хуже чем на уровне подбора руководителей организаций образования. В числе вызовов – перегруженность педагогов, так как он и так занят целый день, и не хочет думать о том, что надо дополнительной деятельностью заниматься. Он думает - там сидят наверху, есть министерство, им платят за работу, пусть они все и придумывают, а я буду работать с детьми»

В то же время, отмечаются случаи намеренной необоснованной критики общественных школ и госорганов со стороны учителей. Эксперты также отмечают нехватку независимых организаций в связи с их большой зависимостью от выделенных государством (Министерством образования и науки) грантов, и в целом недостаток финансирования данной сферы.

Эксперт 6, общественный деятель

«Есть случаи, когда учителя пишут в соц. сетях неправдивую информацию о своей школе. Нужно повышать ответственность. К примеру, нельзя допускать увольнение учителей из школы в середине учебного года. Однако, если им скажешь, что они должны месяц отработать, они начинают сразу поднимать шумиху в соц. сетях. Бывает, когда педагог не согласен со школой, и обращается к НПО. Но на самом деле он не всегда прав с моральной точки зре-

ния. Кроме того, нам не хватает независимых организаций. НПО зачастую боятся выражать свое мнение, так как получают гранты от государства/министерства. Эксперт может сказать одно, а потом через неделю другое, из-за зависимости от грантов.

Эксперт 4, общественный деятель

«НПО открыт для учителей. Пожалуйста - организуй, пожалуйста - участвуй. Никто не останавливает. Но интереса к этому нет, потому что это достаточно трудный путь. Это не всегда приветствуется. У НПО есть проблемы финансирования - их никто не финансирует. Финансируется только несколько организаций которые прикормились. Это тоже стало местом коррупции. Те организации, которые прикормились, делятся с государственными грантодателями. Им гранты и дают. А тем, кто не работают как подмастерья государства, гранты не дают. Им не на что жить, им приходится зарабатывать эти деньги в другом месте. А тогда у них не хватает времени заниматься НПО. Человек, который занимается НПО, не получает гранты, он альтруист. Этот человек не ищет благо для себя, он ищет благо для страны и людей. Трудно такому человеку. Государству это не нужно. Государство устраивает это "болото"».

Эксперт 7, общественный деятель

«Надо, чтобы государство финансировало исследования с целью найти правду, а не для влияния на результаты, а также выделяло финансирование на пропаганду общественного управления сферы образования. Нужна система сдержек и противовесов, например, орган управления над самим управляющим органом (МИО). Велосипед придумывать не нужно, нужен анализ того, что есть в развитых странах, и чего нет у нас»

Эксперт 8, руководитель НПО

«Должна быть здоровая конкуренция между различными организациями, тогда и будет развитие у учителей. У школ должен быть выбор. Уже начат процесс ваучерной системы повышения квалификации. Необходимо официальное признание НПО и других организаций в качестве обучающих организаций»

Наконец, мы спросили экспертов о том, насколько, по их мнению, педагоги страны осведомлены о возможности вступления в НПО либо о других, неформальных формах объединений педагогов. Эксперты сошлись во мнении о том, что большинство учителей не знают обо всех возможностях объединения в рамках профессиональных сообществ и публичного отстаивания своих позиций. Респонденты связывают это как с низким уровнем заинтересованности в силу загруженности учителей, так и с отсутствием необходимого уровня освещения работы НПО и других сообществ в рамках вузовской подготовки и курсов повышения квалификации.

Эксперт 2, руководитель НПО

«Я думаю, что учителя знают об этих возможностях. Вопрос в другом - а надо ли это им? К сожалению, большинство учителей занимают такую позицию «дом-работа-дом». Т. е. они готовы работать в тех условиях, которые им дали.

Не могу точно сказать сколько, но многие учителя имеют позицию «моя хата с краю»: «я веду уроки, работаю добросовестно, выполняю программу, выполняю свой учительский долг», и всё. Многие объединяются, вступают в организацию, некоторые своих коллег просят включить. Мы никому не отказываем. Но вот они вступили и 50% просто молчат. Однако, они читают и что-то узнают, не всем дано так публично высказываться и выступать»

Эксперт 3, руководитель НПО

«Не скажу, что учителя осведомлены полностью. Вот мы существуем около 20 лет и до сих пор возникают вопросы «А кто вы такие?». И это касается не только сельских учителей, но и городских. Хотя мы просим наших лидеров распространять информацию о нас, но это, опять же, сарафанное радио, охват меньше. Т. е. можно сказать, что большой процент учителей удовлетворен тем, что происходит на местах, своей деятельностью, - «вы меня не трогайте, я вас не трогаю». Поэтому я считаю, что учителя не самый активный слой гражданского общества, который болеет за свое дело. Возможно, необходимо повысить статус учителя, не только зарплату [...] Если поменяется отношение к учителю, то я думаю и сами учителя захотят улучшений и возможно будут активными»

Эксперт 4, общественный деятель

«Учителя чаще всего не знают этих моментов. Они заняты своей профессиональной деятельностью больше всего. Никакого обучения в этой сфере не проводится. Не учат их правам. Они знают больше про свои обязанности, но не знают своих прав ни как учителя, ни как граждане. У нас в школах очень высокий уровень авторитаризма, и высокий уровень закрытости. Учебный план - документ строгой секретности и учителя не знают сколько в этой школе кружков и др. И, например, самым лояльным учителям могут дать какой-нибудь кружок, который он не будет вести. Зависимость от директора. Если директор закрытый, то и школа будет такой, и учителя не владеют никакой информацией ни по бюджету, ни по учебному плану. Это порождает привычку молчать»

Эксперт 5, общественный деятель

«Что касается профессиональной деятельности, полагаю, что педагоги достаточно осведомлены, так как работают через метод. объединения, которые есть в каждой школе. Что касается неформально созданных организаций, то здесь, в силу занятости и инертности, учителя не интересуются тем, какие есть возможности, и думают: «Зачем мне это нужно?». Если мы переходим на другое направление - создание общественных объединений по защите прав педагогов, - то возникает вопрос: «Для чего тогда профсоюзы, какая необходимость в них?». Если нужна дополнительная организация, то, значит, профсоюзы не выполняют этой функции»

Эксперт 7, общественный деятель

«Учителя осведомлены настолько, насколько у них есть доступ к этой информации. В вузах им эту информацию не дают, на курсах тоже. Управления образования и директор школы этой информацией тоже не делятся. Скорее всего, они (учителя) знают только то, что могут услышать от знакомых или через соцсети. Основная масса не осведомлена»

Эксперт 8, руководитель НПО

«Учителю некогда. У него и так много функций. Мне кажется, что учитель, это – самый незащищенный человек в системе образования. Сейчас учителю разобраться самому очень тяжело, в этом плане именно РОО и УО должны помогать. Они не должны отправлять их только в утвержденные центры («Орлеу», ЦПМ), а должны рассказывать учителям о других возможностях (например, «Маркетплейс», телеграм канал Аяш Мырзабековой и пр.). Продвинутые учителя, конечно, сами все находят, работают с «Google». Я рада, что продвинутые учителя работают в сообществе России, например «Рыбаков Фонд», более 50 наших учителей общаются там, обсуждают, задают вопросы. Простые учителя эмоционально выгорают, они работают над собой, над цифровыми навыками. Но я думаю они придут к этому, с каждым годом улучшая себя. Нельзя на них давить и заставлять. Мы отпугиваем учителей, когда заставляем их куда-либо войти, в тот же профсоюз, в тот же МО»

Тема 3. Перспективы развития деятельности НПО педагогов в Казахстане

В рамках заключительного тематического блока интервью эксперты делились своим мнением о перспективах развития НПО и других площадок в направлении институционализации голоса учителя в Казахстане. Экспертам предлагалось оценить, насколько необходимо развивать такие площадки и институты для озвучивания и защиты интересов учителя.

Так, эксперты отмечают необходимость повышения правовой грамотности педагогов для более активного вовлечения в деятельность НПО и других объединений и отстаивания своих позиций.

Эксперт 2, руководитель НПО

«Учителя юридически неграмотны у нас, они многих вещей не знают. Это зависит от директора. Даже городские учителя юридически не подкованы. Вы представьте в селах какая ситуация. Поэтому многие учителя молчат, не знают своих прав».

Эксперт 7, общественный деятель

«В Законе «Об образовании» надо прописать (нормы об НПО, прим. авт.). В Казахстане работает только то, что прописано в законе. Сами учителя достаточно пассивные. Осознанность в этом плане на низком уровне. Надо работать над тем, чтобы сильные выпускники приходили в сферу образования, общество должно понимать, что решения принимаются совместно, а не одним человеком, отдельные личности должны согласовывать свое мнение коллегиально»

Респонденты также говорят о необходимости развития диалога как внутри педагогических объединений, так и во взаимодействии с государственными органами.

Эксперт 2, руководитель НПО

«Ассоциации должны создаваться спонтанно, - так, как создаются истории, как создались «англичане», математики, физкультурники. Они создались сами - из-за потребности, а не потому, что кто-то сказал сверху «так, давайте создадим еще Ассоциацию начальных классов». Нет, они должны создаваться, исходя из потребности. Вот учителя почувствовали, что это им нужно, и объединились. Мне, например, просто сказали, - «нас много, давайте как-то официально регистрируемся», чтобы нас услышали. Ведь, например, чтобы письмо написать, нужно, чтобы 50–120 подписались в письме, а так мы подписываем письмо – «Ассоциация учителей ...», и это действительно так»

Эксперт 3, руководитель НПО

«Необходимо развивать активность НПО. Пересмотреть активность действующих площадок, расширить их деятельность, привлекать социальные сети. Нужно менять формат работы, переквалифицироваться активистам под новые реалии, чтобы донести информацию до большего количества учителей, - о том, что есть такие площадки, где их могут выслушать, где они могут выступить и др. Виртуальные возможности нужно использовать. Молодежь в особенности знает такие приемы привлечения через медиа инструменты. Нужно больше интерактива, вовлекать людей и дать понять, что они тоже несут ответственность за это дело. Т. е. больше привлекать их к формированию мнения, методики, исследования, учить, что «твой голос – важен»

Эксперт 4, общественный деятель

«Сейчас, например, есть активные НПО. Но Министерство образования игнорирует их. Больше критики, потому что хвалить пока не за что. И отсутствует творчество в учительской среде. Оно не поощряется, очень высокая централизация. Все спускается министерством, вот такие планы, учебники, уроки»

Эксперт 5, общественный деятель

«Педагогическая общественность - не самостоятельная категория, оторванная от общества. Если повышается ее осведомленность в целом - то и в системе образования повышается открытость, диалогического, а не монологического стиля, что, несомненно, служит базой для развития НПО. Что касается других площадок, их может быть много. Сохраняя те формы, что уже существуют, надо развивать диалоговую форму. Эффективность будет улучшаться. Нужно просто определенное количество инициативных людей, которые решают, выбирают лидера. Процедура регистрации занимает сейчас несколько дней, без беготни, как раньше. Другое дело - как потом это все реализовывать. Может быть, со стороны министерства, используя опыт других стран, давать больше грантов, которые повысят заинтересованность педагогического сообщества, и не только общего характера, но и программы малых грантов, чтобы в конкурентной борьбе общественные объединения видели, что можно реально выиграть, реализовать проект на 2-3 года. Если их будет достаточно много, и они будут жизненными, это послужит одним из механизмов оживления педагогического сообщества».

Эксперт 1, руководитель НПО

«Хотелось бы, чтобы была господдержка какая-нибудь, зачастую бывает нам говорят: «Кто вы такие, вы НПО-шники, вы к нам не относитесь». Хотелось бы чтобы УО взаимодействовали с НПО»

Кроме того, прозвучало мнение о перспективах развития НПО не только в части гражданской активности, но и в повышении методических и предметных знаний учителя. Эксперты отмечают необходимость более активного сотрудничества педагогических объединений.

Эксперт 6, общественный деятель

«По моему мнению, если НПО будут предоставлять методическую помощь учителю, это будет полезно. Сегодня у нас какая проблема? Трудно найти хороших специалистов своих предметов. Некоторые выпускники магистратуры сами не могут ответить на 25 вопросов теста по своему предмету. Это говорит о низком качестве высшего образования. Поэтому сейчас полезна была бы помощь НПО учителям с точки зрения предметных знаний. Эти учителя обучались в вузах, мы не можем просто от них отказаться. Во-вторых, вопрос методики преподавания. У нас в вузах не обучают работе с учетом психовозрастных особенностей учащихся, например, психология учащихся 7-х и 11-х классов очень отличается от психологических особенностей детей, которые обучались пять лет назад. Нужно этому обучать. Сейчас во многих случаях учитель бессилён. Надо учитывать и подготовку учителя - послать неопытного, слабого учителя в класс с сильными учениками - поставить его в условия большого стресса. По-моему, вопрос эксплуатации учителя для НПО — это уже проблема прошедшего дня. Это не означает, что этих проблем нет, но просто нужно сделать один показательный кейс, выработать механизмы решения этой проблемы, и все. Но как для нации для нас нужно думать о развитии после пандемии - о знаниях учителя, их методике преподавания, развитии талантливых учащихся и соответствующей подготовке учителя для этого, и в этом не помешала бы помощь НПО сферы образования»

Эксперт 8, руководитель НПО

«Я поднимала вопрос о том, что все наши НПО, профессиональные сообщества разъединены. Поэтому надо объединяться в консорциумы, площадки. Где один человек может получить ответы на все вопросы, начиная от маленьких и больших. Так учителю будет легче, чем искать информацию в разных местах. Чем больше будем объединяться, тем будет легче. Разные НПО разного профиля должны развиваться. Время покажет, за счет качества и конкуренции какие-то объединения будут распадаться. У нас очень много экспертных организаций, но они друг друга не признают. Нужно, чтобы все вместе решали проблемы»

VI. ВЫВОДЫ И РЕКОМЕНДАЦИИ

Анализ данных о количестве и направлениях деятельности педагогических объединений в стране, полученных нами из открытых источников, а также результаты опроса учителей и интервью с руководителями, членами НПО и общественными деятелями сферы образования позволили сделать несколько ключевых выводов.

- 1. В лучшей международной практике процесс институционализации учительских голосов имеет глубокие исторические корни, что привело к созданию хорошей основы для их объединения в самых разных формах.** В США, Великобритании, Финляндии, Российской Федерации учительские профсоюзы и ассоциации являются одними из самых массовых и влиятельных в своих сферах, что позволяет им активно влиять на все аспекты развития и жизнедеятельности системы образования.
- 2. В Казахстане созданы нормативные правовые предпосылки для беспрепятственной реализации права учителей создавать собственные ассоциации, профсоюзы и другие формы профессиональных объединений.** Законы «Об образовании» [2007], «О статусе педагога» [2019], «О профессиональных союзах» [2014], «О некоммерческих организациях» [2001], «Трудовой Кодекс» [2015], Государственная программа развития образования и науки на 2020-2025 годы и другие НПА содержат необходимые нормы, регулирующие деятельность учительских ассоциаций, профсоюзов и других объединений.
- 3. При этом в Казахстане не существует единой, достоверной базы данных о юридически зарегистрированных педагогических объединениях** (ассоциациях, НПО, и др.). Как показывают результаты сбора данных, имеющиеся данные либо конфликтуют между собой, либо включают не вполне достоверную и точную информацию.
- 4. Несмотря на высокий процент участия учителей в методических объединениях и профсоюзах, для половины из них это обусловлено правилами школы, а не собственным желанием.** Половина опрошенных учителей участвуют в работе МО и входят в школьные профсоюзы школы больше из-за обязательности такой активности, а не из-за собственного желания.
- 5. Педагоги активнее участвуют и высказывают свое мнение в неформальных онлайн-объединениях, чем в работе формальных внутришкольных или внешних объединений.** Более половины учителей отметили в качестве причины неучастия в работе внутришкольных объединений отсутствие интереса к их деятельности, отсутствие возможности высказать свое мнение. Иными словами, членство в работе этих объединений все еще воспринимается большей частью как инициатива «сверху», а активное участие – как нечто, требующее разрешения или одобрения со стороны руководства. Кроме того, наблюдается достаточно пессимистичное восприятие эффективности школьных профсоюзов. В свою очередь, онлайн-сообщества учителей представляют собой обратную сторону этой медали – учителя вступают в них по собственному желанию и активны в обсуждениях ввиду отсутствия строгого регулирования и уверенности в том, что их услышат.

6. **Несмотря на общую положительную оценку деятельности профсоюзов, значительная доля учителей считает их лишь формальными организациями, не вовлекающими их в активную деятельность.** Две трети педагогов отмечают, что получают необходимую поддержку в рамках МО, более половины также отозвались о работе профсоюзов. Однако, каждый пятый педагог считает, что МО и профсоюзы работают формально, не участвуя в реальной жизни педагогов. Такого же мнения придерживаются и большинство экспертов-респондентов интервью из числа общественных деятелей и руководителей НПО, отмечающие «инертность» школьных профсоюзов.
7. **Наблюдается низкая осведомленность педагогов о наличии, специфике деятельности и возможностях участия в независимых педагогических объединениях, а также низкая правовая осведомленность о работе школьных профсоюзов.** Менее половины педагогов осведомлены об НПА, регулирующих деятельность МО, аналогично трети учителей, которые отметили, что не знакомы с НПА о деятельности профсоюзов, и что они не могут получить необходимых правовых разъяснений в своих профсоюзах. С этим согласны и респонденты интервью, отметившие незаинтересованность самих школ в просвещении учителей относительно их юридических прав и пассивность учителей в связи с загруженностью.
8. **Учителя более свободно высказываются в рамках МО, в сравнении с профсоюзами.** 70% учителей отметили, что могут высказать свое профессиональное мнение в рамках профсоюза (каждый 10-й не согласился), и 86% - в рамках предметного МО (каждый 20-й не согласился). Почти треть педагогов не высказывают своего мнения на внутришкольных площадках ввиду собственной незаинтересованности, а пятая часть отметила, что их мнением не интересуются.
9. **Чаще всего учителя нуждаются в более активном сотрудничестве в рамках внутришкольных объединений (методическая взаимоподдержка, вовлечение в работу профсоюзов).** Педагоги также отмечают актуальность повышения их правовой грамотности.
10. **Недостаток финансирования, отсутствие официального признания со стороны исполнительных органов, отсутствие сотрудничества между самими объединениями являются основными причинами неразвитости института НПО в сфере образования по мнению экспертов.** Как отметили эксперты в рамках интервью, большей частью государственные гранты направлены на социальную сферу, тогда как деятельность педагогических объединений сфокусирована на профессиональном развитии и повышении квалификации учителей. У большинства педагогических НПО не заключены меморандумы сотрудничества с региональными Управлениями образования на местах, отсутствует канал связи с МОН РК. Из-за нехватки единой информационной площадки (т. е. регистрация через МОН РК и база НПО МИОР РК, отсутствие открытой базы всех НПО в МОН РК) сами учительские НПО не владеют информацией друг о друге и не имеют возможности сотрудничества между собой.

Вышеперечисленные выводы позволили нам сформулировать **4 основные проблемы** институционализации учительских голосов в Казахстане. Данные проблемы отражают ключевые пробелы, выявленные нами в ходе бесед с экспертами, анализа мнений учителей и информации о работе педагогических объединений страны.

- **Недоверие к профсоюзам.** Эти наиболее массовые внутришкольные объединения педагогов не воспринимаются как площадки для озвучивания голоса учителя как со стороны и учителей, так и экспертов. Кроме того, **низкая правовая грамотность** учителей связывается экспертами непосредственно с пробелами в деятельности профсоюзов.
- **Сарафанное радио вместо регулярного информирования.** Отсутствие механизмов информирования педагогов о возможностях вступления в НПО как со стороны госорганов, так и со стороны самих организаций.
- **Параллельные вселенные.** Госорганы нацелены на работу с официальными площадками (ассоциации и т. п., созданные при управлениях образования на местах), в то время как учителя более активны на неформальных онлайн-площадках.
- **Отсутствие сотрудничества между существующими педагогическими объединениями и госорганами.** В то время как одни представители сферы НПО отмечают, что их «не признают», другие эксперты отмечают существующее недоверие к уровню экспертности членов НПО, неформальному характеру онлайн-объединений и их хаотичную активность (от резонанса к резонансу).

Для **решения** данных проблем, повышения правовой грамотности и активности учителей в высказывании собственного профессионального мнения, повышения уровня доверия и сотрудничества в системе образования РК, и, соответственно, уровня ее прозрачности, развития площадок для реализации голоса учителя в Казахстане рекомендуем:

1) Государственным органам

- Создать **единый, структурированный, открытый перечень** (онлайн базу данных с открытым доступом) **всех НПО** в области образования с указанием фокуса их работы, контактных данных и вариантов вступления, который повысит соответствующую осведомленность казахстанских учителей и возможность их самореализации в профессиональной и общественной активности;
- Оказывать **информационное и методическое содействие** развитию инициативы «снизу» по созданию НПО, поскольку НПО, созданные по инициативе «сверху», не привлекают заинтересованных учителей;
- Создать единую, **открытую базу данных школьных профсоюзов**, с установлением единых правил их работы в рамках действующего законодательства, усилением принципов открытости, подотчетности;
- **Повышать правовую и финансовую грамотность учителей** школ и остальных работников сферы образования через существующий механизм профсоюзов с обязательным, регулярным информированием коллектива школы о действующих НПА в сфере образования и вводимых изменениях;

- Внести **изменения в нормативные правовые акты**, регулирующие деятельность НПО и профсоюзов в области образования в части облегчения финансовой отчетности, обязательности регистрации в единой открытой базе данных НПО и профсоюзов в области образования, открытости и информационной доступности;
- Ввести в **критерии оценивания эффективности** работы Управлений образования, организаций, подведомственных Министерству образования и науки, показатели реального сотрудничества с НПО, учтенных в тексте соответствующих соглашений с НПО, например:
 - доля решений, принятых на основе публичного обсуждения с НПО;
 - доля предложений и рекомендаций НПО, которые легли в основу учебных, методических, управленческих решений;
 - доля бюджета, предусмотренная на сотрудничество с НПО в части поддержки повышения их экспертного потенциала, активности, эффективности, информационной и методической поддержки развития инициативы «снизу» и др.;
- Возобновить оплату работы руководителям методических объединений школ;
- Рассмотреть варианты информационной и финансовой поддержки НПО через введение программы малых грантов и др.

2) НПО сферы образования

- **Сфокусировать работу на методическом содействии учителю в рамках НПО**, помимо отстаивания профессиональных интересов учителя, для повышения заинтересованности педагогов во вступлении в данные организации;
- Вести **четкую политику принятия и учета членов НПО**, сбора членских взносов (если практикуется в организации) с публикацией открытых данных на официальных ресурсах или открытых страницах в социальных сетях для повышения прозрачности деятельности организации и осведомленности педагогов о наиболее влиятельных из них;
- Рассмотреть возможность **объединения региональных ассоциаций** и др. НПО в более крупные федерации или ассоциации странового уровня, по примеру развитых стран, что позволит вести более системный диалог с государственными органами и повысит узнаваемость организаций;
- Своевременно, проактивно **информировать педагогов**, состоящих в организации, о плане мероприятий (включая мероприятия по профессиональному развитию) на предстоящий год, сотрудничать с другими НПО сферы образования для более эффективного обмена опытом среди педагогов;

3) Педагогам:

- Самостоятельно повышать свою правовую и финансовую грамотность с использованием открытых источников данных, при необходимости, запрашивать отчетную информацию у руководителей внутришкольных объединений;
- Вести мониторинг существующих НПО сферы образования посредством открытых источников, интересоваться существующими в районе и регионе вариантами сотрудничества с коллегами в рамках педагогических объединений.

VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Услышать, понять и учесть голоса учителей при разработке и внедрении стратегий и планов развития системы образования невозможно без наличия качественных площадок, предоставляющих возможность для профессионального взаимодействия между самими педагогами.

Наше исследование затронуло лишь часть аспектов педагогического сотрудничества и форм, которые оно принимает в Казахстане.

Несмотря на это, мы верим, что полученные данные смогут стать основой для последующего глубокого изучения истинных причин и внутренней мотивации педагогов, которая стоит за их вступлением в профессиональные объединения, равно как и организационных и субъективных преград, которые возникают в этом процессе.

Безусловно, в числе ограничений нашего исследования можно отметить отсутствие в числе респондентов интервью представителей основного исполнительного органа и лиц, принимающих решения в области образования на региональном уровне. Это было обусловлено несколькими факторами, включая временные издержки и ограничения, связанные с пандемией.

Кроме того, нашим исследованием не охвачен такой, например, аспект, как влияние взаимодействия учителей в рамках педагогических объединений на учебный процесс и результаты учащихся, который может стать отправной точкой для последующих исследований в этой области.

Как показали результаты настоящего исследования, в Казахстане существует несколько ключевых проблем функционирования педагогических объединений среди которых центральное место, пожалуй, занимает **отсутствие взаимного доверия на трех уровнях:**

- между педагогами внутри этих объединений (точнее, к руководству или специфике управления этими организациями),
- между самими группами, ассоциациями и неправительственными организациями сферы образования,
- между сектором НПО в целом и государственными органами.

Такая ситуация частично обуславливает существующий «рассинхрон» в развитии педагогических объединений:

- формальных, организуемых при поддержке исполнительных органов и
- неформальных, образующихся почти хаотично и для решения конкретных актуальных вопросов.

В целом мы полагаем, что данные, экстраполированные в ходе анализа ситуации с функционированием существующих объединений, равно как и результаты сбора данных посредством интервью и опроса очерчивают общие контуры имеющего место процесса институционализации голосов учителей в Казахстане.

Здесь, в первую очередь, речь идет о несовершенстве механизмов и неоднозначном восприятии ценности и целевой направленности таких организаций со стороны педагогической и экспертной общественности.

Реализация представленных в данной работе рекомендаций, по нашему мнению, позволит снять значительную часть ограничений, препятствующих институционализации и учета мнений, суждений и высказываний учительской общественности при разработке, обсуждении и внедрении программных документов национального, регионального и школьного уровней по развитию сферы обучения и воспитания, реализации школьных педагогических и управленческих новшеств, активного участия в построении новых элементов системы образования, объединения учителей в решении вопросов профессионального развития.

Несмотря на выявленные проблемные зоны, результаты исследования одновременно дают нам основания для сохранения оптимизма относительно перспектив развития профессиональных объединений учителей. Самые значимые контекстные факторы для этого все отчетливее демонстрируют свое присутствие: необходимая нормативная правовая база; возрастающий статус профессии педагога, подкрепленный растущим социальным пакетом; международный позитивный опыт и постепенное понимание как педагогическим сообществом, так и обществом в целом важности и безальтернативности консолидации учителей для постоянного развития школьного образования.

Выражение благодарности

Авторы исследования выражают благодарность педагогам, принимавшим участие в опросе в рамках данного исследования, а также региональным Управлениям образования, содействовавшим в его организации.

Мы также благодарим экспертов, принявших участие в интервью, за выделенное время и откровенное выражение своего профессионального и личного мнения.

Выражаем также благодарность Фонду «Сорос-Казахстан» за экспертную и финансовую поддержку при проведении данного исследования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. American Federation of Teachers. 2021. *AFT - American Federation of Teachers*. [online] Available at: <https://www.aft.org> [Accessed 10 May 2021].
2. Association of American Educators. 2021. *AAE - Association of American Educators*. [online] Available at: <https://www.aateachers.org> [Accessed 10 May 2021].
3. Association of school and college leaders. 2021. *About us*. [online] Available at: <https://www.ascl.org.uk/About-us> [Accessed 8 May 2021].
4. CBSNEWS, 2021. U.K. teachers' union urges schools to close as country hits COVID-19 daily record. [online] Available at: <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/> [Accessed 12 June 2021].
5. Compa (2014). *An Overview of Collective Bargaining in the United States* [pdf]. Retrieved 13 April 2021, from <https://ecommons.cornell.edu/handle/1813/75276>.
6. ED100. (2020). Teachers' Unions: Don't Underestimate Them. Retrieved 9 May 2021, from <https://ed100.org/lessons/teacherunions>.
7. Federal Election Commission. (2009). Independent Expenditures Supporting/Opposing 2008 Presidential Campaigns by Committee or Person Making Expenditures. Federal Election Commission. [online] Available at: https://www.fec.gov/resources/news_releases/2008/2008indexp/2008iebycommittee.pdf [Accessed 10 May 2021].
8. Hargreaves, A. (2019). Teacher collaboration: 30 years of research on its nature, forms, limitations and effects. *Teachers and Teaching*.
9. Information | AECEs – Association for Early Childhood Educators (Singapore). (2021). Association for Early Childhood Educators (Singapore). <https://www.aeces.org/membership/information/>
10. Kirkpatrick, Hawley and Jones, 2021. Teacher Unions OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. Education Encyclopedia - State University, [online] Available at: <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html> [Accessed 7 May 2021].
11. Korea Association of Teachers of English (2021). http://www.kate.or.kr/html/sub1_01.html
12. Korean Federation of Teachers' Associations. (2021). Korean Federation of Teachers' Associations. <http://eng.kfta.or.kr/about/overview.do>
13. Loewus, L., 2017. Participation in Teachers' Unions is Down, And Likely to Tumble Further. edweek.org, [online] Available at: <https://www.edweek.org/leadership/participation-in-teachers-unions-is-down-and-likely-to-tumble-further/2017/10> [Accessed 10 May 2021].
14. Membership Categories. (2019, July 16). Singapore Swimming Teachers' Association. <https://ssta.org.sg/membership/membership-categories/>

15. Moe, T. (2016). Teachers Unions in the United States: The Politics of Blocking. In T. Moe & S. Wiborg (Eds.), *The Comparative Politics of Education: Teachers Unions and Education Systems around the World* (Cambridge Studies in the Comparative Politics of Education, pp. 24-55). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316717653.002
16. NAHT. 2021. Home. [online] Available at: <https://www.naht.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
17. NASUWT | The Teachers' Union. 2021. [online] Available at: <https://www.nasuwt.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
18. National associations. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/oaj/national-associations/#retired-teachers-in-finland-osj>
19. National Education Association. 2021. About NEA. [online] Available at: <https://www.nea.org/about-nea> [Accessed 10 May 2021].
20. National Education Union. 2021. Why join. [online] Available at: <https://neu.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
21. NYT Magazine. (2010). The Teachers' Unions' Last Stand. Retrieved 10 May 2021, from <https://www.nytimes.com/2010/05/23/magazine/23Race-t.html?pagewanted=all>.
22. Science Teachers Association of Singapore (STAS). (2021). Singapore National Academy of Science. <https://snas.org.sg/members/stas>
23. Taipale, A. (2020, January 28). The Association of Teachers of English in Finland. Suomen Englanninopettajat Ry. <https://www.suomenenglanninopettajat.fi/?p=438>
24. Teacher Unions - OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. (2021). Teachers, National, Nea, and Aft - StateUniversity.Com. <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html>
25. Total number of public school teachers and percentage of public school teachers in a union or employees' association, by state: 1999-2000, 2003-04, and 2007-08. (2021). National Center for Education Statistics. https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp
26. U.S. Bureau of Labor Statistics. (2021). Union Members Summary. [online] Available at: <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm> [Accessed 10 May 2021].
27. U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Schools and Staffing Survey (SASS), «Public School Teacher Data Files,» 1999-2000, 2003-04, and 2007-08; and «Charter School Teacher Data File» 1999-2000. [online] Available at: https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp [Accessed 10 May 2021].
28. Union Members Summary. (2021). US Bureau of Labor Statistics. <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm>
29. Voice the union. 2021. Voice community. [online] Available at: <https://www.voicetheunion.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
30. What we do. (2021). NEU. <https://neu.org.uk/what-we-do>

31. Whittaker, F. (2018, August 1). Teaching and leadership union membership drops to lowest level since 2010. Schools Week. <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>.
32. WHY JOIN SAPE – Singapore Association for Private Education. (2021). Singapore Association for Private Education. <https://sape.org.sg/why-join-sape>
33. Ассоциации педагогов Республики Казахстан <https://nao.kz/content/view/17/344>
34. Закон Республики Казахстан от 16 января 2001 года № 142-II «О некоммерческих организациях» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z010000142>
35. Закон Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 293-VI ЗПК «О статусе педагога» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
36. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III «Об образовании» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
37. Закон Республики Казахстан от 27 июня 2014 года № 211-V «О профессиональных союзах» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31571953
38. Закон Республики Казахстан от 31 мая 1996 года № 3 «Об общественных объединениях» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z960000003>
39. Казахстанский отраслевой профсоюз работников образования и науки <http://www.edu-tradeunion.kz/>
40. Кодекс Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года № 414-V ЗПК «Трудовой кодекс Республики Казахстан» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000414>
41. Меркулова Г.И., Куприянова Т.В., Спорыхина М.В., Юдин В.П. Страницы истории профсоюзного движения в системе образования России. Учебное пособие. Москва: Изд-во МГОУ, 2006. -100с.
42. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988 «Об утверждении Государственной программы развития образования и науки Республики Казахстан на 2020 - 2025 годы» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988>
43. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 13 июля 2009 года № 338 «Об утверждении Типовых квалификационных характеристик должностей педагогических работников и приравненных к ним лиц» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V090005750>
44. Реестр НПО Комитета по делам гражданского общества Министерства информации и общественного развития <https://infonpo.gov.kz/web/guest/otkrytyj-reestr>
45. 10 reasons to join OAJ. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/membership/10-reasons-to-join-OAJ/>
46. 7.5 Teachers' Unions: Don't Underestimate Them | ED100. (2021). Lesson 7.5. <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

VOICES OF TEACHERS IN KAZAKHSTAN: RESEARCH RESULTS

The project was prepared with the financial support of the Soros Foundation-Kazakhstan. Therefore, the authors' point of view, reflected in the materials, may not coincide with the point of view of the Soros Foundation-Kazakhstan. The responsibility for all information, facts, and conclusions rests with the authors.

UDC 37.0 (574)
LBC 74.00 (5Kaz)
G60

VOICES OF TEACHERS IN KAZAKHSTAN: RESEARCH RESULTS

Authors:

**Irsaliyev S. A., Kamzoldayev M. B.,
Kopeyeva A. T., Mussina Zh. Z.**

This analytical report presents an analysis of engagement and activity of public associations of teachers in education policy-making, as well as opinion of teachers and experts concerning effectiveness and prospects of developing platforms for teachers to make their voices heard.

The report has been made for the teacher community, leaders at all levels, as well as anyone interested in education.

All rights reserved. Any unauthorized copying of the text, partial or otherwise, is prohibited without a reference to the source.

Analytical report «Voices of Teachers in Kazakhstan: Research Results»:
G60 Irsaliyev S. A., Kamzoldayev M. B., Kopeyeva A. T., Mussina Zh. Z. – Nur-Sultan: Public Association «Center of Analysis and Strategy «Beles», 2021. – 162 p.

ISBN 978-601-7600-21-1

UDC 37.0 (574)
LBC 74.00 (5Kaz)

© Public Association «Center of Analysis and Strategy«Beles», 2021

TABLE OF CONTENTS

I. INTRODUCTION.....	112
II. PREREQUISITES FOR THE INSTITUTIONALIZATION OF TEACHER VOICES IN KAZAKHSTAN.....	113
III.RESEARCH METHODOLOGY AND TOOLKIT.....	126
IV. REVIEW OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN UNITING AND INSTITUTIONALIZING TEACHER VOICES	127
V. RESEARCH RESULTS.....	135
VI.KEY FINDINGS, CHALLENGES AND RECOMMENDATIONS FROM THE STUDY	153
VII.CONCLUSION	157
REFERENCES	159

I. INTRODUCTION

Professors Michael Fullan and Andy Hargreaves won the prestigious Grawemeyer Award¹ for the idea of 'professional teacher capital' in 2012.

According to their research, the professional capital of a teacher consists of three components:

- human capital,
- decisional capital²,
- social capital,

of which the latter is considered to be the most important (Hargreaves, 2019).

According to Hargreaves, the social capital of the teacher is the experience that teachers gain through collaboration in groups, joint professional development and lasting relationships based on mutual trust.

The research proved the positive impact of cooperation between teachers on their professional activities and, as a result, on the academic results of students (Reeves et al., 2017; Bryk and Schneider, 2002; Day et al., 2007³).

It should be noted that this research focuses on in-school collaboration among teachers, including, for example, collaborative lesson planning. Meanwhile, pedagogical cooperation in the form of trade unions or other associations for collective discussion and defending their professional positions, as well as the benefits or impact of such associations for pedagogical practice, remain relatively unexplored, especially in the post-Soviet region. Looking ahead, it should be noted that one of the reasons for this is the lack of reliable data and the low awareness of teachers.

The axiom, which no one disputes, is that the key figure in the development of the education system is the teacher. Teachers are the final and most important link in the mechanism for implementing innovations in the school system. The fate of these reforms, and, accordingly, the fate of future generations depends on their active participation or non-participation in promoting educational reforms.

To what extent is this obvious fact taken into account when developing, discussing and implementing program documents at the national level in the field of education?

How systematic and effective is the involvement of teachers in the formation and implementation of school educational and administrative innovations?

How do teachers assess the possibility of their active participation in building new elements of the education system themselves?

¹ The Grawemeyer Award is an annual award from the University of Louisville (USA), awarded for advanced ideas in education, music, religion, psychology and world order since 1985.

² Decisional capital is an ability of a teacher to make professional judgments and make decisions that develops throughout his career (Hargreaves, 2019).

³ As cited in article of Hargreaves (Hargreaves, 2019)

Is there an institutional basis for uniting teachers not only in addressing professional development and improving working conditions, but also to participate in the development of strategic directions and plans for the development of the field of education and upbringing?

Finding answers to these far from idle questions is vital for the sustainable and balanced progress of school education.

It should be noted that there have been no previous studies in Kazakhstan aimed at studying the degree of involvement of teachers, key stakeholders and actors of the education system, in the process of forming educational policy.

In this regard, we hope that this study will be a relevant source of data and will initiate a constructive dialogue and collaboration of existing platforms for dialogue in the country with teachers and their associations.

II. PREREQUISITES FOR THE INSTITUTIONALIZATION OF TEACHER VOICES IN KAZAKHSTAN

1. Review of the provisions of the Laws «On education», «On the status of teachers», «On trade unions», «On non-profit organizations», «Labor code» and other regulatory legal acts governing the activities of teacher trade unions and other teacher associations.

Like all social institutions, the school, as well as the teachers working in it, have their own formal standards - responsibilities, rights and job descriptions. The effective implementation of the rights and responsibilities of teachers, their involvement and activity in school management, participation in innovations and reforms are important indicators of the democratization of secondary education.

The framework of this review considers the existence of mechanisms for the institutionalization and formalization of the voice of a teacher. The “voice of the teacher” is understood as the active participation of teachers in the planning and reforming of the educational system, their ability to express their professional opinion in open areas and be heard. We analyzed legal regulations in the field of education in order to identify this mechanism and its implementation in our country. [1].

The Law «On Education» (dated July 27, 2007 No. 319-III) contains the main provisions, principles and objectives of the education system. Article 3.1.9 of the Law states that one of the principles of state policy in the field of education is the democratic nature of education management, as well as transparency of the education system. The Law defines an increase in the social status of the teacher among the tasks of the education system (Article 11.6), as well as the expansion of autonomy, independence of educational organizations, and the democratization of education management (Article 11.7). Thus, the need to democratize the education system and, accordingly, the opportunities for each teacher to express their own professional position are enshrined in legislation of Kazakhstan.

The Law «On the Status of a Teacher» (dated December 27, 2019 No. 293-VI) secures the rights of a teacher to participate in the development of educational programs and other educational materials, to participate in the discussion of issues aimed at improving the quality of education, including those related to activities organization of education. In addition, Article 7 (p. 1, p. 8, 10, 11) enshrines the right of a teacher to participate in the educational policy of the country.

The State Program for the Development of Education and Science of the Republic of Kazakhstan for 2020–2025 (PP RK No. 988 dated December 27, 2019) also indicates the need to ensure the high status of the teaching profession. The Republican Association of Subject Teachers at the National Academy of Education named after Y. Altynsarin, which includes 12 associations and unions, was created in accordance with the plan for the implementation of the state program for the development of education and science in 2020. According to the objectives of the state program for the development of education and science, this Republican Association should contribute to improving the professional skills of teachers. Also it plans to create associations of subject teachers in each region as part of the activities of the state program for the development of education and science. In addition, a forum of subject teachers will be planned annually until 2025. The focus of these associations should be on improving teaching methods. The state program for the development of education and science does not aim to involve teachers in the planning and implementation of the educational policy of the country.

«Standard qualification characteristics of teacher positions» (Order No. 338 of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan dated July 13, 2009) determine the job responsibilities, according to which teachers of all specialties participate in meetings of methodological associations, teacher associations, methodological, educational councils, network communities (§6, p. 56). The head of the methodological office must organize interaction with public organizations (associations, councils and others) in the republic and abroad, and can also manage the work of methodological associations of teachers, associations of subject teachers (Chapter 8, §1, p. 216).

Methodological associations of subject teachers, methodological rooms have been created in every school of the Republic of Kazakhstan. There is a small number (about 50) of associations of subject teachers and public associations of teachers at the regional and republican level. The study of information from open sources did not allow us to conclude that these associations are systematically monitored and controlled by any specific body.

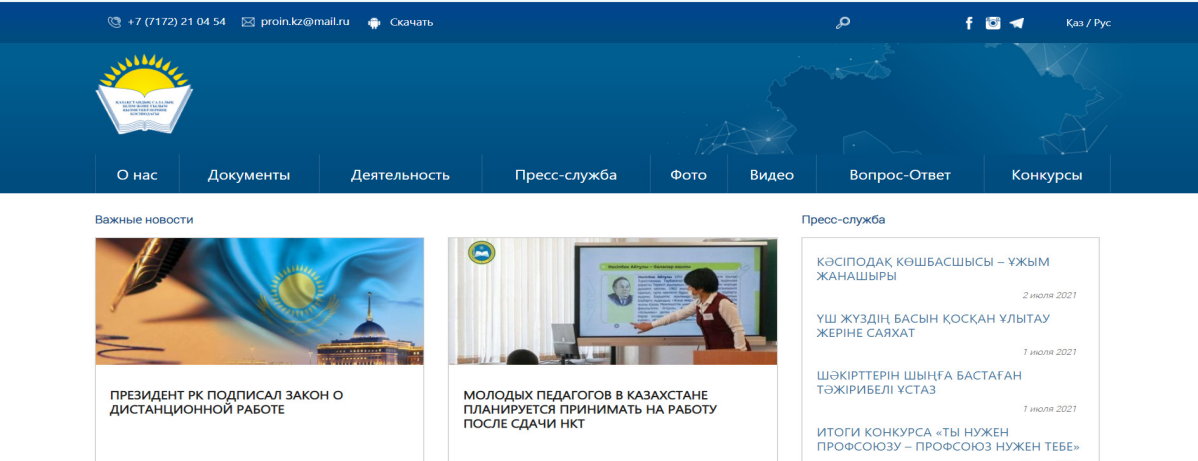
The Labor Code of the Republic of Kazakhstan (dated November 23, 2015 No. 414-V) establishes the basic principles of the functioning of trade unions and social partnership organizations (associations and unions).

The Law of the Republic of Kazakhstan «On Trade Unions» (June 27, 2014 No. 211-V) describes the concepts, principles of the creation and functioning of trade unions. The trade union is created on the initiative of a group of citizens of the Republic of Kazakhstan of at least ten people connected by professional or industrial interests. Professional associations are independent organizations, not controlled and accountable to government agencies, political parties, employers (Article 5, Clause 3).

Joining a trade union is a voluntary decision, forced actions against employees are prohibited [Article 7, Clause 3]. The law provides for the participation of trade unions in monitoring the implementation of decisions made at the republican, sectoral, regional levels and at the level of the organization [Article 19, Clause 3], as well as in the formation of the social policy of the state [Article 24]. Participation in the formation of policy is supposed to develop and submit plans and programs for social protection, raising the minimum wage, pensions and other important social problems to the relevant government agencies.

For reference: the Kazakhstan branch trade union of workers in education and science has been operating in Kazakhstan since the Soviet period. The Trade Union of Teachers defended the rights of teachers and sought to increase their wages in difficult times for the country after gaining independence.⁴

Today the Trade Union includes 20 regional and territorial organizations, 4 branches, 9296 primary trade organizations with a total number of 730 302 members. The trade union is part of the Federation of Trade Unions of the Republic of Kazakhstan.

The Program of Activities of the Kazakhstan Sectoral Trade Union of Education and Science Workers for 2019-2024 was adopted at the XIV Congress of the Trade Union, which sets the task of increasing the social and professional status of teachers, promoting cooperation between trade unions, political parties, and civil society institutions.

The Law of the Republic of Kazakhstan «On Non-Commercial Organizations» (dated January 16, 2001, No. 142-II) creates conditions for the operation of non-commercial organizations in the field of education. According to Article 2, a non-profit organization is a legal entity that does not have the goal of generating income and does not distribute the income received among the participants. They can be created to achieve social, cultural, scientific, educational, charitable, managerial goals, for other purposes aimed at providing public goods and benefits to members of their organization (Article 4). Non-profit organizations can be created in the form of an institution, a public association, a joint stock company, a consumer cooperative, a foundation, a religious association and an association (Article 6).

Based on the analysis of the above documents, it seems possible to extrapolate the normative legal framework for the institutionalization and formalization of the teacher's voice in the Republic of Kazakhstan (Table 1).

⁴ <http://edu-tradeunion.kz/ru/article/index/1/3>

Table 1

Normative legal framework for the institutionalization and formalization of the teacher's voice in the Republic of Kazakhstan

	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
Education Law (2007)	Competence of educational organizations: assistance to the activities of public authorities, public associations; (Article 43.3.14). Collegial governing bodies are created in educational institutions. Forms of collegial management of an educational organization: council (academic council) of an educational organization, a board of trustees, pedagogical, methodological (educational and methodological, scientific and methodological) councils and other forms, the standard rules for organizing the work of which, including the procedure for their election, are approved authorized body in the field of education. (Article 44.9)	Management of educational-methodical and scientific-methodical work is entrusted to: in organizations of secondary education - to regional, cities of republican significance and the capital, methodological rooms and methodological rooms of district (city) departments of education (Article 29.2)			The main principles of state policy: the democratic nature of education management, the transparency of the education system (Article 3.1.9). The tasks of the education system are: ensuring an increase in the social status of teachers (Article 11.6), expanding the autonomy, independence of educational organizations, democratizing education management (Article 11.7). The interests of subjects of educational activity in the education system can be represented by their associations, created and operating in accordance with the laws of the Republic of Kazakhstan (Article 46)

	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
Закон «О статусе педагога» (2019)	The teacher has the right to: participate in the development of educational programs, curricula, teaching materials and other components of educational activities, as well as textbooks, educational and methodological complexes and teaching aids; participation in the discussion of issues aimed at improving the quality of education, including those related to the activities of the educational organization; participation in the work of collegial governing bodies of an educational organization (Article 7.1. item 8, 10, 11).				

	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
Трудовой Кодекс (2015)	Employees who are not members of a trade union who did not take part in the election of elected representatives of employees have the right to delegate the right to represent their interests to trade union bodies, elected representatives of employees. On the basis of a written application from an employee, trade union bodies, elected representatives of employees ensure representation of his interests. (Article 20.2). An employee has the right to association, including the right to form a trade union, as well as membership in it, to represent and protect his labor rights and interests, unless otherwise provided by the laws of the Republic of Kazakhstan (Article 22.1.8); Workers who are not members of a trade union have the right to authorize a trade union body to represent their interests in a relationship with an employer. (Article 156.4)	At the level of the region, city of republican significance, the capital - authorized representatives of local executive bodies, territorial associations of trade unions, regional or city of republican significance and the capital of the association (association, union) of employers, regional or city of republican significance and the capital of the small business association (Article 148.3.3)	The parties are represented by: 1) at the republican level - plenipotentiary representatives of the Government of the Republic of Kazakhstan, republican associations of trade unions, republican associations (associations, unions) of employers, republican associations for small businesses (Article 148.3.1)	At the sectoral level - plenipotentiary representatives of authorized state bodies of the relevant spheres of activity, sectoral trade unions, sectoral associations (associations, unions) of employers, and in their absence - sectoral organizations (Article 148.3.2)	

Law on Non-Profit Organizations (2001)	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
	Non-profit organizations can be created to achieve social, cultural, scientific, educational, charitable, managerial goals; protection of the rights, legitimate interests of citizens and organizations; resolving disputes and conflicts; satisfaction of spiritual and other needs of citizens; as well as for other purposes aimed at providing public goods and benefits of its members (participants). (Article 4) A public association is an organization created as a result of a voluntary association of citizens, unless otherwise provided by laws, in order to achieve common goals that do not contradict the legislation of the Republic of Kazakhstan (Article 11.1). An association (union) can carry out activities as a self-regulatory organization in accordance with the SAM «On Self-Regulation» (Article 18.8)				The state encourages the formation and active activity of non-profit organizations. Non-profit organizations can be provided with tax, customs and other benefits in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan. (Article 40.1) Non-profit organizations, in accordance with the goals of their activities, can cooperate with government agencies, concluding agreements with them, and perform certain work for them (Article 40.2)

	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
The Law on Professional unions (2014)	Employers' representatives cannot be members of the elected bodies of a trade union at any level (Article 3.3). Trade unions are created on the basis of the equality of their members. The number of trade unions created within one industry, organization is not limited. (Article 4.1). Trade unions independently develop and approve charters, structure, determine priority areas of activity, form trade union bodies, organize activities, hold meetings, conferences, congresses and other events not prohibited by legislative acts of the Republic of Kazakhstan. (Article 5.2) Trade unions are independent in their activities from government agencies at all levels, political parties, employers and their associations, are not controlled or accountable to them (Article 5.3) The primary organization of a trade union is created in an organization, consists of at least three people and is a structural subdivision of a local or sectoral trade union without the formation of a legal entity and an authorized representative of employees in social partnership at the organization level (Article 15.1)	The trade union is created on the initiative of a group of citizens of the Republic of Kazakhstan of at least 10 people, connected by the commonality of their professional and industrial interests, convening a founding congress (conference, meeting), at which the charter is approved and trade union bodies are formed. (Article 8.1) The territorial union of trade unions at the level of the region, the city of republican significance and the capital must have affiliated organizations and (or) representative offices (branches) on the territory of at least two districts (cities of regional significance, districts in the city). (Article 12.3)	The republican association of trade unions must have affiliated organizations and (or) representative offices (branches) in the territory that includes more than half of the number of regions, cities of republican significance and the capital (Article 11.3)		Trade unions develop plans and programs for the social protection of their members, including programs to combat unemployment and to ensure employment, protect laid-off workers, measures to establish a living wage and comply with it, indexation of income, increase the minimum wage, pensions, scholarships and benefits, submit them as proposals to the relevant government agencies (Article 24)

Standard qualification characteristics of positions of teaching staff and persons equated to them (2009)	At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
	Teachers of all specialties, in accordance with their official duties, participate in meetings of methodological associations, teachers' associations, methodological, pedagogical councils, network communities (§6, clause 56). Job responsibilities of the head of the methodological office: Organizes interaction with public organizations (associations, councils and others) in the republic and abroad; • Determines the job responsibilities of employees, creates conditions for improving their professional skills. • Supervises the work of educational and methodological (scientific and methodological, expert councils) cabinet (center), methodological associations of teachers, associations of subject teachers; • Organizes and conducts seminars, exhibitions, workshops, competitions of pedagogy, conferences (lectures, reports, consultations) (Chapter 8, §1. P. 216)				

At school / teacher level	At the level of regional organizations	At the level of republican organizations	At the level of non-profit organizations / NGOs	At the level of the education system
State program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025		The Republican Association of Subject Teachers will be created, as well as Associations of Subject Teachers in each region, which will contribute to improving the professional skills of teachers. Forums and meetings of subject teachers will be held annually.		National Academy of Education named after Y. Altynsarin will become the center of methodological innovations. The republican educational and methodological council under it will unite and coordinate the activities of all educational institutions, associations of subject teachers of the country in close cooperation with pedagogical universities. In order to actively involve the teaching community in the discussion of topical issues of education and support talented teachers, conditions will be created for the formation of expert and professional public associations.

2. REVIEW OF EXISTING TEACHER ASSOCIATIONS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

We have collected and aggregated information on existing teachers' associations in Kazakhstan - NGOs, associations and other forms of organization.

Prior to the implementation of measures for the formation of pedagogical associations and unions provided for in the State Program for the Development of Education and Science for 2020–2025, official monitoring of NGOs in the field of education at the level of the education system was not carried out. In 2020, as part of the implementation of the State Program for the Development of Education and Science, the National Academy of Education named after Y. Altynsarin, a list of associations and associations of teachers was compiled, on the basis of which the Republican Association of Teachers of Kazakhstan was created.

However, based on the results of collecting information from various sources, carried out by us in the course of this study, we were convinced that at present there is no single base of non-governmental organizations in the education system, with a clear division into forms of organization and categorization of the focus of activity.

First of all, from the official website of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (on which the option of teachers joining the Association was developed), a list of 12 republican and regional associations of teachers created on the basis of regional educational and methodological centers was obtained. Further search for the contact details of these organizations did not give any results, and therefore we turned to the National Academy of Education with an official request. Unfortunately, we did not receive an official response about the activities of these 12 organizations, or their contact details.

Secondly, a list of 628 methodological associations and associations of teachers at the level of school, city, region and district was received as a result of a request to the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. The reporting form for collecting data on methodological associations was filled out by regional departments of education in different ways: the number of leaders of methodological associations varies from 200 to 7 people between regions, in different regions either regional leaders or district leaders are indicated. There is also a heterogeneous approach to the indication of the names of associations.

In addition, the register of NGOs of the Civil Society Committee of the Ministry of Information and Social Development was analyzed. The list of 1467 non-governmental organizations in the field of education was downloaded from this register using the «Education» filter. However, when processing this list, a very large percentage of data duplication from the same organizations was revealed. After the purge, 762 unique educational organizations remained on the list. An analysis of the organizations that remained on the list showed that they include both independent non-governmental organizations and school methodological associations, branches of regional party branches and associations of subject students functioning under the administrations and departments of education.

Thus, the list is rather chaotic and does not contain division into truly independent organizations and organizations by focus of activity. In addition, the list included such

organizations as the «Association of Oncologists», «PA of Accountants and Auditors», «Chess Federation», which, although they can carry out educational activities, by their specifics do not belong to the education system. The list also contains organizations whose name it is impossible to determine the specifics of their activities (for example, Private Fund «Sary, Suyir Batyrlar»).

Based on the analysis, several general categories of organizations indicated in the list have been identified. These are mainly public associations of school boards of trustees, associations of subject teachers, as well as associations on topics such as continuing education, associations of veteran teachers, parents, etc.

We also **analyzed informal teachers' associations on Facebook**. As of May 2021, more than 30 active groups on the topic of the country's education, including a group of teachers, were registered on this social network. Most of these groups are not legally registered, but are an active virtual platform for discussing problems in the education system. The number of subscribers in groups varies from 500 to 135 thousand social network users.

For example, there are 133.4 thousand users in the group «Kazakhstan ustazdary», 4.5 thousand users are in the #bilimkz group. About 20 posts a day on the topic of education are published in the group "Kazakhstan ustazdary".

Generally, publications in these groups are reviewed by moderators, most of whom are teachers and professors. During quarantine and distance learning, the activity of these groups increased. Teachers share their experience, especially during distance learning, ask for advice, discuss lesson plans, electronic materials, teaching methods, etc. The topics of Internet speed, the congestion of educational platforms, and the lack of electronic devices are also raised. One of the advantages of such interaction for group members is the ability to highlight and place in the message a mention of the account of the Minister of Education or the official page of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.

In turn, information about innovations is also actively published, online discussions and live broadcasts are held on the page of the MES RK, which can be duplicated in these communities for greater coverage.

Thus, there is currently no unified data on the number of non-governmental organizations in the field of education in Kazakhstan, with a clear structuring by type of activity on any open platform.

The work carried out by us in the framework of this study is the first attempt to systematize data on NGOs in the education sector in the Republic of Kazakhstan (the data we obtained are included in the appendices to this report). However, we did not find any data confirming the actual existence and real activities of the organizations included in the list of NGOs. So, when we sent out invitations to take a survey, most of the e-mail addresses indicated in the database did not work, in general, following the results of mailing to 762 e-mail addresses, we received 18 responses, and therefore it was considered impossible to conduct a survey of NGO members due to the limited sampling.

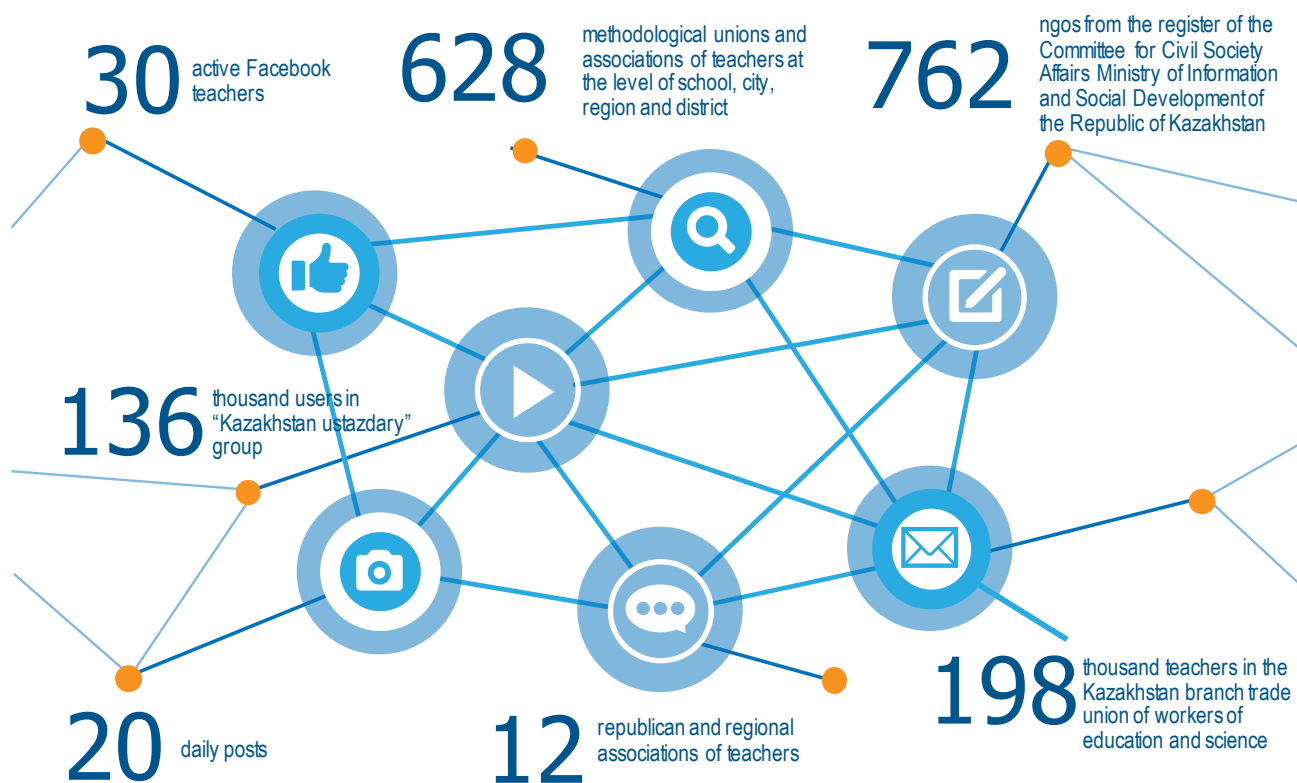
Thus, there is a high probability of obsolescence and inaccuracy of the data of the official register.

We have summarized the results of our data collection in the infographic below.

The above data is valid for April-May 2021

Beles

“Voices of teachers” in numbers

Active Facebook groups:

1. Teachers of Kazakhstan - 136 thousand
2. Children's upbringing - 49.1 thousand
3. SAT (Lesson methodology) - 45.6 thousand
4. My school - 37.3 thousand
5. Teacher's Status Association - 36.9 thousand
6. Teachers of Kazakhstan | Exchange of methodological experience - 32.4 thousand
7. Teachers' environment - 23.1 thousand
8. The union of elementary school teachers - 18.1 thousand
9. The information that teachers need - 17.6 thousand
10. Pedagogical excellence - 17.4 thousand
11. For the Kazakh language and literature teachers - 16.8 thousand
12. Ustaz ýni.kz - 14.8 thousand
13. Education and science news - 14.6 thousand
14. Respected teachers - 14.3 thousand
15. Teachers of Kazakhstan - 10.4 thousand
16. Teacher's room - 10.1 thousand

Teacher associations of the Republic of Kazakhstan from the website of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin

- 1.«Orken» association of Karaganda region
- 2.Association of school principals and mathematics teachers of Turkestan region
- 3.Regional association of subject teachers «Shygys» of the Education Department of East Kazakhstan region
- 4.Association of young teachers, association of class managers, and association of subject teachers of Almaty
- 5.Association of the best mathematics, physics, chemistry and biology teachers in elementary school of Uralsk
- 6.Association of science and mathematics and humanitarian subject teachers «KazA4» of Akmola region
- 7.Union of best teachers of Kostanay region
- 8.Teacher association of Nur-Sultan
- 9.Association of young scientist teachers
- 10.Kazakhstan association of continuous education
- 11.Montessori association of teachers of Kazakhstan
- 12.Republican association of teachers of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin

* School trade union data is spurious, since trade unions in certain regions did not sign the Industrial Agreement of Social Partnership, meaning that they are not part of the Trade Union of Education and Science Workers of Kazakhstan.

III. RESEARCH METHODOLOGY

A mixed method of data collection was chosen to obtain qualitative research results, which in comparison with only a quantitative or qualitative method provides a more complete picture for studying the problem or phenomenon of the research.

The research question was formulated - «To what extent are the country's teachers involved in planning, discussing and implementing educational policy and reforms through participation in professional associations?».

The object of the research is the teacher. The subject of the research is its participation / non-participation in the work of professional associations in the field of education.

To answer the research question, data collection was carried out as follows:

- Analysis of regulatory legal acts to obtain a picture of the prerequisites and conditions for the functioning of professional teachers' associations and other non-governmental / non-profit organizations in the education sector (NGO).
- Compilation of a list of NGOs in the field of education by analyzing open government sources and a survey.
- A survey of teachers about their involvement in the activities of school trade unions, methodological associations and NGOs in the field of education.
- Interviews with public figures from among teachers to identify the mechanisms of representation of the teacher's voice in the public and political space.

An online questionnaire was developed for the country's secondary schools as part of the quantitative data collection method.

This questionnaire includes questions on 4 main thematic blocks:

- reasons for participation / non-participation in methodological associations, trade unions and NGOs;
- the opportunity to realize one's voice, express one's opinion through methodological associations, trade union, NGO;
- assessment of the activities of methodological associations, trade union, NGO;
- wishes for the further development of trade unions, methodological associations and NGOs as platforms for voicing the professional opinion of teachers.

To ensure geographical representativeness, random sampling was used to select 20 schools from 5 regions of the country (Nur-Sultan and Karaganda, North Kazakhstan, West Kazakhstan, East Kazakhstan and Turkestan regions).

The survey was carried out through the online resource Google Forms. The research toolkit was developed in Kazakh and Russian languages to ensure the choice of language by all respondents.

The results of this questionnaire are analyzed in section V of this report.

Moreover, an analysis of the formal and informal teacher associations in the field of education existing in the Republic of Kazakhstan was carried out.

As part of this analysis, a list of NGOs in the education sector was compiled, which can be found in detail in section II.2 of the report.

As part of the qualitative data collection method, interviews were conducted with prominent public figures from among the educators. The interview questions were also grouped into 3 thematic blocks:

- assessment of the possibility of realizing the teacher's voice through intraschool mechanisms (methodological associations and trade unions);
- assessment of existing pedagogical associations in Kazakhstan;
- prospects for the development of the activities of NGO teachers in Kazakhstan.

The results of the interviews, as well as the results of the teacher survey, are analyzed in section V.

IV. REVIEW OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN UNITING AND INSTITUTIONALIZING TEACHER VOICES

UNITED KINGDOM

In the UK, education has traditionally been the most unionized sector. In 2018, 48% or more than 805,000 UK teachers were unionized.

The trade union movement in this country is formalized and firmly established. The largest trade unions of the country were registered in the 70s and 80s of the last century, and the National Association of School Headmasters - back in 1897.

The largest teacher union is the National Education Union, which was formed from the 2017 merger of the National Union of Teachers and the Association of Teachers and Lecturers. The National Teachers' Union has over 450,000 members.⁵ Another major trade union organization, the National Association of Schoolmasters and Union of Women Teachers, has over 280,000 teachers.

The development of the trade union movement in the education system is also evidenced by the official survey «Teacher's Voice» conducted by the Education Department among 1,600 teachers in the country in 2013, in order to find out the activity of teachers in trade unions and the reasons for joining.

According to the survey, 97% of teachers were members of trade union organizations, with 83% belonging to the two major associations noted above. In addition, 6% were members of the National Association of School Headmasters, another 3% were

⁵ <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>

members of the Association of School and College Leaders, and 2% were members of the Golos trade union organization. Given the high rates of participation of UK teachers in trade unions, it is not surprising that they are active in expressing their own position on topical issues for the education sector.

Approximate number of members of the largest UK trade union organizations (latest available data) ⁶		
	Year of creation	Number of members
National Education Union (NEU)	2017	> 450 thousand ⁷
National Association of Schoolmasters Union of Women Teachers (NASUWT)	1976	> 280 thousand ⁸
National Association of Head Teachers (NAHT)	1897	> 45 thousand ⁹
Association of School and College Leaders (ASCL)	1977	> 20,5 thousand ¹⁰
Voice	1970	> 19,5 thousand ¹¹

So, when, during the first wave of the coronavirus pandemic in 2020, another daily record for infection and mortality was broken (January 2020), the National Education Union (NEU) called for postponing the opening of schools for at least two weeks.¹² The organization clearly noted the right of teachers to “refuse to work in unsafe conditions”. The National Association of Schoolmasters Union of Women Teachers (NASUWT) did the same, stating that the organization «will take immediate steps to protect those members who are at risk due to the failure of the government or employers to provide a safe working environment.»

The active position of the UK trade unions is clearly enshrined in their ideology and philosophy. For example, the National Education Union on the home page of its website declares that it is a «campaigning union», or a trade union actively involved in social and political life, «with a clear vision of what the country’s education system should be»¹³.

⁶ Information taken from the official websites of trade union organizations and Wikipedia.org

⁷ <https://neu.org.uk/why-join>

⁸ <https://www.nasuwt.org.uk/why-join.html>

⁹ <https://www.naht.org.uk>

¹⁰ <https://www.ascl.org.uk/About-us>

¹¹ <https://www.voicetheunion.org.uk>

¹² <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/>

¹³ <https://neu.org.uk/what-we-do>

The National Education Union is a campaigning union with a clear vision of what our education system should look like. Together, we want to shape the future of education for the benefit of teachers, support staff, leaders, and pupils.

Teacher professional associations are influential in the United States of America, not least due to the principle of «collective bargaining».

As noted by Moe (2016), in the modern era, the emergence of teacher unions in the United States was rather slow, in contrast to Western countries, where trade unions emerged immediately as educational systems developed. The author explains this as a generally unfavorable political environment for the work of any trade unions, which were perceived by the authorities as hostile. Nevertheless, the largest trade union organization of teachers - the National Association for Education (more than 2 million members), was formed in the second half of the 19th century. In 1900, the association had 2,400 members, and a hundred years later, the number of members of this association reached 2.3 million teachers in more than 13 thousand local organizations (Kirkpatrick et al., 2021).

Approximate number of members of the largest US trade union organizations (latest available data) ¹⁴		
	Year of creation	Number of members
National Education Association (NEA)	1857	3 million people
American Federation of Teachers (AFT)	1916	1.7 million people

According to the 2017 national survey of teachers, 70% of them were trade unionists (79% in 2000) (Loewus, 2017). It is noteworthy that, according to official statistics, in recent years there has been a steady decline in the share of American teachers in trade unions.¹⁵

At the same time, if we consider the statistics of participation of all employees of the US education system (including professional development services and libraries), then the share of trade union members among them is much lower than among

¹⁴ Information taken from the official websites of trade union organizations and Wikipedia.org

¹⁵ https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp

teachers themselves - 35% in 2020. (U.S. Bureau of Labor Statistics, 2021). However, these indicators are still the highest among all areas of employment - according to the US Bureau of Labor Statistics, the share of participation in trade unions is higher only in the law enforcement sector of the country (36.6%).

During their existence, the two largest associations, NEA and AFT, have made several merger attempts, which have not been successful, although the associations are looking for ways to expand cooperation.

***For reference:** The American Federation of Teachers (AFT), also created in the early 20th century, formerly the NEA joined the **collective bargaining** principle. This principle assumes the right of union leaders to represent the interests of union teachers in discussions with local authorities about issues such as district / state wages. In other words, teachers (and members of other trade unions) agree in advance on the minimum wage they agree to work for. This norm has been legislatively enshrined in the United States since 1975 (Rodd's Act). It is interesting to note that earlier attempts by workers to use this approach were interpreted as criminal price collusion (Compa, 2014).*

The total membership of the NEA and AFT is 40% of all union members in the United States and three quarters of all public-school teachers. According to open sources, their total revenue is \$ 1.5 billion. The associations themselves are large organizations, with over 6,000 employees who are given career opportunities.

In addition to these large trade union organizations, there are teacher associations in the United States at all levels, from local to national, which are called «Independent Education Associations» (Kirkpatrick et al., 2021). While at the national level they do not represent the same political force as the NEA, there are examples of independent associations outnumbering the NEA and AFT at the state level. According to rough estimates, the number of teachers who are members of independent associations exceeds 300 thousand people, and the same number are not members of trade union organizations (Ibid.).

For decades, public school teachers in many states were required to pay union fees. The logic was that, since their economic interests were collectively represented at the negotiating table, they had to pay their fair share. After decades of bitter debate in 2018, the US Supreme Court overturned that obligation, ruling that mandatory union fees are contrary to the First Amendment (freedom of expression) and are an unconstitutional form of being forced to defend a particular point of view.¹⁶ Until that time, according to a ruling of the US Supreme Court (1977), trade unions had the right to collect mandatory contributions not only from current members, but also from those teachers who left the union.

¹⁶ <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

As in the UK, large trade union associations in the United States are actively expressing their views on the development of the education system as a whole and responding to specific changes.

Back in 1972, the NEA became the first national education organization with a political affairs committee that remains the most influential in the country to this day. The association sends large delegations to conventions by the Democratic and Republican parties.

Like all major trade union organizations in the country, teachers' unions are self-sufficient organizations and have the opportunity to invest their funds, as well as use them to publicly support politicians. In 2008, the AFT contributed over \$ 1.7 million to Hillary Clinton's campaign, and about \$ 2 million to Barack Obama's campaign (Federal Election Commission, 2009).

Since 1980, AFT and NEA have jointly contributed more than \$ 57 million to various campaigns, 30% more than any other corporation or union (NYT, 2010).

An example of the political influence of the NEA is the creation of the Department of Education by Congress in 1979 with the backing of President J. Carter, whom the NEA publicly endorsed (despite opposition from the second largest association, AFT).

More relevant examples include union rhetoric over the resumption of offline learning in American schools. For example, the Chicago teachers union, like their colleagues in the UK, voted to continue the remote work format, and therefore the city's schools were not reopened in the winter of 2021.

Another example of a teacher engagement platform is the Association of American Educators (AAE)¹⁷, the largest non-union teacher organization with branches in California, Georgia, New Jersey, Arkansas, Colorado, Idaho, Kansas, Oregon and Washington. the membership fee for the Association is \$ 16.5 per month, covering legal protection in any lawsuits, scholarships, and grants, if necessary, as well as access to professional development courses and a teacher liability insurance policy in the amount of \$ 2 million. Also, members of the association can get a discount on studying for a master's program at one of nine partner universities.

¹⁷ <https://www.aateachers.org/>

RUSSIA

The trade union movement in the field of education in Russia has existed for over 115 years. As the authors of the manual on trade unions in Russia note, at the beginning of the 20th century, teachers began to unite to eliminate disadvantageous working conditions, and the “Union of People’s Teachers” was created (G. Merkulova et al., 2006).

It is noteworthy that even more than a century ago, in the education system of Russia, there was extremely low wages, which became one of the key factors in the union of teachers in trade unions - «teacher’s work is paid so poorly that teachers are forced to drag out a miserable existence ...» (Ibid.)

In 1990, in the wake of the Soviet legacy, the Trade Union of Public Education and Science Workers of the Russian Federation was created, which is part of the Federation of Independent Trade Unions of Russia. In total, more than 20 million people are registered as members of trade unions of this Federation, and more than 5.5 million people are members of the Trade Union of Public Education and Science Workers.

As noted by the trade union itself at the time of its creation, in its activities it is “independent of the executive authorities, local governments, employers and their associations, political parties and other public associations, and is not accountable to them and is not under their control” (Merkulova et al., 2006).

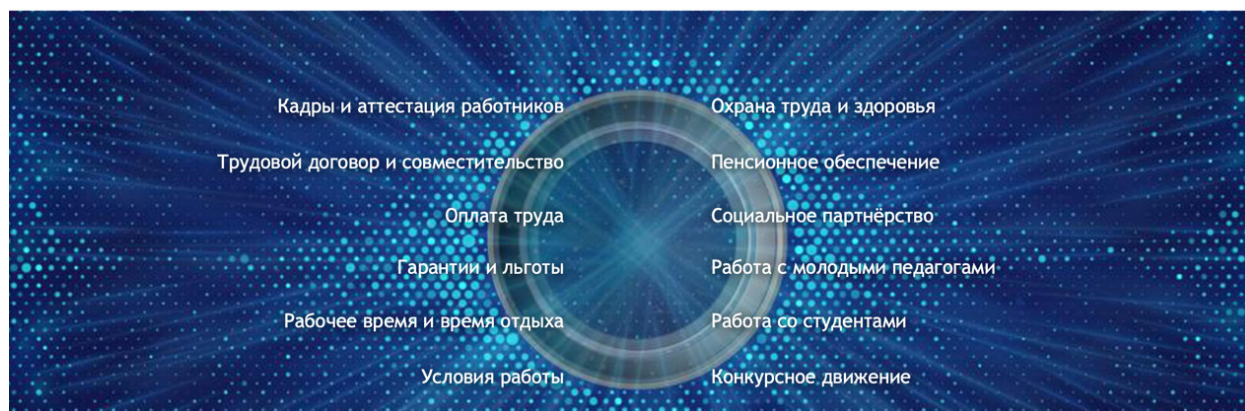

ОБЩЕРОССИЙСКИЙ ПРОФСОЮЗ ОБРАЗОВАНИЯ

О нас • Документы • Права и интересы • Внутрисююзная работа • Пресс-служба • Мероприятия • Контакты

ГОД СПОРТА, ЗДОРОВЬЯ, ДОЛГОЛЕТИЯ

ВСТУПИТЬ В ПРОФСОЮЗ

Like the American and British unions, the Russian teachers’ association expresses its position on protecting the interests of teachers.

For example, in 1999. The trade union organized an All-Russian action, which included strikes, with the aim of ensuring payment of wage arrears to teachers in the country. 800 thousand people took part in the action (Merkulova et al., 2006). In addition, the Trade Union takes an active part in revising the laws and regulations governing the activities of teachers. So, with the participation of the trade union,

40 amendments were made to the Labor Code of the Russian Federation, including the removal of restrictions on part-time work for teachers.

Similar to the situation in Kazakhstan, formal and informal associations of teachers also function in Russia, i.e. both legally registered and unregistered.

For example, there are Associations of young teachers at various educational institutions - pedagogical universities, institutes for advanced training of educators. Often these associations are not legal entities and do not carry out commercial activities, operating on the site of the university.

However, there are also all-Russian public organizations, for example, the «Association of Teachers of Rural Schools», which has regional and local branches, is a legal entity.

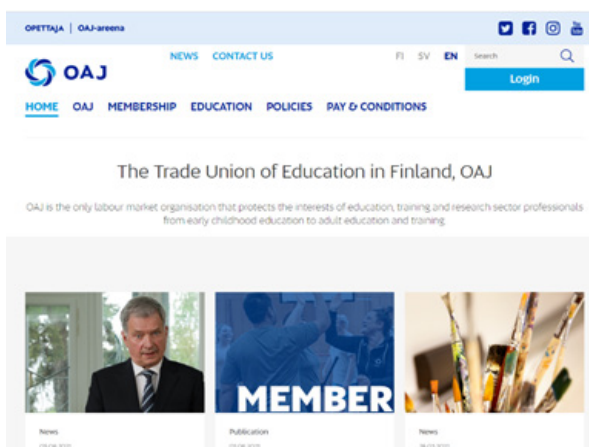
The regional public organization «United Independent Association of Teachers» in 2011 united 19 Associations of Teachers and Librarians of the city of Moscow.

FINLAND

More than 95% of teachers in Finland are members of the Trade Union of Education in Finland. The Finnish Education Union is the only trade union organization that protects the interests of education and research workers - from pre-school education to educational services for the adult population. As membership fees to the trade union, teachers pay 1.2% of wages.

This trade union association, due to its scale, has the ability to influence the educational policy of the country. Thus, the trade union has concluded 14 agreements with employers, which stipulate working conditions, including the minimum wage, the workload of teachers and the length of the academic year.

For teachers, membership in this trade union has the following advantages: insurance in case of accidents at work, travel; discounts on holidays in Finland and abroad; refresher courses, including courses in legal and financial literacy. A union member, in the event of a job loss, can apply to the Teachers' Unemployment Fund, where he / she can receive unemployment benefits and assistance in finding a job.

Finland also has national associations and pedagogical associations that are partners of this trade union: the Early Childhood Education Teachers Union in Finland, the OAJ General Education Teachers, the Swedish Speaking Teachers Association (Organization of Swedish-speaking Teachers in Finland FSL), Retired Teachers in Finland, etc.

Each association operates on a membership fee basis and provides a range of services, including teacher consultations, publication of journals, etc. They also develop teaching methods and content for their subjects, such as the Association of Teachers of Biology and Geography, the Association of Teachers of Mathematics and Science, the Association of Teachers technologies, etc.

As an example of subject union of teachers, consider the Association of English Teachers in Finland, which operates at the country level. This association includes about 2,200 teachers from all levels of education: general education schools, colleges, educational centers and universities in Finland. The Association provides teachers with the opportunity to study on courses, receive grants for studying abroad, publishes news in the field of teaching English, develops tests and assignments for schools.

The association is led by a Council of Representatives, which is elected annually and consists of 9 members. The association also collaborates with the National Board of Education, the Ministry of Education and the National Board of Certification Exams. The association also receives support from the US Embassy, the British Council, the Canadian Embassy, the Finnish Institute in London, and the League of Finnish-American Communities in Finland. This association is a member of the International Association of Teachers of English as a foreign Language and the International Federation of Teachers of Modern Language (Fédération Internationale des Professeurs de Langues Vivantes).

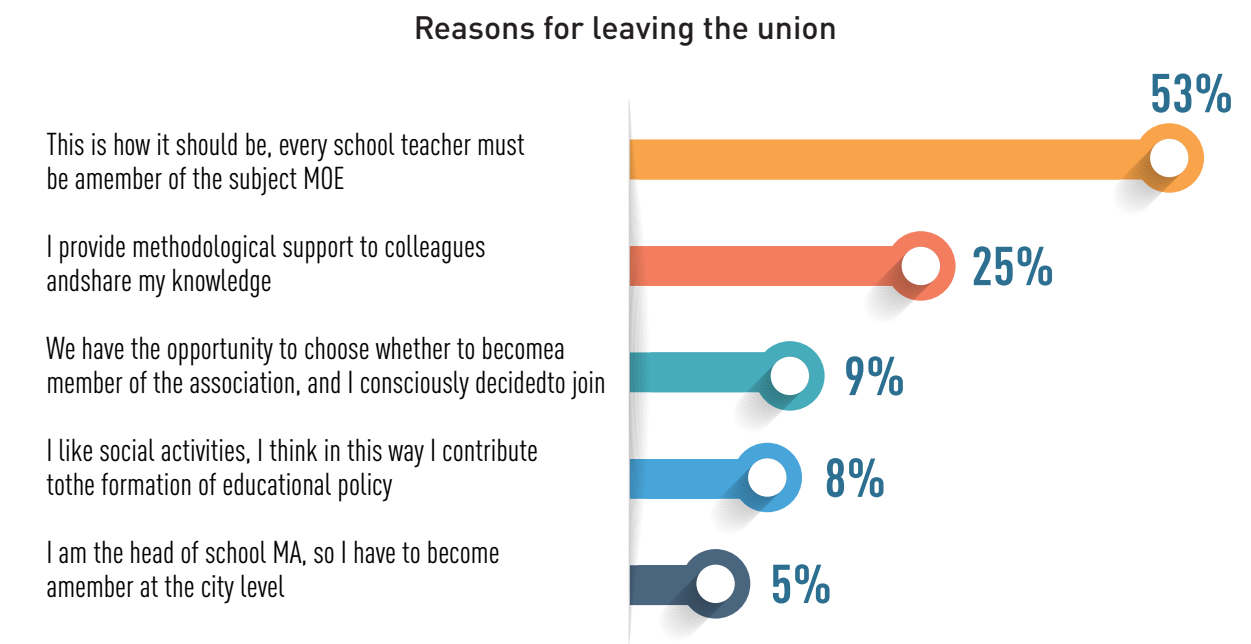
V. RESULTS OF THE STUDY

1. Teacher survey results

Participation of teachers in methodological associations and trade unions of schools

562 teachers took part in the survey on participation in the work of methodological associations (hereinafter - MA), trade unions and NGOs.

90% of teachers (509 people) indicated that they are members of school MAs. More than half of the teachers who are in the MA, as the main reason noted the compulsory participation, another quarter - the possibility of methodological mutual assistance within the MA.

Another 9% of teachers noted that they are not members of school MAs. Answering the question about the reasons for not participating in the work of methodological associations, 23% (12 people) of them indicated that their school does not have a medical school that they could join, 49% (28 people) also noted that in their school in in general, educators are rarely members of the MA. The rest of the teachers indicated the lack of experience, lack of experience as the reason for not participating in the work of the Ministry of Education.

In turn, more than 80% (451 people) of teachers indicated that they are members of the school trade union. Teachers noted both the “obligatory nature” of membership (46.5%) and a conscious desire to join a professional association of teachers (53.5%) as the main reasons for joining a trade union.

One fifth of teachers (20%) answered that they are not members of a trade union.

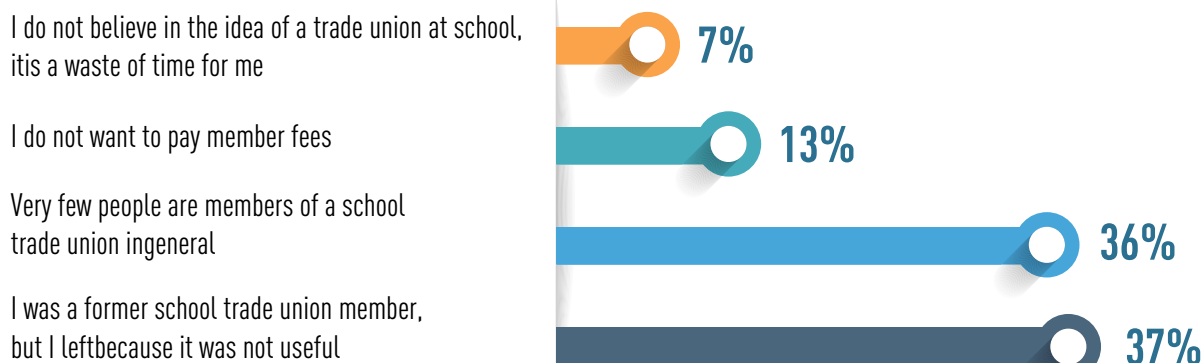
At the same time, more than a third of these teachers noted that they left the trade union, because they did not feel any benefit from it (36.6%), the same number indicated that in the school as a whole, there is a low activity of teachers in the trade union (35.7 %).

In addition, teachers noted a reluctance to pay membership fees (12.5%), and a lack of trust in the trade union itself (7.1%).

Some teachers cited retirement and recent employment as reasons for refusing school union membership.

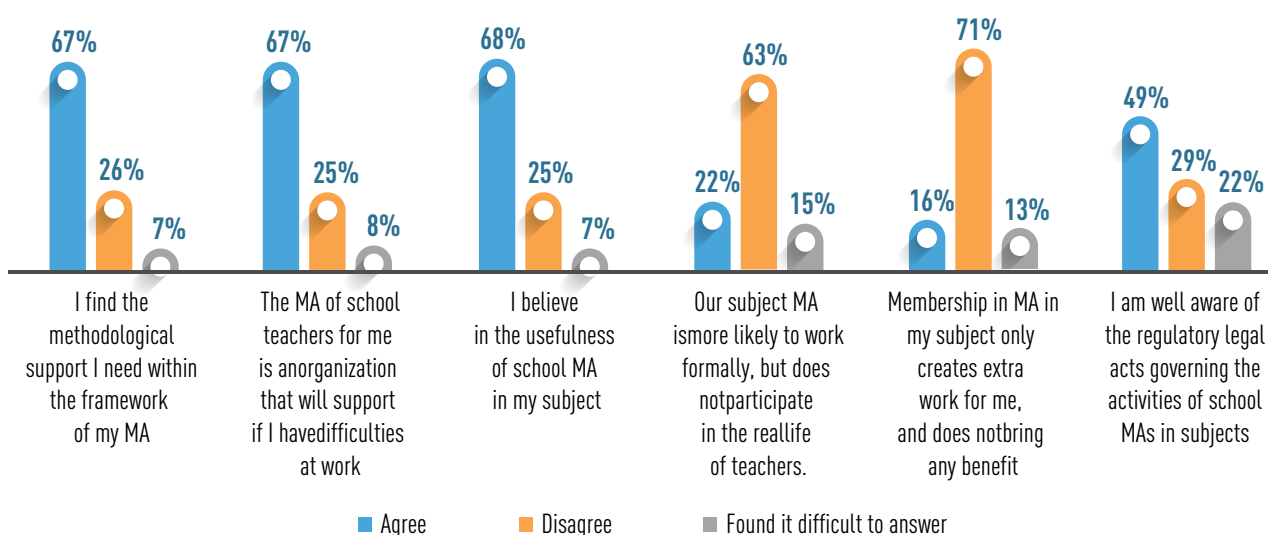
Reasons for leaving the union

Teachers' opinion on the work of school MAs and trade unions

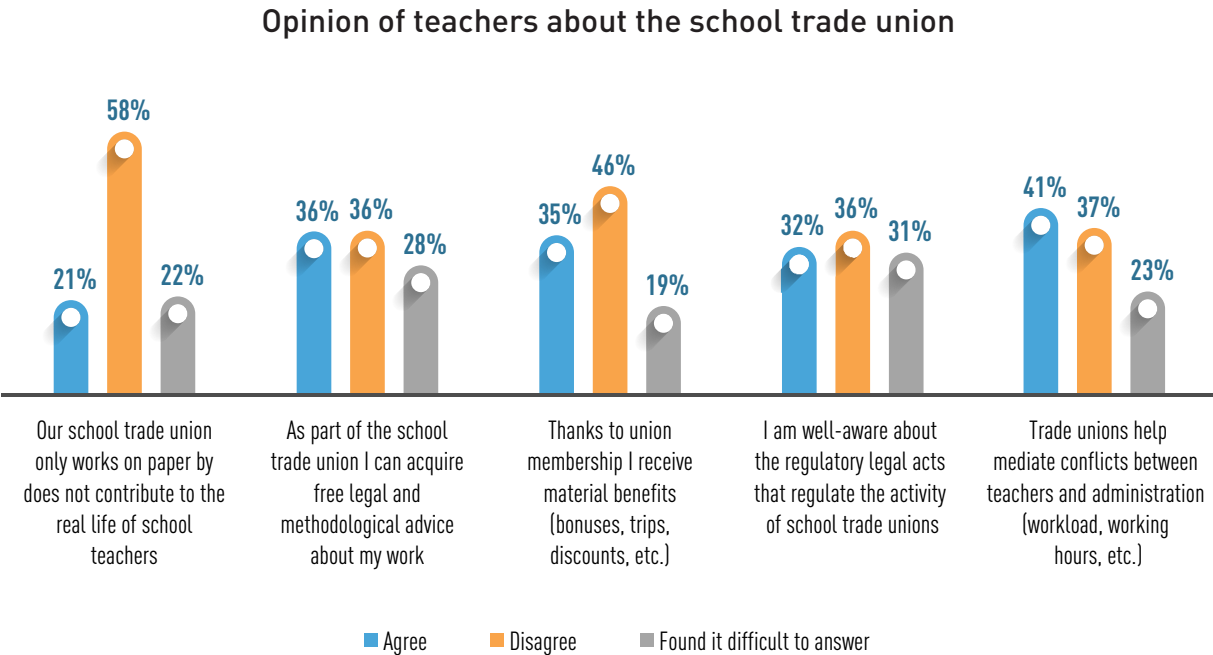
All participants in the online survey were asked to evaluate the work of their subject methodological associations. So, teachers answered questions about obtaining methodological support and the effectiveness of professional interaction within the framework of their MA. **According to the results of the survey, teachers all in all positively assess the activities of subject MAs at school.** Two-thirds of them noted that they receive the necessary methodological support within the framework of MA and believe in its usefulness for teachers. At the same time, every fifth teacher noted that school MAs work rather formally, without actually participating in the real affairs of teachers, and 16% believe that membership in these MAs does not facilitate their professional activities, but only creates an unnecessary workload.

Opinion of teachers about the work of subject MA

Teachers gave a similar assessment to the work of school trade unions. Thus, more than half of teachers (52.2%) agreed that the school trade union supports them in the face of difficulties at work and in personal life. 51% of teachers also noted that

they believe in the usefulness of the school trade union, the same number believe that in the framework of its work the trade union raises urgent issues concerning teachers. In addition, 52% of teachers agreed with the statement that membership in a school union is generally beneficial for the school staff.

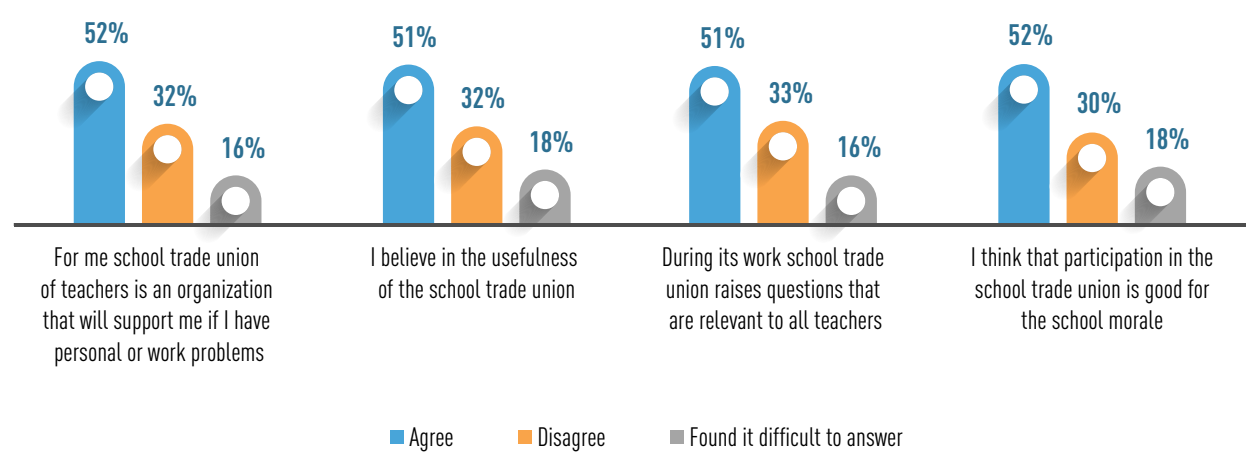
When asked about the role of the school trade union, more than a third of teachers (39%) said that the school leadership listens to it, while another third (33%) disagreed with this statement. More than half of teachers (59%) believe that the role and powers of school trade unions need to be strengthened, the same proportion of respondents agreed that their school’s union should be more actively involved in decision-making at the organizational level. Less than half of teachers (47%) believe that their school union needs additional support from the school and district leadership.

At the same time, similar to the assessment of the work of the school methodological associations, 21% of teachers believe that school trade unions work rather formally and do not participate in the school life of teachers. Concerning the receipt of free legal and methodological advice in the trade union, the opinions of teachers were equally divided - more than a third of teachers (36% each) both expressed their agreement with this statement and did not agree with it. Moreover, 35% of teachers note the possibility of receiving material incentives (vouchers, etc.) as a positive aspect of the work of the trade union, but 46% of teachers noted that there are no such incentives from their trade union.

It should be noted that there is a large proportion of teachers who are aware of the regulations governing the activities of school MAs in comparison with the share of teachers who are aware of the regulations concerning the work of trade unions - 49% and 32%, respectively. Meanwhile, 41% of teachers said the school union helps to resolve disputes between teachers and school administrators.

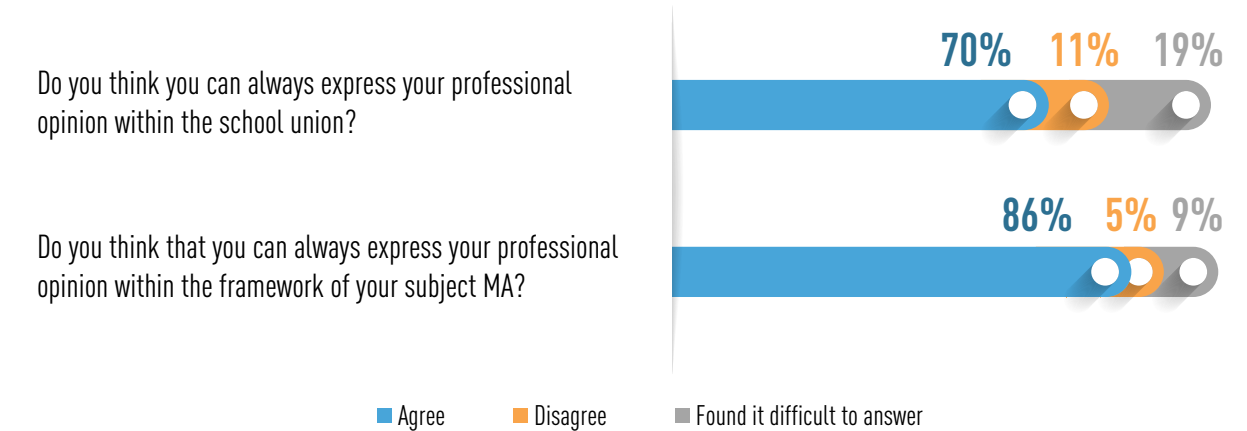
Opinion of teachers about the school trade union activity

MA and trade unions as a mechanism for expressing teacher opinions

Participants in the online survey were also asked to answer questions about the possibility of expressing their own opinions within the framework of methodological associations or the school trade union.

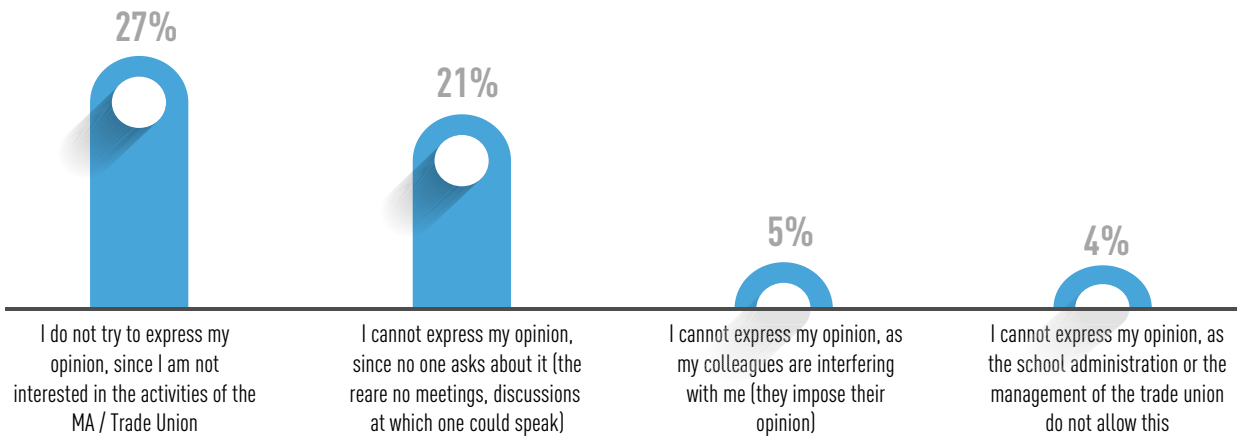
Teachers’ Opinion on Expressing Their Voices within MA and Trade Union

As the results of the survey show, the proportion of teachers who have the opportunity to speak freely is greater in the MA (86%) than in the trade unions (70%). Also, the share of teachers who noted the lack of opportunity to speak out within the framework of the trade union (11%) was twice as high as compared with the MA (5%).

Answering the question about the reasons why they may not express their own professional opinion within the framework of the work of methodological associations or trade unions, more than half of teachers (57%) noted one reason or another, thus indirectly acknowledging the absence of such an opportunity.

Reasons for non-participation of teachers in discussions within the framework of the work of the MA and trade unions

Thus, almost a third of the teachers surveyed (27%) noted that they do not use the above platforms to voice their opinions, since they are generally not interested in their activities. Some respondents in the survey also noted that the trade union is a purely formal organization, the main function of which is to collect contributions from teachers. A fifth of teachers (21%) admitted that no one asks their opinion in the framework of the work of trade unions and methodological associations.

Furthermore, a small proportion of teachers (4%) noted that the leadership of a school or trade union does not give an opportunity to speak, another 5% of respondents indicated the imposition of opinions by colleagues as an obstacle to voice their own.

Participation of teachers in the work of NGOs in the field of education

During the survey, teachers were also asked to answer the question about membership in non-governmental organizations working in the field of education.

More than half of the respondents 56% answered in the affirmative, while 51% of teachers indicated that they are members of associations (unions) of subject teachers at the district, city or oblast level. Another 4% of teachers noted that they are members of an association of teachers at the republican level, and 1% of teachers indicated that they are members of an NGO but chose the option “do not specify which one”. The remaining 44% of teachers did not indicate membership in any non-governmental educational organizations.

Thus, more than half of the research participants are members of pedagogical associations created on the initiative of the executive bodies, while the rest of the teachers in general are not involved in any way in the activities of Kazakhstani NGOs in the field of education.

30% of teachers noted that the organization in which they are members enjoys authority at the regional or country level, 36% are generally satisfied with the activities of this organization. 45% of respondents believe that the role and powers of such organizations in the country need to be strengthened, and 39% noted that their organization needs additional support from the state.

Teachers' wishes for improving the work of pedagogical associations

Answering the open question about ways to *improve the work of the unification method* in their school, the overwhelming share of teachers (75%) noted that the MA of their school does not need improvement, or they chose not to answer this question. For the remaining 25% of teachers, the most pressing issues in the development of MA in their subject are:

- Methodological support within the MA;
- Strengthening the cooperation of teachers both within the MA and between schools;
- Financial incentives for the heads of the MA;
- Improving the organizational work of the MA (planning activities and ethics of work within the MA);
- Providing the school with the necessary visual aids and ICTs.

In turn, when answering the question about *improving the work of the union*, 59% of teachers answered that the work of the school union does not need to be improved or could not answer this question.

The remaining 41% of teachers suggested the next steps for the development of the school union:

- Open, accountable and fair activities in providing material assistance to teachers;
- Increasing the activity of school trade unions;
- Obtaining broad powers and autonomy from the school leadership;
- Conducting educational work, seminars on the rights of teachers within the framework of trade unions, in particular explanatory lectures on innovations in the field of education, including on legal issues.

Educators were less active in answering the question about the desired *improvements in the activities of the NGOs* in which they are members. Only 12% of teachers left their comments (while the rest of the respondents answered that they were satisfied with everything or found it difficult to answer). At the same time, the wishes of the teachers were mostly monosyllabic («support», «active participation in the work»). It is also worth noting that there is evidence of teachers' misunderstanding of the difference between NGOs and trade unions or subject MAs, despite their replies that they are members of these organizations. Thus, the teachers expressed their wishes about «encouraging those who have already worked in the organization for more than 15 years», issuing «vouchers to sanatoriums and other places», and teaching new teaching methods.

Thus, while teachers' participation in the work of subject MAs and trade unions is more conscious, there is a low information awareness of teachers about the associations / NGOs in which they are members and, in general, about the specifics of the activities of non-governmental organizations in the field of education. This, in turn, may indicate only formal membership in such organizations of the majority of teachers.

2. Results of interviews with public figures

The final stage of data collection within the framework of the study was a series of interviews with public figures, heads of educational NGOs from among teachers.

A total of 8 interviews were conducted, each of which contained 7 questions and on average lasted from 40 to 60 minutes. The interview was structured. Respondents only answered interview questions. The results of the interviews are presented in the context of 3 main topics, all quotes from experts are anonymized.

Topic 1. Assessment of the possibility of realizing the teacher's voice through intraschool mechanisms (MA and trade unions)

The experts were asked to answer the question of to what extent the in-school associations of teachers provide them with the opportunity to voice their opinions on issues of relevance to them.

In general, most of the experts agreed that the teacher can express his opinion within the framework of the methodological association of the school, if this is encouraged by the head of the MO. At the same time, experts note the formal nature of the work of these structures.

Expert 1, head of NGO

«If the head of the MA is democratic and open, then, it seems to me, teachers can express their discontent, wishes and feedback»

Expert 3, head of NGO

«Many are formal, both from above and from below. Everything is done for the sake of a tick. When there is interest from the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan to improve the quality of MA, then there will be changes for the better [...] MAs are needed - this is a narrowly professional development»

Expert 5, public figure

«How to select the leaders of the MA is a question of personnel policy, depends on the willingness of teachers. The pedagogical community is used to this being done centrally. There is less formalism in other organizations. Why - teachers have a lot of work. For many years I have heard that teachers are being unloaded, but we will never be unloaded»

One of their experts raised the topic of the lack of additional payments to the heads of MAs for the work carried out as one of the reasons for the low motivation of teachers.

Expert 4, public figure

«Regarding the MA, it is very surprising that 4 years ago, when the teachers' pay was changed, they forgot about the MA, whose leaders then received a microscopic additional payment of 3000 tenge per month. And they forgot to "put" these 3000 tenge in payment. And this money does not exist to this day. And therefore, MAs, in fact, do not work. MAs were needed to write plans, see and compare progress and scold someone. And they no longer have a role in improving the methodological quality of the teacher»

In turn, experts were more skeptical when speaking about the role of school trade unions as platforms for discussing and resolving issues relevant to teachers, noting the lack of transparency in the use of teachers' membership fees and only nominal involvement in the work of teachers.

Expert 1, head of NGO

«Trade unions do not defend rights in any way. I myself worked for 6 years at the school, and right away in the very first year I realized that there was just a fundraiser. I did not receive any support from the trade union. Gifts are given to children for the New Year. And if there are no children, then there is no gift. Vouchers to the sanatorium are available only to teachers close to the principal. The reason why I left school was that we were sent to the "Christmas tree", on Nauryz, as extras. This did not suit me as a professional in my field. And I understood that I could not go to a union and say - protect my rights».

Expert 4, public figure

«Teachers' trade unions are an absolutely archaic organization that does not play any role in protecting the rights of teachers and promoting their freedoms, requests and aspirations. This organization is completely under the influence of the school administration»

«This is a nominal structure that plays the role of a «wedding general» - when necessary, they will be called, ostensibly to show democracy. They accumulate money, some money remains, and they will distribute these leftovers for the New Year in the form of gifts and, perhaps, some will be given a bonus on March 8th. And that's all, all the care. So that they promote something, that they stand to death for some problem, they say that they do not agree and offer something - it is not present, they agree with what is offered»

Expert 5, public figure

«There should be those people who have gone through school from an ordinary teacher and understand organizational principles, have an idea of legislative norms, etc. public, and compromise and resolve issues with management in trade unions »

«In general, these organizations do not work for us. Because the majority of teachers work in the state education system, where everything is very bad with «having their own voice», even for principals. There are akimats that actively exploit their labor, there is such maximum chaos. And if there is at least one such case, it means that local trade unions are not working. Also, most likely, teachers are not even aware of where they pay 1% of their contributions, because financial and legal literacy is low, and information is deliberately hidden from them. The most that the trade union does is to allocate vouchers. All this does not work, because the authorized body is not interested in this, otherwise it would regulate the work of trade unions, as it must protect the interests of teachers, including through the improvement of trade unions. And the trade unions themselves are not interested either. They have weak managers, for whom qualification requirements are low, there are no people with a high reputation. There is not a single advanced training course for teachers to develop legal literacy. In state schools, compared to private schools, teachers do not care, because the salary goes. There may not be money for repairs, etc., but there will always be a salary, and teachers are happy with that».

Topic 2. About the work of pedagogical associations in Kazakhstan

The interviewees were asked to answer several questions about the mechanisms of institutionalization of the teacher's voice widespread in Kazakhstan, the challenges and opportunities for formal and informal associations of teachers and their assessment of the level of teachers' awareness of the possibility of joining them within the framework of the second thematic block.

Answering the question about the most common organizational forms of teacher unification, experts agreed on the prevalence of informal socio-professional communities of teachers in social networks. At the same time, respondents note more formal dialogue platforms as a potential way to voice the teacher's position - however, with their own limitations.

Expert 4, public figure

«There are very few NGOs that represent the voice of the teacher. There are practically no vivid subject associations, even if there are associations of teachers of physical education, history, they are not legally registered. They get together, express their burning questions. But no one hears them, no one is interested in their opinion [...] There is a platform where teachers discuss their questions. There are about 30 thousand of them. They discuss themselves, share problems, but no one hears them»

Expert 6, public figure

«Now I see Facebook, where teachers in groups can write anonymously about their educational institution. Much of what they write is confirmed»

Expert 7, public figure

«Now these are only social networks, where the problem is discussed and public attention appears to it. People are consolidating on such sites because problems are solved this way. They see that if the problem is brought out into the public space, it is solved, if not, then they chat up. Everyone is afraid to express their opinion, because the school has many levers of influence, and there are no structures that would protect their rights [...] The headmaster at the school is the boss and the king. It is more profitable for teachers to be friends with the employer. And the principal is also more profitable to be friends with the akimat. Therefore, the only way to find support is from the outside, to start a public discussion. When a problem is solved, people have faith that this method works. There are groups on Facebook where there are thousands of teachers who know they can raise their questions and find answers. Slowly, teachers are consolidating, and, probably, they will come to an understanding that they can register their communities.

Expert 8, head of NGO

«There are certain professional communities, for example, during online learning, I noticed the Marketplace community (<https://edmarket.kz/partner>), where teachers can post their educational product, exchange new technologies. I know there is Nurlan Imangaliev's Ustaz, a platform where, in principle, there is already a large community of teachers, and they are discussing issues. I respect the activities of this organization. I am also very impressed by Serik Butumbayev, his answers to financial questions that have always worried the school, such as payroll, calculator. He has a community at Telegram, where he brought together a large number of teachers, and his team always quickly answers questions. School principals write addresses, there is a chat and a calculator. In general, there will be more such associations on online platforms. The time has come that it is not necessary to go somewhere. You can discuss, ask everything online, post products, etc.»

At the same time, respondents note more formal dialogue platforms as a potential way to voice the teacher's position - however, with their own limitations.

Expert 3, head of NGO

«These are seminars, conferences, the August conference, meetings. I wish there were more such events. Our association holds annual offsite conferences, every year in a different area. At the moment, online conference webinars are still insufficient. Our people want to meet live.

To enhance Teacher's Voice, teachers need to develop academic writing skills, to write articles for publication, to share their thoughts»

Talking about their motivation to work within an NGO or to advocate for the interests of a teacher, experts mainly note the prospect of sounding the teacher's voice in the public arena, as well as the potential of such platforms for his professional development. Experts also note the insufficient consolidation of provisions on NGOs in the legislation. In addition, an important aspect of participation in pedagogical associations is getting timely advice from colleagues on topical issues.

Expert 1, head of NGO

«Since 2013, I have been interested in professional development. I didn't want to just be a teacher. I took part in various events and projects. And so I got to the conference of English teachers, and for the first time I found out that we have such associations. Every year I went to these conferences in different cities, I saw that these cities have their own associations, unions, maybe unregistered ones. There is a group of teachers who want to develop and improve their professional skills. And I asked myself - is there such a union in my field. After the conference, a desire arose to create an association in our area. I am a graduate of the U.S. Embassy Teachers Program. In 2019, I applied for an additional grant to create an association of English teachers in my region. In 2020, I applied for a grant from the US Embassy, already as a legal entity, now we are working within the framework of this grant, we held a conference, various events»

Expert 2, head of NGO

«Let's start with a simple one - every year we receive an instructional and methodological letter in all subjects from the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. As a rule, many questions arise. Teachers or principals do not understand some points. Information can be narrow, it is not possible to take it anywhere, no one explained, no one told how to work and what to do. We start communicating with each other, asking. We began to unite on the sly, advising each other - "I heard that this is so", "but this should be done this way". A team is assembled, a WhatsApp group is created. This group is expanding. People are asking to be included in the group. There they find answers to their questions. And so there were more than 100 people in the WhatsApp group, people from different regions. This all resulted in the need to create an Association»

Expert 5, public figure

«The motivation was the spirit of the times, the democratization of the management of the activities of NGOs, the increase in the social activity of teachers, as well as the need to have the opportunity to express their opinion independently of the educational governing body. I will not say that much has worked out, since there is legislation, and while trying to protect each other's

rights, members must comply with the norms of the legislation. Regulations for trade unions, unions and associations are not spelled out anywhere. Therefore, such public associations and associations tend to an informal environment, outside the educational process they are engaged in the pedagogical process - they develop methods, apply for grants, etc. such associations because they are personally interested. There are flaws in the legislation»

Expert 7, public figure

«The main motivation is to improve the education sector. Public discussion is one of the most effective tools. In our country, the powers of NGOs are not enshrined in law, so only public support remains. If society supports you, then your theses pass into the legal field and acquire a more influential status than if there was no public discussion. I do not see any active NGOs yet, as they need funding. This issue also needs to be raised»

Experts were invited to express their opinion on the main challenges and opportunities of pedagogical associations in Kazakhstan within the framework of this block of questions. Experts note the difficulties in communication with government agencies and the workload of teachers, which prevents the active involvement of pedagogical associations in the work.

Expert 1, head of NGO

«We communicate with other associations in other areas. And they say that it is very difficult for them to work with the Departments of Education. Their letters are not considered, they do not want to cooperate, or they simply do not respond. We are lucky in our area, others have a different situation. Even if we have established contacts, teachers want to see that the competition, for example, is approved by the Department of Education. I would like to receive support from the state. But we think if we have financial support will we not turn into a trade union? That is, we will be dependent on the state apparatus, we will lose our independent position. This should be well thought out. There are many possibilities. We are NGOs, teachers are drawn to us»

Expert 2, head of NGO

«Of course, there are difficulties. Associations are a place where teachers can freely express their opinions, speak freely and share experiences independently of anyone. I would like the Associations to be perceived at the level where decisions are made - at the Ministry or at the National Academy of Education, or at Scientific and Practical Centers. It is necessary that the city, republican methodological offices listen to the Associations and cooperate. Because it is the teachers who see the problem from the inside, they are the ones who work in this area, they know every problem to the depths. ... When we started last year, we were not taken seriously. «Who are you?», «Why are you opening your mouth here?» and in that spirit. But gradually they began to recognize us. Yesterday, when we wrote a letter to the principal of the Scientific and Practical Center and said that we have questions, we were told: «No problem, we will organize a Zoom meeting.» That is, they began to perceive us.

It happens that «Vanka listens yet eats.» For example, we were invited, we gave a speech. They nodded their heads, said «thank you», closed the curtains and still did it their own way. This is a different question. But there is still the first step. They began to invite us. Previously, this was inaccessible to ordinary Associations and NGOs, because no one paid attention to them. Now they understand that people will not be silent, the «hearing state» begins to work».

Expert 3, head of NGO

«The problems of our leadership in the recognition of our activities. There is no dialogue. I would like their support, and then our position as an NGO will rise. There is also the issue of teacher activity for a number of reasons. Many teachers have 2 wages, each of them is busy with activities that are not typical for them (reporting). Also, poor internet connection. They need to enter data into the Kundelik portal, report to the Ministry. The teacher is released in the evening. Therefore, while they do not have time to improve the quality of education, to discuss and express opinions. The financial side comes first. If we collect membership fees, then we must give something in return. But, unfortunately, such work has not been organized in our country. The membership fee is purely symbolic given by teachers who need to prove that they are members of the Association by participating in a competition. We depend on grants. The problem is also recognition. Even when we hold conferences or trainings, there is no representative from them. Once we received a welcome letter from the Ministry and that's it. Once our conference was attended by a representative of «Orleu». Often government agencies say - «invite us at your expense.» We don't have that kind of money. They need to know what people are doing on the ground. But they don't come. Once we came from the center of pedagogical excellence. They liked it, we are conducting research and they just needed such data»

Expert 5, public figure

«Opportunities for NGOs are support from government agencies. The role of executive bodies is great - in the selection of personnel, for example: to select not on the basis of a leftover principle, and not worse than at the level of selection of heads of educational organizations. Among the challenges is the overload of teachers, since he is already busy all day and does not want to think about the need to engage in additional activities. He thinks - they sit upstairs, there is a ministry, they are paid for their work, let them invent everything, and I will work with the children»

At the same time, there are cases of deliberate and unfounded criticism of their own schools and government agencies by teachers. Experts also note a shortage of independent organizations due to their great dependence on grants allocated by the state (Ministry of Education and Science), and, in general, a lack of funding for this area.

Expert 6, public figure

«There are cases when teachers write false information about their school in social networks. We need to increase responsibility. For example, teachers should not be allowed to leave school in the middle of the school year. However, if you tell them that they have to work for a month, they immediately start making a fuss on social networks. It happens when a teacher disagrees with the school and turns to NGOs. But in reality, he is not always right

from a moral point of view. In addition, we lack independent organizations. NGOs are often afraid to express their opinion, as they receive grants from the state / ministry. The expert may say one thing, and then another week later, due to the dependence on grants.

Expert 4, public figure

«The NGO is open to teachers. Please - organize, please - participate. Nobody stops. But there is no interest in this, because this is a rather difficult path. This is not always welcome. NGOs have funding problems - no one finances them. Only a few organizations are funded that have taken root. This also became a place of corruption. Those organizations that have fed are shared with state donors. They are given grants. And those who do not work as apprentices of the state are not given grants. They have nothing to live on, they have to earn this money elsewhere. And then they don't have enough time to deal with NGOs. A person who works with NGOs does not receive grants, he is an altruist. This person is not looking for good for himself, he is looking for good for the country and people. It is difficult for such a person. The state does not need this. The government is fine with this «swamp»

Expert 7, public figure

«It is necessary for the state to fund research in order to find the truth, and not to influence the results, and also allocate funding for the promotion of public administration of the education sector. A system of checks and balances is needed, for example, a governing body that governs governing body itself (LEB). You don't need to invent a bicycle, you need an analysis of what is in developed countries and what we don't have that»

Expert 8, head of NGO

«There should be healthy competition between different organizations, and then teachers will develop. Schools must have a choice. The process of the voucher system for professional development has already begun. Formal recognition of NGOs and other organizations as training organizations is required»

Finally, we asked the experts how, in their opinion, the country's teachers are aware of the possibility of joining an NGO or other informal forms of teacher associations. The experts agreed that the majority of teachers do not know about all the possibilities of uniting within professional communities and publicly defending their positions. The respondents associate this both with a low level of interest due to the workload of teachers, and with the lack of the necessary level of coverage of the work of NGOs and other communities in the framework of university training and advanced training courses.

Expert 2, head of NGO

«I think teachers are aware of these possibilities. The question is - do they need it? Unfortunately, most teachers take this home-work-home position. That is, they are ready to work in the conditions that they were given. I can't say exactly

how many, but many teachers have the position of “my house is on the edge”: “I teach lessons, work conscientiously, follow the program, do my teaching duty,” and that’s it. Many unite, join the organization, some of their colleagues are asked to include them. We do not refuse anyone. But now they have entered and 50% are simply silent. However, they read and learn something, not everyone is allowed to speak out and speak so publicly»

Expert 3, head of NGO

«I will not say that teachers are fully informed. We have existed for about 20 years and the questions “Who are you?” still arise. And this applies not only to rural teachers, but also to urban ones. Although we ask our leaders to spread information about us, but again, word of mouth, the reach is less. That is, we can say that a large percentage of teachers are satisfied with what is happening on the ground, with their activities - «you do not touch me, I do not touch you.» Therefore, I believe that teachers are not the most active stratum of civil society who are rooting for their work. Perhaps it is necessary to raise the teacher’s status, not only the salary [...] If the attitude towards the teacher changes, then I think the teachers themselves will want to improve and may be active»

Expert 4, public figure

«Teachers are often unaware of these points. They are most busy with their professional activities. No training is provided in this area. They don’t teach them about their rights. They know more about their responsibilities, but they do not know their rights either as teachers or as citizens. Our schools have a very high level of authoritarianism and a high level of closeness. The curriculum is a document of strict secrecy and the teachers do not know how many circles there are in this school, etc. And, for example, the most loyal teachers can be given some kind of circle, which he will not teach. Dependence on the principal. If the principal is closed, then the school will be like that, and the teachers do not have any information either on the budget or on the curriculum. It breeds the habit of being silent.»

Expert 5, public figure

«As for their professional activities, I believe that the teachers are quite knowledgeable, as they work through the methodological associations that are in every school. As for informally created organizations, here, due to their busyness and inertia, teachers are not interested in what opportunities are, and they think: «Why do I need this?» If we move to a different direction - the creation of public associations to protect the rights of teachers - then the question arises: «Why then trade unions, what is the need for them?» If additional organization is needed, it means that the trade unions do not fulfill this function»

Expert 7, public figure

«Teachers are as knowledgeable as they have access to this information. In universities, they are not given this information, in courses too. The education department and the school principal do not share this information either. Most likely, they (teachers) know only what they can hear from friends or through social networks. The bulk is not aware»

Expert 8, head of NGO

«The teacher has no time. He/She already has many functions. It seems to me that a teacher is the most vulnerable person in the education system. Now it is very difficult for the teacher to figure it out on his own, in this regard it is the Republican Public Association and the Education Department that should help. They should not send them only to approved centers (Orleu, the center of pedagogical excellence), but should tell teachers about other opportunities (for example, Marketplace, Ayash Myrzabekova's telegram channel, etc.). Advanced teachers, of course, find everything themselves, work with Google. I am glad that advanced teachers work in the Russian community, for example, the Rybakov Foundation, more than 50 of our teachers communicate there, discuss, and ask questions. Ordinary teachers burn out emotionally, they work on themselves, on digital skills. But I think they will come to this, improving themselves every year. You can't put pressure on them and force them. We scare teachers away when we force them to enter somewhere, in the trade union, in the MO»

Topic 3. Prospects for the development of the activities of NGO teachers in Kazakhstan

As part of the final thematic block of interviews, the experts shared their views on the prospects for the development of NGOs and other platforms in the direction of institutionalizing the teacher's voice in Kazakhstan. The experts were asked to assess how necessary it is to develop such platforms and institutions for raising awareness and protecting the interests of the teacher.

Thus, experts note the need to improve the legal literacy of teachers for more active involvement in the activities of NGOs and other associations and to defend their positions.

Expert 2, head of NGO

«Our teachers are legally illiterate, they do not know many things. It depends on the principal. Even city teachers are not legally savvy. Can you imagine what the situation is in the villages. Therefore, many teachers are silent, do not know their rights.»

Expert 7, public figure

«It is necessary to prescribe in the Law «On Education» (norms on NGOs, author's note). Only what is prescribed in the law works in Kazakhstan. The teachers themselves are rather passive. Awareness in this regard is at a low level. We need to work to ensure that strong graduates come to the field of education, society should understand that decisions are made jointly, and not by one person, individuals should coordinate their opinions collectively»

The respondents also talk about the need to develop a dialogue both within pedagogical associations and in interaction with government agencies.

Expert 2, head of NGO

«Associations should be created spontaneously - the way historians are created, how the «English», mathematicians, and sportsmen were created. They were created by themselves - because of the need, and not because someone said from above «so, let's create another Primary School Association.» No, they should be created based on the need. So the teachers felt that they needed it, and united. For example, they simply told me, "There are a lot of us, let's somehow officially register" so that they could hear us. After all, for example, to write a letter, you need 50-120 to sign in the letter, and so we sign the letter - «Association of Teachers ...», and it actually the case»

Expert 3, head of NGO

«It is necessary to develop the activity of NGOs. Review the activity of existing sites, expand their activities, involve social networks. It is necessary to change the format of work, to retrain activists for new realities in order to convey information to a larger number of teachers - that there are such platforms where they can be listened to, where they can speak, etc. Virtual opportunities need to be used. Young people in particular are familiar with such media engagement techniques. We need more interactivity, involve people and make it clear that they are also responsible for this matter. That is, to involve them more in the formation of opinions, methods, research, to teach that "your voice is important»

Expert 4, public figure

«Now, for example, there are active NGOs. But the Ministry of Education ignores them. More criticism, because there is nothing to praise yet. And there is no creativity in the teaching environment. It is not encouraged, very high centralization. Everything comes down by the ministry, these are such plans, textbooks, lessons»

Expert 5, public figure

«The pedagogical community is not an independent category, cut off from society. If its awareness in general increases, then the openness of the dialogical rather than monologue style also increases in the education system, which undoubtedly serves as the basis for the development of NGOs. As for other sites, there can be many of them. Keeping those forms that already exist, it is necessary to develop the dialogue form. The efficiency will improve. You just need a certain number of initiative people who decide, choose a leader. The registration procedure now takes several days, without the hassle as before. Another thing is how to implement all this later. Perhaps, from the side of the ministry, using the experience of other countries, to give more grants that will increase the interest of the teaching community, and not only of a general nature, but also small grants programs, so that in the competitive struggle public associations can see that it is possible to really win, implement the project on 2-3 years. If there are enough of them, and they are vital, this will serve as one of the mechanisms for revitalizing the teaching community».

Expert 1, head of NGO

« I would like there to be some kind of state support, it often happens to us: “Who are you, you are NGO-schnicks, you do not belong to us”. I would like the Department of Education to interact with NGOs»

Additionally, an opinion was voiced about the prospects for the development of NGOs not only in terms of civic engagement, but also in improving the methodological and subject knowledge of the teacher. Experts note the need for more active cooperation of pedagogical associations.

Expert 6, public figure

«In my opinion, it will be useful if NGOs provide methodological assistance to the teacher. What’s our problem today? It is difficult to find good specialists in their subjects. Some graduate students are unable to answer the 25 test questions on their own. This indicates the low quality of higher education. Therefore, now it would be useful to help teachers from NGOs in terms of subject knowledge. These teachers studied in universities, we cannot simply refuse them. Secondly, the question of teaching methods. Our universities do not teach how to work taking into account the psycho-age characteristics of students, for example, the psychology of students in the 7th and 11th grades is very different from the psychological characteristics of children who studied five years ago. You need to teach this. Now, in many cases, the teacher is powerless. It is also necessary to take into account the preparation of the teacher - to send an inexperienced, weak teacher to a class with strong students - to put him in conditions of great stress. In my opinion, the issue of teacher exploitation for NGOs is already a problem of the past day. This does not mean that these problems do not exist, but that you just need to make one illustrative case, develop mechanisms for solving this problem, and that’s it. But as a nation, we need to think about the development after the pandemic - about the knowledge of teachers, their teaching methodology, the development of talented students and the appropriate training of teachers for this, and the help of NGOs in the field of education would not hurt this»

Expert 8, head of NGO

«I raised the issue that all our NGOs and professional communities are divided. Therefore, it is necessary to unite into consortia, platforms. Where one person can get answers to all questions, from small to large. This will make it easier for the teacher than looking for information in different places. The more we unite, the easier it will be. Different NGOs of different profiles should develop. Time will tell, due to quality and competition, some associations will disintegrate. We have a lot of expert organizations, but they do not recognize each other. We need everyone to solve problems together»

VI. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

An analysis of data on the number and directions of activity of pedagogical associations in the country, obtained by us from open sources, as well as the results of a survey of teachers and interviews with leaders, members of NGOs and public figures in the education sector, allowed us to draw several key conclusions.

1. **The process of institutionalization of teachers' voices has deep historical roots, which led to the creation of a good basis for their unification in various forms in the best international practice of the developed countries of the world, as well as in Russia.** Teachers' trade unions and associations are among the most massive and influential in their fields in the USA, Great Britain, Finland, the Russian Federation, which allows them to actively influence all aspects of the development and life of the education system.
2. **Regulatory legal prerequisites have been created for the unhindered implementation of the right of teachers to create their own associations, trade unions and other forms of professional associations in Kazakhstan.** Laws "On Education" (2007), "On the Status of a Teacher" (2019), "On Trade Unions" (2014), "On Non-Profit Organizations" (2001), "Labor Code" (2015), State Program for the Development of Education and Science for 2020-2025 and other normative legal acts contain the necessary norms governing the activities of teachers' associations, trade unions and other associations.
3. **At the same time, there is no single, reliable database on legally registered pedagogical associations in Kazakhstan** (associations, NGOs, etc.). As the results of the data collection show, the available data either conflict with each other, or include not entirely reliable and accurate information.
4. **Despite the high percentage of teachers' participation in methodological associations and trade unions, for half of them this is due to the school rules, and not their own desire.** Half of the teachers surveyed are involved in the work of the MA and are included in school trade unions of the school more because of the compulsory nature of such activity, and not because of their own desire.
5. **Educators are more active in participating and expressing their opinions in informal online associations than in the work of formal in-school or external associations.** More than half of the teachers cited the lack of interest in their activities and the inability to express their opinions as the reasons for not participating in the work of intra-school associations. In other words, membership in the work of these associations is still perceived for the most part as an initiative «from the top», and active participation as something that requires permission or approval from the leadership. In addition, there is a rather pessimistic perception of the effectiveness of school trade unions. In turn, online teacher communities represent the flip side of this coin - teachers voluntarily join them and are active in discussions due to the lack of strict regulation and the confidence that they will be heard.

6. **Despite the overall positive assessment of the activities of trade unions, a significant proportion of teachers consider them only formal organizations that do not involve them in active work.** Two-thirds of teachers note that they receive the necessary support within the framework of the MA, more than half also commented on the work of trade unions. However, every fifth teacher believes that the MA and Trade Unions work formally, without participating in the real life of teachers. The same opinion is shared by most of the interviewed experts from among public figures and NGO leaders, who note the “inertia” of school trade unions.
7. **There is a low awareness of teachers about the availability, specificity of activities and opportunities for participation in independent pedagogical associations, as well as a low legal awareness of the work of school trade unions.** Less than half of teachers are aware of the legal regulations governing the activities of the MA, similarly to a third of teachers who noted that they are not familiar with the legal regulations about the activities of trade unions and that they cannot get the necessary legal clarifications from their trade unions. The interview respondents also agree with this, noting the lack of interest of the schools themselves in educating teachers about their legal rights and the passivity of teachers in connection with the workload.
8. **Teachers speak up more freely within the framework of MA, compared to trade unions.** 70% of teachers noted that they can express their professional opinion within the framework of the trade union (one in 10 did not agree), and 86% - within the framework of the subject MA (one in 20 did not agree). Almost a third of teachers do not express their opinion on the in-school grounds due to their own disinterest, and a fifth noted that they are not interested in their opinion.
9. **Most often, teachers need more active cooperation within the framework of intra-school associations (methodological mutual support, involvement in the work of trade unions).** Teachers also note the relevance of increasing their legal literacy.
10. **Lack of funding, lack of official recognition from the executive bodies, lack of cooperation between the associations themselves are the main reasons for the underdevelopment of the NGO institute in the field of education, according to experts.** As the experts noted in the interviews, most of the state grants are aimed at the social sphere, while the activities of pedagogical associations are focused on the professional development and professional development of teachers. Most pedagogical NGOs have not signed memorandums of cooperation with regional Education Departments in the field, there is no communication channel with the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. Due to the lack of a unified information platform (i.e., registration through the Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan and the NGO base of the Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan, the absence of an open database of all NGOs in the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan), teacher NGOs themselves do not have information about each other and do not have the possibility of cooperation between themselves.

The above conclusions allowed us to formulate **4 main problems of the institutionalization of teacher voices in Kazakhstan**. These problems reflect the key gaps that we identified in the course of interviews with experts, analysis of teachers' opinions and information about the work of the country's pedagogical associations.

- **Mistrust in trade unions.** These most massive intra-school associations of teachers are not perceived as platforms for sounding the teacher's voice, both by teachers and experts. In addition, experts associate **the low legal literacy** of teachers directly with gaps in the activities of trade unions.
- **Word of mouth instead of regular information.** Lack of mechanisms for informing teachers about the possibilities of joining NGOs both on the part of government agencies and on the part of the organizations themselves.
- **Parallel universes.** Government agencies are focused on working with official platforms (associations, etc., created under local education departments), while teachers are more active on informal online platforms.
- **Lack of cooperation between existing pedagogical associations and government agencies.** While some representatives of the NGO sphere note that they are "not recognized", other experts note the existing distrust of the level of expertise of NGO members, the informal nature of online associations and their chaotic activity (from resonance to resonance).

To solve these problems, increase the legal literacy and activity of teachers in expressing their own professional opinions, increase the level of trust and cooperation in the education system of the Republic of Kazakhstan, and, accordingly, the level of its transparency, the development of platforms for the implementation of the teacher's voice in Kazakhstan, we recommend:

1) Government bodies

- Create **a single, structured, open list** (online database with open access) **of all NGOs** in the field of education, indicating the focus of their work, contact details and options for entry, which will increase the relevant awareness of Kazakhstani teachers and the possibility of their self-realization in professional and public activity;
- Provide **informational and methodological assistance** to the development of the initiative «from below» to create NGOs, since NGOs created on the initiative «from above» do not attract interested teachers;
- Create a single, **open database of school trade unions**, with the establishment of uniform rules for their work within the framework of the current legislation, strengthening the principles of openness and accountability;
- **To improve the legal and financial literacy of school teachers** and other education workers through the existing trade union mechanism with the obligatory, regular informing of the school staff about the current regulatory legal acts in the field of education and the changes introduced;

- Amend **the regulatory legal acts** regulating the activities of NGOs and trade unions in the field of education in terms of facilitating financial reporting, the mandatory registration in a single open database of NGOs and trade unions in the field of education, openness and information accessibility;
- Introduce indicators of real cooperation with NGOs, taken into account in the text of the corresponding agreements with NGOs, in the **criteria for assessing the effectiveness** of the work of the Education Departments subordinate to the Ministry of Education and Science, for instance:
 - percentage of decisions made on the basis of public discussion with NGOs;
 - share of proposals and recommendations of NGOs that formed the basis of educational, methodological, management decisions;
 - share of the budget provided for cooperation with NGOs in terms of supporting the increase of their expert potential, activity, efficiency, information and methodological support for the development of the initiative «from below», etc.;
- Resume **the payment for the work of the heads of the methodological associations of schools**;
- Consider options for **information and financial support for NGOs** through the introduction of a small grants program, etc.

2) Education NGOs

- **Focus work on methodological assistance to the teacher within the framework of NGOs**, in addition to defending the professional interests of the teacher, to increase the interest of teachers in joining these organizations;
- Maintain **a clear policy of admitting and accounting for NGO members**, collecting membership fees (if practiced in the organization) with the publication of open data on official resources or open pages on social networks to increase the transparency of the organization's activities and the awareness of teachers about the most influential of them;
- Consider the possibility of **uniting regional associations** and other NGOs into larger federations or country-level associations, following the example of developed countries, which will allow for a more systematic dialogue with government bodies and increase the recognition of organizations;
- Timely, proactively **inform the teachers** in the organization about the plan of activities (including professional development activities) for the coming year, cooperate with other NGOs in the education sector for a more effective exchange of experience among teachers;

3) For educators:

- Independently improve their legal and financial literacy using open data sources, if necessary, request reporting information from the leaders of in-school associations;
- Monitor existing NGOs in the field of education through open sources, take an interest in the options for cooperation with colleagues in the framework of pedagogical associations that exist in the region and the district.

VII. CONCLUSION

Hearing, understanding and taking into account the voices of teachers in the development and implementation of strategies and plans for the development of the education system is impossible without the availability of high-quality platforms that provide an opportunity for professional interaction between the teachers themselves.

Our research has touched on only a part of the aspects of pedagogical cooperation and the forms that it takes in Kazakhstan.

Despite this, we believe that the data obtained can become the basis for the subsequent in-depth study of the true reasons and internal motivation of teachers, which stands behind their entry into professional associations, as well as the organizational and subjective barriers that arise in this process.

Of course, one of the limitations of our study is the absence of interviews among the respondents with representatives of the main executive body and decision-makers in the field of education at the regional level. This was due to several factors, including the time cost and constraints associated with the pandemic.

On top of that, our research does not cover, for example, such an aspect as the influence of the interaction of teachers within the framework of pedagogical associations on the educational process and student results, which can become a starting point for further research in this area.

As the results of this study have shown, there are several key problems of the functioning of pedagogical associations, among which the central place, perhaps, is occupied by the **lack of mutual trust at three levels** in Kazakhstan:

- between teachers within these associations (more precisely, to the leadership or the specifics of the management of these organizations),
- between the groups, associations and non-governmental educational organizations themselves,
- between the NGO sector in general and government bodies.

This situation is partly due to the existing «desynchronization» in the development of pedagogical associations:

- formal, organized with the support of executive bodies and
- informal, formed almost chaotically and for solving specific topical issues.

In general, we believe that the data extrapolated during the analysis of the situation with the functioning of existing associations, as well as the results of data collection through interviews and polls, outline the general contours of the ongoing process of institutionalization of teachers' votes in Kazakhstan.

Here, first of all, we are talking about the imperfection of the mechanisms and the ambiguous perception of the value and target orientation of such organizations on the part of the pedagogical and expert community.

The implementation of the recommendations presented in this work, in our opinion, will remove a significant part of the restrictions that impede the institutionalization and consideration of the opinions, judgments and statements of the teaching community in the development, discussion and implementation of program documents of the national, regional and school levels for the development of the field of education and upbringing, implementation school pedagogical and managerial innovations, active participation in building new elements of the education system, uniting teachers in addressing professional development issues.

Despite the identified problem areas, the research results simultaneously give us grounds for maintaining optimism about the prospects for the development of professional associations of teachers. The most significant contextual factors for this are increasingly demonstrating their presence: the necessary regulatory legal framework; the growing status of the teaching profession, supported by a growing social package; international positive experience and gradual understanding by both the pedagogical community and society as a whole of the importance and no alternative of the consolidation of teachers for the continuous development of school education.

Expression of gratitude

The authors of the study express their gratitude to the teachers who took part in the survey as part of this study, as well as to the regional Education Departments that contributed to its organization.

We also thank the experts who participated in the interviews for their time and honest expression of their professional and personal opinions.

We also express our gratitude to the Soros-Kazakhstan Foundation for expert and financial support during this study.

REFERENCES

1. American Federation of Teachers. 2021. *AFT - American Federation of Teachers*. [online] Available at: <https://www.aft.org> [Accessed 10 May 2021].
2. Association of American Educators. 2021. *AAE - Association of American Educators*. [online] Available at: <https://www.aateachers.org> [Accessed 10 May 2021].
3. Association of school and college leaders. 2021. *About us*. [online] Available at: <https://www.ascl.org.uk/About-us> [Accessed 8 May 2021].
4. CBSNEWS, 2021. U.K. teachers' union urges schools to close as country hits COVID-19 daily record. [online] Available at: <https://www.cbsnews.com/news/u-k-teachers-union-urges-schools-to-close-as-country-hits-covid-19-daily-record/> [Accessed 12 June 2021].
5. Compa (2014). *An Overview of Collective Bargaining in the United States* [pdf]. Retrieved 13 April 2021, from <https://ecommons.cornell.edu/handle/1813/75276>.
6. ED100. (2020). Teachers' Unions: Don't Underestimate Them. Retrieved 9 May 2021, from <https://ed100.org/lessons/teacherunions>.
7. Federal Election Commission. (2009). Independent Expenditures Supporting/Opposing 2008 Presidential Campaigns by Committee or Person Making Expenditures. Federal Election Commission. [online] Available at: https://www.fec.gov/resources/news_releases/2008/2008indexp/2008iebycommittee.pdf [Accessed 10 May 2021].
8. Hargreaves, A. (2019). Teacher collaboration: 30 years of research on its nature, forms, limitations and effects. *Teachers and Teaching*.
9. Information | AECEs – Association for Early Childhood Educators (Singapore). (2021). Association for Early Childhood Educators (Singapore). <https://www.aeces.org/membership/information/>
10. Kirkpatrick, Hawley and Jones, 2021. Teacher Unions OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. Education Encyclopedia - State University, [online] Available at: <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html> [Accessed 7 May 2021].
11. Korea Association of Teachers of English (2021). http://www.kate.or.kr/html/sub1_01.html
12. Korean Federation of Teachers' Associations. (2021). Korean Federation of Teachers' Associations. <http://eng.kfta.or.kr/about/overview.do>
13. Loewus, L., 2017. Participation in Teachers' Unions is Down, And Likely to Tumble Further. edweek.org, [online] Available at: <https://www.edweek.org/leadership/participation-in-teachers-unions-is-down-and-likely-to-tumble-further/2017/10> [Accessed 10 May 2021].
14. Membership Categories. (2019, July 16). Singapore Swimming Teachers' Association. <https://ssta.org.sg/membership/membership-categories/>

15. Moe, T. (2016). Teachers Unions in the United States: The Politics of Blocking. In T. Moe & S. Wiborg (Eds.), *The Comparative Politics of Education: Teachers Unions and Education Systems around the World* (Cambridge Studies in the Comparative Politics of Education, pp. 24-55). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781316717653.002
16. NAHT. 2021. Home. [online] Available at: <https://www.naht.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
17. NASUWT | The Teachers' Union. 2021. [online] Available at: <https://www.nasuwt.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
18. National associations. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/oaj/national-associations/#retired-teachers-in-finland-osj>
19. National Education Association. 2021. About NEA. [online] Available at: <https://www.nea.org/about-nea> [Accessed 10 May 2021].
20. National Education Union. 2021. Why join. [online] Available at: <https://neu.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
21. NYT Magazine. (2010). The Teachers' Unions' Last Stand. Retrieved 10 May 2021, from <https://www.nytimes.com/2010/05/23/magazine/23Race-t.html?pagewanted=all>.
22. Science Teachers Association of Singapore (STAS). (2021). Singapore National Academy of Science. <https://snas.org.sg/members/stas>
23. Taipale, A. (2020, January 28). The Association of Teachers of English in Finland. Suomen Englanninopettajat Ry. <https://www.suomenenglanninopettajat.fi/?p=438>
24. Teacher Unions - OVERVIEW, INFLUENCE ON INSTRUCTION AND OTHER EDUCATIONAL PRACTICES. (2021). Teachers, National, Nea, and Aft - StateUniversity.Com. <https://education.stateuniversity.com/pages/2486/Teacher-Unions.html>
25. Total number of public school teachers and percentage of public school teachers in a union or employees' association, by state: 1999-2000, 2003-04, and 2007-08. (2021). National Center for Education Statistics. https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp
26. U.S. Bureau of Labor Statistics. (2021). Union Members Summary. [online] Available at: <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm> [Accessed 10 May 2021].
27. U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Schools and Staffing Survey (SASS), «Public School Teacher Data Files,» 1999-2000, 2003-04, and 2007-08; and «Charter School Teacher Data File» 1999-2000. [online] Available at: https://nces.ed.gov/surveys/sass/tables/sass0708_043_t1s.asp [Accessed 10 May 2021].
28. Union Members Summary. (2021). US Bureau of Labor Statistics. <https://www.bls.gov/news.release/union2.nr0.htm>
29. Voice the union. 2021. Voice community. [online] Available at: <https://www.voicetheunion.org.uk> [Accessed 10 May 2021].
30. What we do. (2021). NEU. <https://neu.org.uk/what-we-do>

31. Whittaker, F. (2018, August 1). Teaching and leadership union membership drops to lowest level since 2010. Schools Week. <https://schoolsweek.co.uk/teaching-and-leadership-union-membership-drops-to-lowest-level-since-2010/>.
32. WHY JOIN SAPE – Singapore Association for Private Education. (2021). Singapore Association for Private Education. <https://sape.org.sg/why-join-sape>
33. Teachers' Associations of the Republic of Kazakhstan <https://nao.kz/content/view/17/344>
34. The Law of the Republic of Kazakhstan dated 16 January 2001 № 142-II «On non-commercial organizations» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z010000142>
35. The Law of the Republic of Kazakhstan dated 27 December 2019 № 293-VI 3PK «On the status of a teacher» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1900000293>
36. The Law of the Republic of Kazakhstan dated 27 July 2007 № 319-III «On Education» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z070000319>
37. The Law of the Republic of Kazakhstan dated 27 June 2014 № 211-V «On professional unions» https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31571953
38. The Law of the Republic of Kazakhstan dated 31 May 1996 № 3 «On public associations» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z960000003>
39. Trade Union of Education and Science Workers of Kazakhstan <http://www.edu-tradeunion.kz/>
40. Code of the Republic of Kazakhstan dated 23 November 2015 № 414-V 3PK «Labor Code of the Republic of Kazakhstan» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000414>
41. Merkulova G., Kupriyanova T., Sporykhina M., Yudin V. History pages of trade union movement in the education system of Russia. Textbook. Moscow: MGOU Publishing, 2006. -100 p.
42. Decision of the Government of the Republic of Kazakhstan dated 27 December 2019 № 988 «On the approval of the 2020-2025 State program for the development of education and science of the Republic of Kazakhstan» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988>
43. Order of the Minister of education and science of the Republic of Kazakhstan dated 13 July 2009 № 338 «On the approval of the Standard qualifications of the pedagogical workers and equal-status persons » <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V090005750>
44. Register of NGOs of the Committee of public community of the Ministry of Information and Public Development <https://infonpo.gov.kz/web/guest/otkrytyj-reestr>
45. 10 reasons to join OAJ. (2021). Trade Union of Education in Finland. <https://www.oaj.fi/en/membership/10-reasons-to-join-OAJ/>
46. 7.5 Teachers' Unions: Don't Underestimate Them | ED100. (2021). Lesson 7.5. <https://ed100.org/lessons/teacherunions>

